

tv-15 naš TOVARIS

Št. 39

29. septembra 1983

Leto XXI

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Za utrjevanje ugleda

Minulo nedeljo je bila v srcu Istre, v njenem upravnem in kulturnem središču, Pazinu, veličastna proslava štiridesetletnice odločitve o priključitvi Istre k Jugoslaviji. Ob tej priložnosti je desettisočglavi množici spregovoril predsednik predsedstva SFRJ Mika Špiljak, ki je poudaril pomen dobrih sosedskih odnosov z Italijo ter vlogo narodnih manjšin pri tem.

Množica ljudi se je zgrnila iz vseh krajev Primorske, Istre, Reke in Zadra, s kvarnerskih otokov in od drugod. Rdeče zastave so zavihrale in spomnile na čas pred štiridesetimi leti, ko so v Pazinu na zboru Istranov odločili, da bo Istra združena s Titovo Jugoslavijo.

Pazinske proslave so se poleg najvišjih predstavnikov federacije, borcev, predstavnikov vsedravnega združenja VZPI-ANPI iz Furlanije-Juljske krajine ter drugih gostov udeležili tudi predstavniki slovenske borčevske organizacije. Dva od njih, Janko Rudolf in (na podelitvi odlikovanj dan po prej) Branko Babič, sta zbranim tudi govorila.

Janko Rudolf, ki je Istrane pozdravil v imenu delovnih ljudi in občanov Slovenije, je med drugim, ko se je spominjal narodnoosvobodilnega boja, dejal: »V skupnem boju se je skovalo nepozabno bratstvo in prijateljstvo, ki je neuničljivo in nam tudi v današnjem času pomeni navdih sedaj, ko v zelo težkih in zapletenih mednarodnih razmerah

bijemo bitko za gospodarski razvoj, za premagovanje težav in za utrjevanje ugleda, ki ga neuvrščena Titova Jugoslavija uživa v svetu. Osvobodilni boj pa ni bil samo to. Bil je mnogo več. Bil je boj za novo Jugoslavijo, kjer ni vrnitve na staro, za pravičnejšo družbeno ureditev, za enakopravni položaj vseh narodov in narodnosti, za socializem. Zato je popolnoma razumljivo, da se je temu boju priključilo mnogo poštenih protifašistično usmerjenih ljudi italijanske narodnosti, ki so v tem skupnem boju videli rešitev tudi zase izpod fašističnega protiljudskega režima...«

Branko Babič, ki je Istrane še posebej pozdravil v imenu primorskih Slovencev, je poudaril: »Na tleh Slovenskega primorja in Istre smo tedaj oblikovali solidarnost in povezanost širših razsežnosti. Glede na osvobodilni in napredni značaj našega boja smo tu na tleh bivše Julijske krajine gradili tudi povezanost in sodelovanje z italijanskimi delavskimi in demokratičnimi množicami in v neposrednem boju gradili širšo protifašistično fronto, da bi za jutrišnji dan na tem stičnem območju Slovenije, Hrvaške, Italije zgradili resnično demokratične in enakopravne odnose v svobodi za vse, tako nacionalni kot socialni.«

Vsi govorniki so poudarjali pomen dobrih sosedskih odnosov, načela bratstva in enotnosti, ki so tudi danes naše vodilo in tudi to, da se moramo sedanjih težav rešiti s svojimi močmi.

Ali smo dovolj pripravljeni

V sobotni sklepni vaji »Golovec 83« smo lahko preverili, če smo dovolj pripravljeni na morebitno nesrečo. Pokazalo se je dvoje. Tam, kjer delujejo hišne samouprave in hišne CZ, je vaja potekala po načrtih, kjer pa tega ni, je bila akcija dokaj klavrna. Isto velja tudi za nekatere trgovine in samostojne obrtnike.

Vaja je dobro potekala tudi v VVO in osnovnih šolah. Ekipe so prvočasno umaknile otroke iz ogroženih območij, enako je bilo tudi poskrbljeno za starejše občane. Enaka ocena velja tudi za ekipe prve medicinske pomoči in nenazadnje tudi za štabe v krajevnih skupnostih. Ponekod krajani niso vedeli, kje so hidranti, kako naj se obnašajo ob tašnih in podobnih primerih. Tem napakam bo treba v prihodnje nameniti več pozornosti.

Jože Čurin

Skupno proti težavam

Zaradi neznankega povečevanja cen papirja pa tiskarskih in drugih stroškov se je časnik TV-15 - »Naš tovariš« znašel v hudi stiski. Njegov primanjkljaj narašča od številke do številke. Razkorak med ekonomsko ceno in tisto, ki jo plačujejo naročniki, se je tako povečal, da je obstoj lista že v resni nevarnosti.

Prepričani smo, da borcem NOB ni vseeno, ali bodo obdržali svoje glasilo ali ne. Število naročnikov - več kot 30 tisoč jih je - brez dvoma priča, kako je list priljubljen. Znano je, da pomeni mnogim borcem, predvsem tistim v odročnejših podeželskih krajih, poleg poslušanja radia poglavito zvezo z javnostjo. Časnik TV-15 dosledno neguje izročila NOB in jih drži kot zrcalo pred dejanjem sodobne družbe; utrjuje borčevsko organizacijo; mimo spominskega gradiva prinaša list vsak teden tudi aktualne informacije in komentarje, ki skušajo jedrnatno obvestiti, kako se socialistična samoupravna Jugoslavija -

sad NOB in povojne graditve - prebija skozi domača in mednarodna dogajanja. Ko posreduje ta del vsebine, skuša časnik TV-15 podajati neolepšano resnico in tako prispevati, da bi bila bralcu prihranjena kriza zaupanja, kakršni se danes težko izogne nekateri naš državljani.

Ne dvomimo, da bodo naši bralci razumeli, da se morata uredništvo in njegova matična organizacija Založba Borec zdaj zateči k nepopularnemu ukrepu pa podražiti naročnino še za tekoče leto. Odločili smo se za zdaj povečati naročnino samo za 25 odstotkov, torej od 400 na 500 dinarjev na leto. To seveda še zdaleč ne bo zadoščalo, da bi se približali dejanski ekonomski ceni časnika, ki se suče letno okrog 800 dinarjev. Dobro se zavedamo, da bodo mnogi naročniki težko zmogli ta povečani strošek, saj prihaja v času, ko stabilizacija naše skupnosti terja vrsto vse hujših odpovedi. Vendar mislimo, da večja naročnina ne bo zbudila med borci jeze,

kakršno povzroči prenekatere druga, često neupravičena podražitev. Morda se jim žrtev ne bo zdela prehuda, ko se bodo zavedeli, da bodo za celoletno naročnino plačali več samo toliko, kolikor velja 20 dekagramov mesa. Levji del povečanih stroškov bo seveda kril izdajatelj drugače: s sistemsko pomočjo podpisnikov družbenega dogovora pa iz še nekaterih drugih virov, zlasti od oglasov. Toda kljub skrajnemu varčevanju uredništva in kljub naporom, ki jih v obstoj lista vlagata Založba Borec in RO ZZB NOV Slovenije, ne bi mogli vzdržati bremen brez tistih 150 milijonov starih dinarjev, kolikor misli zbrati list iz 25-odstotne podražitve naročnine.

V zameno za razumevanje naročnikov - mislimo, da v hipnem nezadovoljstvu časopisa ne boste odpovedovali - uredništvo TV-15 obljublja, da bo skušalo list vsebinsko obogatiti in še bolj kot doslej prisluhniti željam bralcev.

Uredništvo

Loška dolina je slavila

Tako kot je vso vojno dajala varno zavetje različnim partizanskim enotam, je Loška dolina gostoljubno sprejela minulo soboto borce 13. SNOUB Mirka Bračiča in borce Notranjskega odreda. Borci, mladina in drugi občani, predstavniki TO in JLA so se zbrali pri gradu Snežnik in skupaj proslavili štirideseto obletnico ustanovitve teh dveh partizanskih enot.

Srečanja so se udeležili tudi član sveta federacije Marjan Breclj, narodna heroja Stane Semič-Daki in Franc Avbelj-Lojko. Slavnostni govornik sekretar predsedstva občinskega komiteja ZK Cerknica Drago Frlan pa je orisal bojno pot Bračičeve brigade in Notranjskega odreda.

Odbor skupnosti borcev Bračičeve brigade je podelil plakete za plodno sodelovanje in razvijanje ter negovanje izročil NOB. Prejeli so jih krajevna skupnost Stara vas iz Titovega Velenja, vojašnica Mirka Bračiča iz Ribnice, skupščina mesta Maribor, osnovni šoli heroja Bračiča iz Trzica in Bračičeva brigada iz Frama, skupščina občine Cerknica in skupščina občine Slovenske Konjice.

Bojan Kuntarič

Ljudem je treba povedati resnico

»Po vsaki ostrejši kritiki, ki jo borci naslavljamo na naslove krivcev za družbene nepravilnosti«, pravi v intervjuju za novosadski »Dnevnik« Bojan Polak-Stjenka, predsednik zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije, »nam pravijo: kaj se vi razburjate, ko imate vendar dobre pokojnine in različne druge privilegije«. In dodaja: »Res, ne pritožujemo se nad prejemki, vendar ti niso takšni, kot se na splošno misli. Na primer, narodni heroj dobi za to odlikovanje, prislužen v boju, letni dodatek 1500 dinarjev. Ravno toliko, da si vsak mesec lahko kupi steklenico piva in kranjsko klobaso. Po teh silnih podražitvah pa niti tega ne. Kaj ni to podcenjevalno? Nekateri tovariši niti nočejo sprejeti te milosti.«

V začetku petdesetih let je znašal ta dodatek 1000 dinarjev na leto, kar je bilo nekako enakovredno polovici povprečne plače. To danes pa je smešno in žalostno. Ko sem bil nedolgo tega v skupščini pri razpravi o standardu borcev, sem prosil delegate, naj se odločajo o višinah prejemkov, da bi nam tako prihranili žalostno razpravo o 1500 dinarjih letnega dodatka za narodne heroje. Bodite prepričani, da nobenemu heroju ni do tega, da bi vnovčil svoje junaštvo, kajti to odlikovanje je vrednejše od vsakršnega bogastva, vendar pa je to, kar dela zvezna administracija, vredno vseh obsodb.«

Pogovor Bojana Polaka-Stjenke lahko v celoti preberete na 3. in 4. strani.

Spomenik garibaldincem v Mrzovičih pri Pljevljah

Prejšnji teden je pripotoval v Jugoslavijo na prijateljski obisk italijanski predsednik Sandro Pertini in z njim še nekatere ugledne italijanske osebnosti. V črnogorski prestolnici Titogradu so ga občani sprejeli z njim običajno gostoljubnostjo. Skupaj s predsednikom predsedstva SFRJ Mikom Špiljakom je predsednik Pertini odpotoval z modrim vlakom proti Pljevljam. V bližnji vasi Mrzoviči je bilo namreč zelo slovesno. Oba predsednika sta v sredo popoldne odkrila tam spomenik ob 40-letnici ustanovitve italijanske partizanske divizije Garibaldi, ki se je proti koncu vojne bojevala v sestavi narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije. Med italijanskimi generali iz divizije Garibaldi se je slovesnosti udeležilo tudi približno 300 preživelih borcev te enote. Predsednik občinske skupščine Pljevlje Mihajlo Tomanović je še posebej poudaril, da je bila ustanovitev italijanske partizanske divizije Garibaldi zgodovinski dogodek in temeljni kamen razvoja prijateljstva in sodelovanja sosednjih narodov Jugoslavije in Italije.

Predsednik zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije Bojan Polak je predsedniku Pertiniju izročil plaketo zveznega odbora v znamenje priznanja za vsa njegova prizadevanja za mir in prijateljsko sožitje med narodoma. Sandro Pertini pa je izročil petnajstim jugoslovanskim borcem medalje v spomin na skupni boj z italijanskimi partizani. Veliko besed je bilo ob tej priložnosti še izrečenih o skupnem boju proti fašizmu, o slovenskih in italijanskih partizanskih enotah, o današnjih prizadevanjih za prijateljstvo med narodoma, ki navsezadnje nosi košček svojih korenin tudi v ustanovitvi divizije Garibaldi-Natisone.

Sploh se je v zadnjem času, ko Primorska praznuje, veliko misli vrtelo okoli garibaldincev. Tako je o njih spregovoril tudi Mario Fantini-Sasso ob proslavi 40-letnice ustanovitve 9. korpusa NOVJ, ki je bila v Novi Gorici. »Spomniti se želimo velikih bitk, ki jih je od leta 1943 do 1945 bojevala divizija »Natisone« v Gorici, Povolettu, Nemah, Ahtenu, Fojdi in Njivici na italijanskem ozemlju,« je dejal Fantini. »Pozneje, ko je divizija odklonila demobilizacijo, ki bi bila za Italijo tragična, pa se s privoljenjem narodnoosvobodilnega odbora za severno Italijo bojevala pod operativnim vodstvom 9. korpusa NOVJ, z rano ob rami s hrabrimi 30. in 31. divizijo.

Od januarja 1945 dalje se na slovenskem ozemlju spominjam težkih pohodov in krvavih bojev na Blegošu, v Baški grapi, na Banjšicah, na Šebreljskem vrhu, v Trnovskem gozdu, na Predmeji, vse do Broda na Kolpi na

hrvatski meji, boj v Kočevju in osvoboditve Ljubljane skupaj s slovenskimi brigadami.

Čeprav je zadnja nacifašistična ofenziva proti 9. korpusu težko prizadela divizijo Natisone, so njeni oddelki samostojno in skupaj z drugimi formacijami sodelovali v bojih za osvoboditev Čedad, Vidma, Trsta, Tržica in Gorice.

Del divizije Natisone je 6. maja 1945 skupaj s silami jugoslovanske 4. armade vkorakal v Ljubljano.

Mario Fantini-Sasso

Dvajsetega maja 1945 se je divizija s preživeli borci brigad Gramsci, Picelli in Buozzi zbrala v Trstu. Pred tem se ji je februarja priključila še garibaldinska udarna brigada Trieste in v Brodu na Kolpi garibaldinska brigada Fontanot.

Demobilizirana je bila 24. junija 1945 v Vidmu.

Po tem kratkem pregledu bojne poti garibaldincev je nadaljeval:

»Dovoljujemo si reči, da je množično sodelovanje mladih iz Furlanije-Juljske krajine in Slovenije v osvobodilnem boju povezano ne samo idejno, ampak tudi taktično in strateško z garibaldinskimi divizijama Italija in Garibaldi Monte-

negro ter z drugimi 21 manjšimi italijanskimi formacijami, ki so delovale v Jugoslaviji z rano ob rami z narodnoosvobodilno vojsko maršala Tita kot tudi z drugimi italijanskimi enotami, ki so dejansko prispevale k osvoboditvi Evrope in pri tem izgubile v državah tega kontinenta kar 44.144 padlih, od tega 20.000 v Jugoslaviji.

Zasluga italijanskih vojakov, ki so se bojevali v tujini in doma, je ta, da je bila mirovna pogodba za našo deželo, ki so jo priznali kot sobojnec zaveznikov, manj boleča, predvsem pa so prispevali k novemu prijateljskemu odnosu med italijanskimi in jugoslovanskimi narodi ter s tem premostili prepad, ki ga je v 20 letih svoje sramotne in krvave diktature v tem delu Evrope ustvaril fašizem.

Prav v teh letih se je na podlagi prvih srečanj med italijanskimi in slovenskimi partizani v Brdih začela razvijati tista partizanska diplomacija, ki se je odločila za mir, sožitje in prijateljstvo med našima narodoma, kar danes potrjujejo osimski sporazumi.

Ob koncu govora pa je komandant udarne divizije Garibaldi-Natisone Mario Fantini-Sasso opozoril še na obilno dediščino velikih idealov, žrtev in krvi te udarne divizije, ki jo potrjujejo tudi visoka italijanska in jugoslovanska odlikovanja, ki so jih prejeli partizani iz njenih vrst. Nove generacije pa morajo nadaljevati prizadevanja za boljši svet, za razumevanje, bratstvo in enakopravnost med narodi, za pravičen in trajen mir in proti vsakršnemu poskusu ponovnega oboroževanja.

Delovanje desnice v Franciji

Francosko napredno javnost so sredi septembra vidno vzburili nepričakovani, hkrati pa izjemno poučni izidi občinskih volitev v mestecu Dreux, kakšnih sto kilometrov zahodno od Pariza. Občinska uprava je bila nekaj let, vse od volitev leta 1977, trdno v rokah leve. Takrat so leve stranke dobile 55 odstotkov vseh glasov. Letošnji marec, ko so bile lokalne volitve v mnogih krajih Francije, je že oznanil, da obstajajo nekatera znamenja premikov v škodo levih sil. V Dreuxu so leve stranke komaj obdržale večino, dobile so le še 50,03 odstotka glasov.

Tokrat, na volitvah 11. septembra, šlo je za ponovitev po sklepu sodišča – marčnih volitev, pa je prišel nepričakovan preobrat, ki je vzbudil pozornost vse francoske politične javnosti. Vsa desnica, od zmerne do skrajne odkrito fašistične, se je združila in – požela viden volilni uspeh, dosegla je 55,3 odstotka glasov. Vse sile, od giscardistov in degolistov pa do neofašistov Le Pena, so nastopile z enotno listo pod imenom Narodna fronta. Neofašisti so pred dvema letoma na takratnih volitvah nabrali komaj 0,4 odstotka glasov, tokrat pa so se povzpeli kar na 17 odstotkov in dobili v okviru skupne desničarske fronte 4 mesta v občinskem svetu.

Najbolj značilno pri vsem tem je dejstvo, da ne gre za nekakšno zapuščeno in gospodarsko zaostalo gnezdo kje v kotu Francije, nasprotno, Dreux je povsem delavsko mesto, z večino delavskim prebivalstvom, ki je vse doslej po večini glasovalo za leve stranke. Kaj je pripeljalo do sprememb, ki oznanjajo, da desnica spet dviga glavo? Zmagovite stranke desnice skušajo namreč na vso moč izrabiti volilne izide v Dreuxu za prikazovanje te zmage kot izraz razpoloženja vseh francoskih volilcev, kot preizkusni kamen, ki naj označi smer prihodnjega razvoja političnega stanja v Franciji.

Raziskovalci političnega utripa v Franciji vidijo več vzrokov za preobrat političnega ozračja v Dreuxu in korist desnih sil. Predvsem gre za ugotovitev, da so posamezni sloji delavcev razočarani spriču dejstva, da nova socialistična oziroma leva vlada ni izpolnila vseh upov in pričakovanj, predvsem pa ni uspela odpraviti rastoče brezposelnosti, niti ni mogla bistveno popraviti socialnega položaja delavcev. Posebno je pomembno, da je v Dreuxu veliko število tujih delavcev iz raznih evropskih, zlasti pa arabskih držav. Kar četrtino mestnega prebivalstva sestavljajo prišleki iz tujine.

Desnica je znala s pridom izkoristiti sedanji težaven gospodarski položaj v deželi za odkrito protikomunistično propagando in za napade na socialiste, ker so želeli v vlado komuniste. Te vrste antikomunizma pa ima v Franciji močne korenine, saj je bilo pred vojno, ko je v Franciji za nekaj časa obstajala vlada ljudske fronte, znano desničarsko geslo: Bolje Hitler kot ljudska fronta. Hkrati je v francoski javnosti, zlasti v srednjih in višjih slojih, močno zakoreninjen rasizem, o čemer priča iz preteklosti znana Dreyfusova afera. Tokrat so vse neofašistične sile v Franciji že nekaj časa v siloviti kampanji proti tujim delavcem, ki da odjedajo kruh Francozom. »Francija Francozom,« je najpogostejše uporabljano geslo desničarskih sil. Kaže, da je taka, obstoječim razmeram prilagojena in načrtno izvajana propagandna dejavnost desnice na temelju rasističnih in protikomunističnih izhodišč rodila sadove in je zajela celo del delavskih slojev zlasti med brezposelnimi, ki so tokrat v Dreuxu dajali glasove za skrajno desnico namesto za levičarske stranke kot doslej.

Četudi ne gre »primera Dreux« avtomatično posploševati na vso Francijo, kot si to prizadeva desnica, bi bilo vendar napačno podcenjevati premike, ki so jih pokazale volitve v Dreuxu.

Značilne so v tej zvezi sodbe, ki jih je o vladavini levih sil v kapitalističnih zahodnih državah nedavno tega izrekel voditelj italijanskih komunistov Enrico Berlinguer. Na primeru Čila je pokazal, kako delavske množice vselej in povsod tam, kjer pridejo na oblast leve sile, pričakujejo, da bodo levičarske vlade sposobne v kratkem času občutno spremeniti razmere v korist delovnih ljudi. Toda dogaja se, da takim pričakovanjem ni mogoče ustreči, kar ima za posledico razočaranje mnogih, ki so gojili velike upe v politiko levih vlad. Te vlade pa dostikrat niso v stanju uresničiti mnogoterih ciljev, ker jim to preprečujejo nespremenjene strukture in mehanizmi stare oblasti. Gre za očitno protislovje med težnjami za zagotovitev delavskih zahtev in uresničitev pričakovanih ter možnosti spriču nespremenjenih mehanizmov gospodarskega in državnega življenja. Zato se dogaja, da leve partije, ki so prišle na oblast dožive neuspeh, ko obstoječa nerazrešena protislovja omogočijo, da se vrnejo na oblast stare sile sredinske ali skrajne desnice, ali pa nasprotniki levece zadušijo demokratično oblast v krvi, kot je to primer Čila, je dejal Enrico Berlinguer.

Drago Košmrlj

naš komentar

Zatika se, vendar manj kot prejšnja leta

Kmetje imajo zopet polne roke dela. Komaj so napolnili kašče s pšenico, že jih čaka spravo drugih pridelkov. Pred vrati je setev ozimnega žita, opraviti pa bo treba še številna druga kmetiška opravila.

V Jugoslaviji naj bi to jesen setev opravili na približno dva milijona 74 tisoč hektarjih. Torej na 68 tisoč hektarjih več kot prejšnje leto. Pšenice in rž naj bi zasejali skoraj na milijon 600 tisoč hektarjih. V zveznem komiteju za kmetijstvo računajo, da bomo prihodnje leto pospravili v silose pet milijonov 838 tisoč ton krušnega žita. Če bi te napovedi obveljale, bi to pomenilo kakšnih 500 tisoč ton več kot letos. To bi bil seveda dokajšen uspeh. Ni dvoma, da bi del pridelka lahko tudi izvozili, čeprav je bilo letos okrog izvoza pšenice veliko nespornost. Ne gre pa pozabiti na oljno repico. Letos naj bi je zasejali na 62500 hektarjih. Ali bodo te površine zadoščale za kritje vseh potreb, pa je težko reči. Mnogi sodijo, da bi bilo treba leta 1984 v okviru posebnega programa zasejati še 72 tisoč hektarjev kmetijskih površin s to kulturo.

Za jesensko setev bodo v državi potrebovali 300 tisoč ton semenske pšenice. Zatrjujejo, da te pšenice nikjer ne manjka in da zaradi tega ne bo nobenih zastojev. Kmetje bodo nadalje potrebovali milijon 282 tisoč ton umetnih gnojil. Tu pa se krepko zatika. Za uvoz surovin in reprodukcijskega materiala bi potrebovali še 35 milijonov dolarjev. Teh pa ni še od nikoder, čeprav so bili obljubljeni. Slišati je, da bodo za setev potrebovali še dodatne količine kemikalij in okrog 40 tisoč gum za traktorje. Nekateri stroji so danes tako rekoč »bosi«, in je z njimi zelo težko na njive.

Seveda bo treba pred setvijo z njim pospraviti koruzo in

sladkorno peso. Ocenjujejo, da bo pridelek koruze znašal okrog 11 milijonov ton. To je nekaj manj, kot so pričakovali. Trdijo, da je na to vplivala predvsem poletna suša, ki je pridelek marsikje močno skrčila.

Klub temu se številni vprašujejo, kam s pridelkom. Pšenice so letos odkupile že 3 milijone 630 tisoč ton. Z njo so napolnili skoraj vse prostore, ki jih imajo na voljo, zato bodo s skladiščenjem koruze še hude preglavice. Sladkorna pesa bo seveda šla nemudoma v tovarne in z njo vsaj tovrstnih težav ne bo.

In kako je v Sloveniji? Z ozimnimi žiti bodo zasejali 52 tisoč hektarjev njiv. Semenski programi za to leto zagotovile 6 tisoč ton semenske pšenice. Ocenjujejo, da bi to moralo zadostovati.

Potrebovali bodo 127 tisoč ton umetnih gnojil in 330 ton zaščitnih sredstev. Teh za sedaj ni dovolj. Razlog je enak kot na ravni federacije: primanjkuje deviz za uvoz najnujnejših sestavin. V naši republiki bo treba poiskati še 7 milijonov dolarjev. Kaže pa, da so razmere v posameznih okoljih različne. V Ilirski Bistrici, na primer, trdijo, da imajo umetnih gnojil dovolj in da bodo pridelali 100 ton pšenice več, kot so je v preteklem letu.

Setvene načrte so usklajili tudi v severovzhodni Sloveniji, čeprav so bila dolgo časa stališča o tem, kaj in koliko zasejati, deljena. Slovenski kmetijci so na setev pripravljeni, opozarjajo pa na pomanjkanje reprodukcijskih materialov in rezervnih delov. Če teh ne bo, se utegnejo sicer lepo izoblikovani programi podreti. Koruzo za zrnje bodo v republiki to jesen pospravili z 49900 hektarjev njiv, sladkorno peso pa s 4767

hektarov kmetijskih površin. Zapleta se predvsem pri pesi. Mnogi mislijo, da primanjkuje pospeševalcev in da so doslej slovenski kmetijci storili premalo za skupno obdelavo njiv.

Zanimivo pa je, da o setvi sladkorne pese v zadnjem času razmišljajo tudi na celjskem in v Posavju. V severovzhodni Sloveniji je za predelavo te kulture sicer dovolj njivskih površin, toda kmetje se še vedno bolj ogrevajo za koruzo in druge klasične kulture kot pa za peso.

Seveda pa to še daleč niso vsa opravila, ki jih bodo morali v teh jesenskih dneh opraviti v kmetijstvu. Pripraviti bo treba polja za setev koruze (v Sloveniji na približno 62 tisoč hektarjih). Obrati bo treba jabolka in drugo sadje. Plantažnih nasadov je ta čas 2800 hektarov. Začela se je trgatve. Poročajo, da so sladkorne stopnje pri vseh sortah ugodne in da bo letošnji pridelek izjemno kakovosten. Za pridelovanje krme bo treba pripraviti 150 tisoč hektarjev travnikov in pašnikov, poskrbeti bo treba za večjo količino oljne ogrščice itn.

Dala je obilno. Ni dvoma, da bi se ga povsod v državi morali lotiti nadvse zavzeto. Jugoslavija ima veliko priložnost, ne le da se otrese uvoza kmetijskih pridelkov, marveč da postane tudi pomemben izvoznik hrane. Jasno pa je, da bo najprej treba poskrbeti za domačo mizo, ki v zadnjih letih s kmetijskimi pridelki ni bilo ravno preobložena.

Toda zapleti okrog pomanjkanja umetnih gnojil, rezervnih delov in podobnega znova kažejo, da se tega vsi še ne zavedajo, čeprav je res, da bo v teh dneh to in ono – zato da bi jesenska dela tekla čim bolj nemoteno – še mogoče opraviti.

Darko Marin

Oddaje za današnje rabo

Programski svet RTV Ljubljana za tematiko NOB je v četrtak obravnaval (sestane) je sklical predsednik skupščine RTV Janez Vipotnik) vsebino in obliko oddaj, ki prikazujejo narodnoosvobodilno vojno. Izrekel je priznanje dosedanjemu predsedniku sosveta Ivanu Janu in članom sosveta, dobrim poznavalcem te problematike, ki so s strokovnimi nasveti pomagali pri realizaciji marsikatero dobre oddaje, za novega predsednika pa so izvolili Lada Poharja.

Temeljna naloga sosveta je omogočiti čimvečji vpliv javnosti na programiranje in realizacijo tovrstnih oddaj. Sodeč po pripombah članov sosveta sta takovi rani obdelovane tematike NOB predvsem izbira snovi pa tudi način obdelave. Na sestanku je bil naveden naprimer podatek, da je bilo od 25. oddaj »Se pomnite, tovariši« v določenem časovnem obdobju 19 takih, ki so bile vezane na določene obletnice dogodkov iz NOB. Res je sicer, da letos slavimo 40-letnico pomembnih dogodkov iz NOV, vendar obletnice na vsak način preveč prevladujejo v tej oddaji kakor tudi v drugih radijskih in televizijskih oddajah. Pri izbiri tem za te oddaje se ne bi smeli izogniti temam, kot so: moralni lik borca med NOV in danes; mladina in izročila NOB (pred zadnjim kongresom ZSM Slovenije se je o tem razvnela polemika, po trditvah enega od članov sosveta med meščansko mladino zanimanja za izročila NOB skorajda ni); delovanje temeljnih organov ljudske oblasti med NOV in boj proti že takrat nastalim nagnjenjem, da bi se ta oblast zbirokratizirala; tovarštvo in občutek za skupnost med NOB.

Želja članov sosveta aktualiziranje teh oddaj, ki naj bi preteklost povezovale s sedanjostjo, na nevsiljiv način popularizirale vrednote iz novejšje slovenske in jugoslovanske zgodovine (oddaje premalo posegajo v zgodovino NOV celotnega jugoslovanskega prostora).

Številnost pripomb članov sosveta in drugih navzočih (predstavniki založb, zavoda za šolstvo in drugi) ni bila odsev njihovega morebitnega dvoma o sposobnosti programskih vodstev in novinarjev, saj so jim dali priznanje za opravljeno delo. Njihove pripombe so dokaz živga zanimanja za to problematiko, povedo nam, da podružbljanje programske politike ni prazna beseda. Primerna je bila naprimer pripomba predstavnice zavoda za šolstvo, da naj bi pri oddajah, ki jih posnamejo na kasete in jih poslušajo po šolah, poprej rekli besedo o kvaliteti ali nekvaliteti določene oddaje tudi pedagogi.

Tudi pri presoji o tem, ali naj bo oddaja »Se pomnite, tovariši« po konceptu – tudi o tem je tekla beseda na sestanku – problemska, polemična ali ne, bi bila dobrodošla pretehtana beseda članov sosveta oziroma javnosti. Izrečene želje članov sosveta, da bi radijske in televizijske oddaje s tematiko narodnoosvobodilne vojne aktualizirali, da »bi bile za današnje rabo«, je verjetno razumeti tako, da naj bi bile oddaje problemske, ne pa neproblemske. Oddaje naj ne posvečajo pozornosti toliko »tehno-logiji bojev« – je dejal nekdo na sestanku – kolikor moralnim vrednotam, ki so krasile borce v narodnoosvobodilni vojni.

Lojze Štradjot

Skrb za spomenike NOB

Zavod za spomeniško varstvo v Mariboru posveča posebno skrb tudi ohranjanju in vzdrževanju spomenikov NOB. V šestih mariborskih občinah in drugih 12 občinah severovzhodne Slovenije je okoli 500 spomenikov in spominskih obeležij NOB, od tega samo v mariborskih občinah okoli 160. Pri Zavodu za spomeniško varstvo v Mariboru se s to problematiko ukvarja Aleš Arih, svetovalec za spomenike, ki ima na tem področju dela velike izkušnje in potrebno strokovno znanje.

Po njegovih besedah borčevske organizacije in krajevne skupnosti s severovzhodni Sloveniji vzorno skrbijo za vzdrževanje spomenikov in spominskih obeležij NOB. Se vedno pa se

dogaja, da ponekod samovoljno postavljajo in odkrivajo spomenike in spominska obeležja v dobri veri, da ravnaajo prav. Zavod za spomeniško varstvo pa je določen kot strokovna služba in je tudi po zakonu o varstvu narave in kulturne dediščine dolžan sodelovati pri pripravi za odkrivanje spomenikov in spominskih obeležij. Marsikdaj so strokovnjaki Zavoda za spomeniško varstvo s svojimi nasveti in navodili preprečili marsikatero likovno in estetsko neprimerno postavitev spomenika. V zadnjem času so zastavili več akcij za postavitev spomenikov NOB v občini Maribor Ruše. V Mariboru skrbi za večje spomenike mesto. Tako na ravni mesta združujejo denar za vzdrž-

vanje spomenikov NOB na Trgu svobode, spomenika talcem, Kidričevega spomenika, spomenika talcem na Ledini pod Pohorjem in za grobišča na Pobrežju. Denar za vzdrževanje spominskih obeležij pa združujejo tudi po krajevnih skupnostih. Krajevne skupnosti sklepajo s posameznimi šolami, delovnimi organizacijami in drugimi ustanovami pokroviteljstva za vzdrževanje posameznih spomenikov.

Letos poteka akcija za dokončno ureditev Titove celice v bivši moški kaznilnici v Mariboru. Končali bodo tudi dela pri ureditvi spominskega parka Ledina pod Pohorjem, kjer je okupator tik pred koncem vojne ustrelil več kot 200 talcev. Letos bodo strokovnjaki Zavoda za spomeniško varstvo obnovili spomenik na zadnjem bojišču Pohorskega bataljona na Osankarici. Med drugim bo-

do obnovili tudi imena padlih borcev, ki so izpisana na velikih granitnih kvadrilih. V nišah zidu zaporov v Mariboru bo potrebno dopolniti tudi pokrove nekaterih žar in zvezde iz medenine. Petnajst zvezd na teh žarah so že trikrat zamenjali. V začetku bi se lahko mislili, da je šlo za značkanjajo. Sedaj lahko rečemo, da je izginjanje zvezd in pokrovov na žarah objestnost in velika neodgovornost ter pomanjkanje spoštovanja do ustreljenih talcev.

Zavod za spomeniško varstvo Maribor bo sodeloval tudi pri ureditvi spominskega območja na Poljani, kjer se je leta 1945 končala druga svetovna vojna. Tam pripravljajo leta 1985 veliko zvezno proslavo ob 40-letnici končanih bojev za osvoboditev Jugoslavije.

M. Kos

Zakaj novi davki?

Dne 16. julija letos je Delo obvestilo javnost, da je »vlada... dala v postopek osnutek dogovora o osnovah davčnega sistema ter dogovora o uvedbi posebnega prispevka na... premoženje državljanov«. To je v javnih občilih sprožilo številne odmeve. V PP-29 je Jože Trček iz Tacna (13. 8. 1983) slikovito prikazal, kako so pri nas pridni ljudje tepeni.

Resnica je, da je pri nas večina lastnikov hiš to postala zaradi potrebe, da si sami zagotovijo streho nad glavo. Družbena stanovanja so dobili tisti na višjih položajih. Mar je pravično, da zdaj za desetletja garanja in odrekani, nižjega življenjskega standarda, kot ga omogočajo družbena stanovanja, taki »po sili lastniki« plačujejo davek za tisto, kar so prigarali in si »odtrgali od ust«? Dovolj pa je že, če so si odtrgali od dopustov, brezskrbnih vikendov itd.

Pravično in stimulativno to že ni bilo. V tej razpravi je tovariš Marko Bulc v Naših razgledih 12. avgusta ponovil, da je naša davčna politika nerazvita, ker je predvsem pobiralna in ne razvojna.

Pobirati je pač najlažje. Za to ni treba biti kdove kako spreten politik. Od naših strokovnjakov – politikov pa že dolgo pričakujemo nekaj drugega – politične rešitve, ki bodo ljudi spodbudile k večji ustvarjalnosti. In če v sedanjih razmerah davčna politika spet udriha po pridnih, to ni pot za stabilizacijo, marveč za še večjo destabilizacijo.

Dne 18. avgusta Delo na prvi strani obvešča s seje ZIS, da »lahko večja proizvodnja reši problem likvidnosti«. Bolj prav pa bi bilo zapisati: »SAMO večja proizvodnja...«. Pa ne le likvidnosti, sploh vsega; od tega, da ne bo manjkalo zobne paste pa do obrambne sposobnosti države. Edino večja proizvodnja! Zato pa je treba spodbuditi pridne, ne pa dajati potuho lenim.

Uvajanje novih davkov je nasploh znak nečesa nezdravega. Pred nedavnim so v Sarajevu ploskali Hamdiji Pozdercu (Delo, sobota 16. 7. 1983), ko je dejal: »Krivá je lenoba.

Premalo delam tudi sam. Vsi delamo premalo.«

Kako je mogoče zahtevati uvedbo novih davkov, če po javnih občilih mngoli podatkov, da številni občani ne plačujejo niti elektrike, stanarin itd.? Kateri delovni ljudje naj svoje delegate pooblastijo, naj pridnim naložimo nove davke, ko pa je priznано, da so stanarine pre nizke? In ko država še tako nizkih in subvencioniranih stanarin ne izterja?

Zakaj novi davki na nepremičnine, ko pa država ne pobere niti sedanjih? Navajam primer: Mnoge hiše, veliki stanovanjski bloki, v katerih je gotovo na tisoče stanovanj, niso registrirani v zemljiških knjigah; dokler pa tega ne uredijo, davka ni mogoče niti predpisati. Poznam primer iz Kopra, ko take hiše stojijo že dvajset let. Hamdija Pozderac ima prav.

Dne 9. 3. 83 sem izvršni svet SO Ljubljana Šiška opozoril, da na njegovem »finančnem območju« v Pavšičevi 6 že enajst let stoji nebotičnik, ki ga še niso vknjižili. Podobno je v Kopru, gotovo pa tudi drugod po Jugoslaviji. Če davkov ne pobira niti šišenska občina, kako naj tedaj pričakujemo, da jih bodo pobirali tam, kjer se jim še stanarin ne ljubi izterjati?

Kot je prišlo že v navado, mi IS SO Ljubljana Šiška ni odgovoril, čeprav bi se mi pravzaprav moral zahvaliti za opozorilo.

Ali smo potem resni pri tako resnem delu, kot je upravljanje države? Odgovor je na dlani. Neresnost pri delu nas je spravila v sedanjo kašo, iz nje pa nas seveda lahko reši samo resno delo. To je med drugim tudi taka davčna politika, ki bo opogumljala pridne in varčne, namesto da jih sili k nedelu in zapravljenosti.

Delegati v skupščinah ne bi smeli sprejemati zakona, ki škodi, namesto, da bi pomagal.

Izhod iz krize nikakor ne more biti kratkoročno in (kratkovidno) jemanje »tam, kjer je«, pač pa taka ureditev medčloveških odnosov, v kateri bo socializem lahko pokazal vse svoje prednosti.

Dušan Puh, Portorož

Pogovor s predsednikom zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije Bojanom Polakom

Ljudem je treba povedati resnico

Zgodovinski dolg Jugoslavije do Tita je, da gre odločno po njegovi poti

V zadnjih nekaj mesecih je pritegnil posebno pozornost javnosti na novo izvoljeni predsednik zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije, narodni heroj Bojan Polak. Njegove izjave in razprave, ki so bile objavljene v tisku, so naletele na podporo bralcev – prav gotovo tudi zavoljo tega, ker se razlikujejo od stereotipnih besedi in demagoških parol, ki jih nenehno poslušamo. Bojan Polak govori odprto, ostro, zavzema se za konkreten boj proti družbenim težavam, ki so se nakopičile, skratka, »nima dlake na jeziku.«

Po njegovem odločnem nastopu na zadnji seji zvezne konference SZDL Jugoslavije, v katerem je po mnenju mnogih »govoril o pravih stvareh«, smo Polaka prosili za pogovor, v katerem bi bralce seznanil s pobudami in načrti borčevske organizacije za to, da bi družbeni program ekonomske stabilizacije zaživel.

Prevelika ekonomska odvisnost –

Po vaših besedah so »zaradi ekonomske situacije posredno ali neposredno v nevarnosti temeljne pridobitve narodnoosvobodilnega boja in revolucije«. Pred vami ni tega nihče tako odkrito povedal. Koliko je ugotovitev resnična?

● O tem sem govoril na zadnji seji zvezne konference SZDL Jugoslavije, kar nekateri tovariši niso bilo všeč, vendar me to ne vznemirja. Mislim, da različne reakcije niti niso bistvene. Pomembno je, da je končno rečeno tisto, kar je bilo treba povedati in kar je pravza-

prav stališče borčevske organizacije. Moji tovariši borci se s tem popolnoma strinjajo in lahko vam povem, da so bile na seji predsedstva ZZB NOV Jugoslavije izrečene še ostrejšje ocene. Menimo, da našim ljudem še vedno ni bila povedana vsa resnica o položaju, v katerem smo se znašli. Nekateri tovariši, ki sedijo v najodgovornejših organih federacije, se bojijo povedati, da smo v resni ekonomski oziroma družbeni krizi. Res sem rekel, da so ob sedanjem stanju in položaju dežele v nevarnosti osnovne vrednote revolucije. Vendar to ne zadeva samo naše nespornost in vse bolj izrazite pojave nacionalizma, kot

da pozabljam, da je ekonomska samoslojnost države, pogoj za neodvisnost, svobodo in nemoten razvoj. Svoboda nam ni bila podarjena in zgodovinska dolžnost nas vseh je, da jo ohranimo in razvijamo naprej.

Uravnilovka je vse pogostejša

Vsi govorijo o potrebi po radikalnem preobratu pri odpravljanju sedanjih neugodnih razmer. »Navadni ljudje ne vedo, kaj to praktično pomeni, kako in kdaj bomo to dosegli?«

● Ljudje so vznemirjeni, ker so jim pogosto servirane različne uganke, ki jih ne

znajo rešiti. Borci menimo, da je treba najprej povedati vso resnico o razmerah v državi, ker jih brez tega ni mogoče spremeniti. Končno si moramo povedati v obraz to, kar nam gre, pa naj bodo prizadeti posamezniki ali območja. Sprašujem se npr., komu koristi, da prikrivamo različne nacionalistične izpade, do katerih prihaja v nekaterih delih države. Kaže, da smo pozabili marksistično lekcijo, ki pravi, da je ekonomsko pomanjkanje najugodnejša podlaga, na kateri vzklije nacionalizem.

Nekateri republiški in pokrajinski voditelji pa bi najrajši prikrili ali zmanjšali pomen nacionalizma v svojem okolju. Tako ni mogoče – molčati o slabostih in obvarovati svoj položaj. Ne bom povedal nič novega, če rečem, da se iz krize ni mogoče izvleči brez večje in boljše proizvodnje. Poglejmo samo, koliko časa potrebujemo npr. za izdelavo kolesa pri nas in koliko na Zahodu. Nihče me ne bo prepričal, da naši ljudje ne znajo delati.

Saj vendar niso najboljši delavci odšli v tujino! Toda naša slabost je v tem, da imamo nagajevanje po delu in po rezultatih dela samo na papirju. Ljudje niso stimulirani za več dela. Posebno, ko vidijo okrog sebe vse nepravilnosti in zlorabe, se ne smejo čuditi, zakaj proizvodnja nazaduje in zakaj v tujini nismo konkurenčni. V zadnjih desetih letih smo pravzaprav šteli nedelo pred delom in ta svojevrstna socialna demagogija se je razplamenela do skrajnosti. Smešno je, da več ko govorimo in pišemo o delitvi po delu, vse bolj zahajamo v uravnilovko, ki pa nas ne bo niti nas ne more rešiti iz sedanjih težav. Ne spoštujemo zakonov, dogovorov, niti ustave ne. Verjetno nikjer na svetu ni države, v kateri bi zakone tako malo spoštovali. Ustavili smo ozračje, v katerem je kršiti predpise in zakone »junaštvo«. Bolj kot resnični delavci in pošteni občani so cenjeni lenuhi in agresivneži.

V omenjeni razpravi ste rekli to, da so »borci in de-

lovni ljudje pripravljeni nositi breme bitke za stabilizacijo, ker menijo, da položaj ni brezizhoden, vendar zahtevajo polno enotnost, odločnost in odgovornost jugoslovanskega političnega vodstva«, kar smo v minulem obdobju še tako pogrešali.

● Brez konkretne odgovornosti vodstva in posameznikov ne moremo ničesar pričakovati. So stvari, ki bi jih že morali rešiti, vendar jih nismo uspeli zaradi nerazumnosti nekaterih vodilnih tovarišev. Delovni ljudje vendar vidijo in slišijo, kaj se dogaja »zgoraj«, in to ustvarja nerazpoloženost in politično apatijo. Žal se še vedno nismo rešili prakse, da bi pri sprejemanju kakršne koli odločitve najprej ne preračunali, kaj bo kakšna republika ali pokrajina s tem dobila. In če začutimo, da bomo nekaj izgubili, se upremo sprejemu odločitve ne glede na socialistična načela in sistem, torej ne glede na interese ce-

(nadaljevanje na naslednji strani)

Španski borci na obisku in svoji skupščini – v Krškem

Aktivnost in izročila

Prav aktivnost članstva in skrb za izročila sta osnovni usmeritvi dela sekcije španskih borcev, ki deluje v okviru ZZB NOV Slovenije že vrsto let nadvse uspešno.

Že nekaj let nazaj so naši »Spanci« v eni od slovenskih občin opravili svojo letno skupščino, se seznanili z občinsko politiko in gospodarstvom ter za prispevek k razvijanju izročil predavali mladini o španski državljanski vojni, o udeležbi Jugoslovancev v mednarodnih brigadah ter o deležu Slovencev pri tem. Tisto prvo uspešno pokušino so potem spremenili v prakso, in tako sedaj vsako leto gostujejo nekje. Treba je takoj povedati, da ne gre za nikakršne razkošne skupščine, za nobena slavlja ali kaj podobnega, ampak za nadvse posrečeno obliko dela, ki prinaša koristi obojini. »Spanci« se seznanjajo z dogajanjem v naši družbi, medtem ko krajani in predvsem mladina gostiteljske občine pridobi z zgodovinskimi urami pripovedi o španski državljanski vojni dragocena pričevanja.

Letošnje srečanje je bilo v krškem delavskem domu Edvard Kardelj, udeležile pa so se ga poleg občinskih družbenopolitičnih delavcev tudi tovarišica Lidija Sentjurc, Pepca Kardelj in Vida Tomšič, katerih predvojno revolucionarno delo je tudi povezano s pošiljanjem prostovoljcev v Španijo.

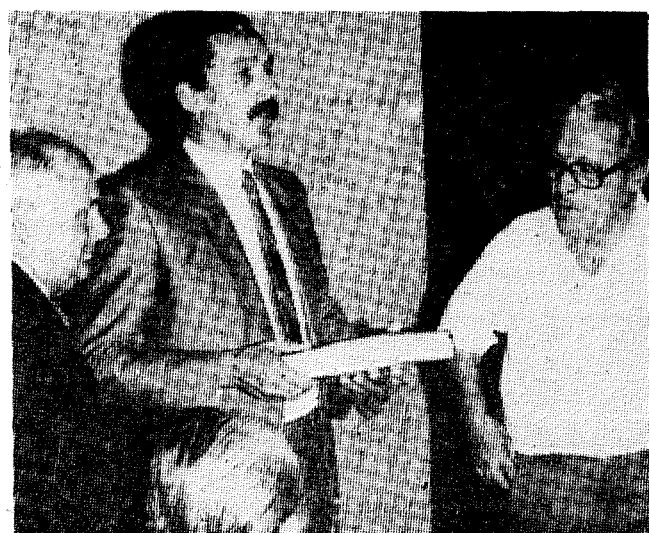
Na letni skupščini so španski borci ugotavljali, kako uspešno izvršuje svoje poslanstvo Dom španskih borcev v Ljubljani, saj z razvejano kulturno-prosvetno dejavnostjo dosega vse tisto, za kar so se ob načrtovanju gradnje zavzemali španski borci. Hkrati so ugotavljali tudi, da so z izdajo knjižice »Slovenski španski borci«, ki je izšla pri založbi Komunist lani, izpopolnili seznam španskih borcev – sloven-

skih udeležencev v mednarodnih brigadah. Zavedajo se sicer, da tudi ta seznam ni čisto popoln, vendar na še večjo natančnost po tolikem času ni več upati.

Kar zadeva vprašanja tovarštva, pripadnosti in družin, so španski borci pravi zgled za vse troje. Imajo nenehne stike med seboj, spremljajo vsakega člana ob morebitnih zdravstvenih te-

manjkanja reprodukcijskega materiala iz uvoza... Ogledali so si še atomsko elektrocentralo in se razkropili na zgodovinske ure po osnovnih šolah.

Dva od udeležencev srečanja španskih borcev ter občinska v občini Krško, Stane Bobnar in Vladimir Makuc, sta nam o urici med mladino povedala, da je bila nadvse prijetna. Da se vedno znova

V Krškem: pozdrav španskim borcem

žavah ali pa drugih socialnih problemih, in zato v njihovih vrstah ni izpostavljen vprašanje osamljenosti, pozabe ali občutij »v kot potisnjenih«. Temu pa doberšen delež, tako so ugotavljali tudi na skupščini, prispeva vzorno urejeno zdravstveno varstvo.

Predsednik skupščine občine Krško, ki je s sodelavci sprejel španske borce, jim je tudi razkazal nekatere gospodarske objekte v občini. Tako so si med drugim ogledali obrate papirnice Djuro Salaj in se seznanili z zapleteno problematiko proizvodnje roto papirja, predvsem pa so ponovno slišali tarna-

pri takšnih srečanjih izkaže, da mladino zanima čas, o katerem jim pripovedujejo španski borci. Da o njem ne vedo dosti, in zato veliko in zvedavo sprašujejo.

»Spanci« so si poleg mesta Krško ogledali še Kostanjevico, v njej galerijo Božidarja Jakca in se nadvse zadovoljni zahvalili gostiteljem za sprejem.

Naj ob koncu tega zapisa povemo še to, da imajo slovenski španski borci tesne vezi tudi z delovno organizacijo Krka v Novem mestu, in zato bomo v eni od prihodnjih števil v tej DO tudi bolj natančno povprašali, kakšno je to sodelovanje.

B. Ž. J.

Novosti pri uresničevanju zdravstvenega varstva

S 1. 7. 1983 je v večini občin v SR Sloveniji začel veljati nov samoupravni sporazum o uresničevanju zdravstvenega varstva, ki prinaša pomembne novosti na tem področju. Sprejeti ga je bilo potrebno zaradi nove zakonodaje (zakon o zdravstvenem varstvu, zakon o skupnih osnovah svobodne menjave dela, zakon o sistemu družbenega planiranja itd.), spremenjenih družbenogospodarskih razmer, še zlasti pa tudi zaradi uresničevanja gospodarske stabilizacije.

Zdravstveno varstvo je celota aktivnosti in razmerij, s katerimi si delavci in uporabniki zagotavljajo zdravstvene storitve in v zvezi s tem povezane pravice do socialne varnosti. Zato zdravstveno varstvo ni le področje dela zdravstvenih organizacij in zdravstvenih delavcev, temveč je pravica in dolžnost vseh organizacij in skupnosti pa tudi vseh posameznikov, saj mora po ustavi vsak skrbeti za svoje zdravje in nihče ne sme ogroziti zdravja drugih.

Samoupravni sporazum o uresničevanju zdravstvenega varstva določa predvsem individualne (osebne, posamezne) pravice in obveznosti uporabnikov do zdravstvenih storitev in ustrezne socialne varnosti (nadmestila) in tiste obveznosti zdravstvenih delovnih organizacij ter zdravstvenih delavcev, ki neposredno zadevajo pravice in obveznosti uporabnikov, sicer pa zdravstvene skupnosti sklepajo z vsako zdravstveno organizacijo samoupravne sporazume o svobodni menjavi dela, s katerimi določa program storitev, njihovo ceno in druge pogoje.

V našem sistemu sta za uresničevanje zdravstvenega varstva bistvenega pomena vzajemnost in solidarnost. Vsi moramo združevati sredstva, da bi si omogočili zdravljenje, ko ga bomo potrebovali. Pri tem ne gre več za posamično zdravstveno zavarovanje in za odločitve, ali se bo posameznik vključil v sistem vzajemnosti oziroma solidarnosti, pač pa za sistem samoupravne skupne porabe. Pri tem je od vseh zbranih sredstev za zdravstvo 97 odstotkov namenjenih za zdravstveno varstvo uporabnikov in le okoli 1,4 odstotka za stroške delegatskih odnosov ter 1,7 odstotka za

stroške dejavnosti strokovnih služb, ki delajo v zdravstvenih skupnostih.

Najpomembnejši vir sredstev za zdravstveno varstvo je dohodek organizacij združenega dela. Iz tega dohodka se združuje 71 odstotkov vseh zbranih sredstev za zdravstveno varstvo v SR Sloveniji, iz osebnih dohodkov in skladov skupne porabe 23 odstotkov, iz participacije uporabnikov okoli 2 odstotka in iz drugih virov 4 odstotka.

V SR Sloveniji imajo pravico do vseh vrst zdravstvenih storitev vsi prebivalci (nacionalno zdravstveno varstvo), ki imajo na območju SR Slovenije stalno prebivališče ali ki so v delovnem razmerju v organizacijah združenega dela, s sedežem v naši republiki. Status uporabnika imajo tudi ožji družinski člani delavcev, ki imajo družine zunaj Slovenije, zato je vseh uporabnikov več kot vseh prebivalcev (ob koncu leta 1982 2.150.579).

Zaradi težjih gospodarskih razmer so se spremenile tudi razvojne možnosti zdravstvenega varstva v naši republiki. Priča smo čedalje bolj perečim problemom, ki se kažejo v razkoraku med potrebami oziroma zahtevami prebivalstva po zdravstvenih storitvah in možnostmi združenega dela za njihovo zadovoljevanje. O teh problemih so že predčasno stekle najširše razprave, v katerih je bilo sprejeto enotno stališče, da je treba doseči usklajenost zdravstvenega varstva z dohodkovnimi možnostmi, pri čemer so dolžni racionalno ravnati tako izvajalci kot uporabniki zdravstvenih storitev.

Na omenjenih in še vrsti drugih izhodišč temelji novi samoupravni sporazum o uresničevanju zdravstvenega varstva, ki pomembno opredeljuje pravice in obveznosti do zdravstvenega varstva in zaostruje merila za njihovo uresničevanje. Nedvomno je dobro, da se vsi seznanimo z novostmi na tem področju in tudi z razlogi za sprejete odločitve, saj bomo tako lažje razumeli posamezne rešitve. Podrobneje bomo o vsebini sporazuma pisali v prihodnji številki.

Malči Žitnik

(nadaljevanje s prejšnje strani)

lotne jugoslovanske skupnosti. V zadnjem času je bilo tako tudi s sprejemanjem dolgoročnega programa ekonomske stabilizacije.

Če pa je kakšen sklep že sprejet, ga v praksi le težko, počasi ali pa sploh ne uresničujemo. Borci smo pred kratkim javno vprašali, zakaj ne uresničujemo sklepov 12. kongresa ZKJ. Minilo je že skoraj leto dni od tega velikega zborovanja, sprejeti sklepi pa so še vedno mrtve črke na papirju.

Iščite konkretno odgovornost

Nihče ne ugovarja, da je bilo odgovornosti premalo, in je še vedno premalo. Borci zahtevajo, da se do skrajnosti zaostri vprašanje osebne in kolektivne odgovornosti in ne sprejemajo teze, da smo vsi enako krivi, česar se posamezniki krčevito oprijemajo.

Resnično je preveč besed o odgovornosti, v praksi pa je to zelo malo občutiti. Borci zahtevamo konkretno odgovornost. Samo v zadnjih dveh letih je bilo narejenih ogromno napak, zlorab in samovolje, vendar za to ni nihče odgovarjal. Nekateri posamezniki očitno mislijo, da so nezamenljivi in da lahko delajo, kar hočejo, dokler

to sami želijo. To se prenaša na vse vodilne in druge tovariše in s tem se krog neodgovornosti zapira.

V zvezi komunistov imamo toliko članov, da bi lahko samo z njihovim angažiranjem premostili vsa družbena brezna. Toda od vsakega člana bi morali zahtevati, da se angažira pri uresničevanju sprejetih sklepov, ali pa zanj ni prostora v partiji. Če bi bili člani partije složni in pripravljeni za komunistično delo, bi bili sposobni predstaviti celo Triglav, kaj šele rešiti vse te težave.

Strah pred kritiko

Ko govorijo o revoluciji, borci pogosto omenjajo, kako sta bili kritika in samokritika nerazdružni lastnosti komunistov in vseh borcev za svobodo. Tega je danes tudi med borci vse manj, posebno samokritike.

Kritika obstaja, toda vprašati se moramo, kdo kritizira in s kakšnim namenom. Res pa je, da ni samokritike. Če bi kdo to počel, bi ga imeli za neumnega! Smejali bi se mu. Menim, da brez kritike ni niti samokritike, brez samokritike pa ni odgovornosti. Kritika ni samo to, da nekdo izgubi položaj, kot so pogosto misli, marveč konstruktivno opozorjanje na lastne in tuje napake z namenom, da bi jih odpravili. Sedaj se je vse to nekako po-

mešalo. Med vojno se namreč človek, ki je kritiziral, ni imel česa bati, danes pa je pogosto drugače. Če kaj ali koga kritiziramo, lahko pričakujemo povratne udarce, etiketiranje in diskvalifikacije. Nekateri tovariši so zelo občutljivi na kritike, vse jih prizadene in v vsem se prepoznajo. To je že samo po sebi dovolj zgovorno.

– Smemo postaviti takšno vprašanje: Ali za mlade obstaja kdo, ki bi ga lahko imeli za zgled?

Za vse tisto, kar pri mladih kritiziramo, smo najpogosteje krivi sami. Mladi niso vsega nemoralnega, negativnega in nekomunističnega videli pri nekom drugem ali pa si sami izmislili. Ali nismo starejši pripeljali do tega, da ni junak tisti, ki dela, marveč tisti, ki vara, kraje in živi od nedela? Mladi vse opazijo in prepričan sem, da jih nepravilnosti v družbi bolijo. Starejši smo sedanjim in še nekaj prihodnjim generacijam naredili veliko krivico. Dovolili smo, da se porabi več od ustvarjenega, da živimo nad realnimi možnostmi, v tujini se zadolžujemo do vratu. Vse to pa bodo morali vračati mladi!

Borci veliko sodelujejo z mladimi in gotovo opazajo, da niso ravno navdušeni z načinom negovanja revolucionarnih izročil, kot se to pogosto misli.

Žal, mladino napačno vzgajamo. Negovanje revolucionarnih izročil je pogosto omejeno na datume, številke in pripovedi, kako nam je bilo težko. Mladi imajo tega dovolj. Tudi sam sem imel polno glavo očetovih pripovedovanj o bojevanju na soški fronti v prvi svetovni vojni. Na mlade je treba prenašati primere bratstva in enotnosti, prijateljstva, pomoči v težavah. Menim, da bi bilo dobro, če bi se tega spomnili tudi mi borci, ker smo na te nekdane lastnosti tudi sami pozabili. Preveč gledamo samo na sebe, na svoje težave in interese.

Verjamem v sedanjo generacijo in njeno revolucionarnost, ki pa je nimajo kje pokazati ali pa tega ne znajo. Tudi takrat, ko slišim za kakšne izpade mladih, verjamem vanje. Ne pozabljam, da je tudi moja generacija delala vseh vrst neumnosti, toda, ko je bilo treba, smo opravičili zupanje in se pokazali v pravi luči. Menim, da je tako tudi s današnjo mladino. Čas so težki in zato prava priložnost, da jim pokažemo zaupanje, in prepričan sem, da se ne bodo izneverili.

Priče smo resnih nacionalističnih izpadov po vsej državi, v katerih sodelujejo tako mladi kot tudi nekdanji borci. S čim bi to razložili?

Rekel sem že, da je nacionalističnih izpadov in pojavov še veliko več, kot pa se govori. Mene, in prepričan sem, da tudi druge, moti, da smo se specializirali za nekatere »dežurne nacionaliste«. Sedaj se npr. govori samo o muslimanskem nacionalizmu v Bosni in Hercegovini, nekoliko prej pa so bili »na dnevnem redu« albanški, hrvaški, srbski in slovenski nacionalizmi. Nekaj časa se o vsem od teh govori in zvoni z vsemi zvonovi, nato pa spet o drugem. To ne koristi nikomur drugemu kot samo nacionalistom vseh barv. Nacionalizem živi v vseh naših okoljih in vsak od njih je enako nevaren.

Pravite, da se nacionalizmu niso izognili niti borci. Res je, vendar je treba reči, da je pri nas, pri večini borcev, zelo izrazit občutek za bratstvo in enotnost.

Najmočnejši, kadar je najtežje

Nihče ne more natančno odgovoriti, kdaj se bomo rešili iz ekonomske, politične in moralne krize. Pri borcih je čuti precej nezadovoljstva, kadar se govori o teh temah.

Kaže, da smo borci najostrejši kritiki sedanjih deformacij in slabosti, vendar delamo to zaradi želje, da bi jih odpravili. Treba je razumeti naše ogorčenje; to nika-

kor ni pesimizem, ker nas je z vsakim dnem manj. Resnično je težko, kadar odhajaš s spoznanjem, da je zaradi razkošnega življenja, slabega gospodarjenja in slabega vedenja postalo vprašljivo marsikaj od tistega, kar smo si v vojni krvavo priborili. Toda sem optimist, kakor so optimisti večinoma tudi vsi moji vojni tovariši. Sedanje težave moremo in moramo premagati, kajti bile so še težje situacije. Marsikdo primerja leto 1983 z letom 1941 ali 1948. Menim, da to niti ni primerno niti potrebno. Danes smo gospodarsko močnejši, številnejši, marsikaj smo zgradili, napredovali so prosveta, kultura in družbeni odnosi. Sedanja položaja je vsekakor najtežji po letu 1948. Vendar, ali nas zgodovina ne uči, da smo bili najmočnejši, kadar nam je bilo najtežje? V teh prelomnih letih je bil na čelu naših revolucionarnih sil tovariš Tito. Zbrani okrog njega se nismo bali nobene težave, nobenega sovražnika. Zgodovinski dolg, ki ga imamo do Tita, je, da hodimo odločno po njegovi poti. To pa bomo lahko le, če se bomo bolj enotno in bolj organizirano kot doslej lotili reševanja nakopičenih težav. Moči, volje in želja za to imamo dovolj in upam, da jih bomo znali mobilizirati.

Tomislav Marčinko
(Dnevnik – Novi Sad)

Golovec 83 Vaja je bila uspešna

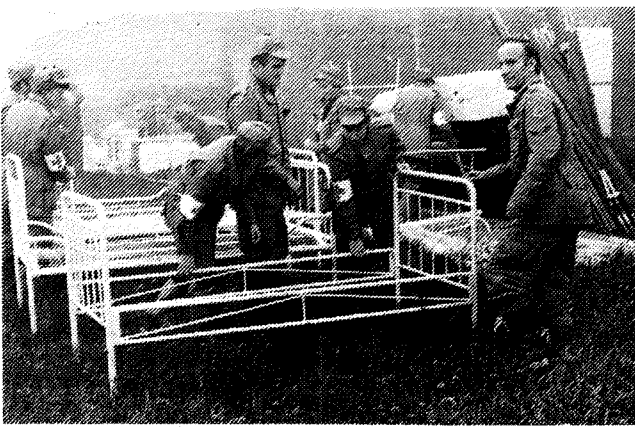
V soboto, 24. septembra, je bila v Ljubljani sklepna vaja ob letošnjih dejavnostih v akciji NNNP, ki je potekala pod imenom Golovec 83. V akcijo je bilo vključenih 45 tisoč prebivalcev Ljubljane, v širšem smislu pa je sodelovalo še 50 tisoč prebivalcev našega glavnega mesta. V akcijo je bilo vključenih tudi 27 krajevnih skupnosti, 93 temeljnih organizacij združenega dela in še petsto drugih ekip. Seveda pa so na pomoč priskočile tudi ekipe iz drugih krajev Slovenije.

Ob osmi uri zjutraj so sirene označile, da je Ljubljano prizadel potres. Čez nekaj trenutkov so se iz stanovanjskih hiš, ustanov, tovarniških hal in drugod usuli na ulice ljudje. Potres je porušil precej zgradb, v katerih je bilo veliko ljudi. Člani mestnega štaba civilne zaštite so se zbrali na rezervni lokaciji in takoj začeli ukrepati. Na teren so odšle ekipe, ki so pregledale poškodovane in uničene objekte, kjer so potekale glavne akcije reševanja.

Ekipe za reševanje izpod ruševin so odstranjevale zdrbljeno opeko, prelomljen beton in zverženo železje. Vsakega poškodovanca so prevzele ekipe prve medicinske pomoči in jih oskrbele. Z vnaprej za to nalogo določenimi vozili so jih prepekljali na kraje, kjer so bile postavljene zdravstvene postaje in poljske bolnišnice.

Takšen začasen medicinski center je bil tudi na travniku med fužinskim gradom in psihiatrično bolnišnico v Polju. Delavci Zdravstvenega doma iz Most in Zdravstvenega doma »Tine Zajc« iz Domžal so postavili tri reševalne postaje. Ranjence so najprej razvrstili. Ker je bila večina ranjencev že oskrbljena, so jim samo popravili prvo oskrbo, težje pa poslali naprej, kjer je ekipa kirurgov iz bolnišnice Trbovlje oskrbela hujše poškodovane.

ce. Če pa so njihovi kirurgi ugotovili, da ne bodo mogli zadovoljivo oskrbeti ranjenca, so ga s helikopterjem poslali v Trbovlje. Nedaleč stran je stala premična bolnišnica Kliničnega centra. Sprejemala je predvsem poškodovance, ki so prihajali iz urgentnega bloka KC. Bolnišnica je organizirana tako, da je lahko 48 ur povsem samostojna. Ima namreč agregat za električni tok, sama pa se lahko oskrbuje tudi z vodo. Če pa bi bilo potrebno, lahko ogrevajo tudi šotore. Na pomoč Ljubljani je prišel tudi odred Rdečega križa iz Maribora. Postavili so šotore

Takoj ko so prišli na pomoč porušeni Ljubljani, so kirurgi in drugi medicinski delavci začeli oskrbovati poškodovance. Medtem pa so tehnični delavci začeli postavljati šotore.

za bolnišnični oddelek, kuhinjo, jedilnico, oddelek za izolacijo in ljudi, ki so bili v šoku. Potres je poškodoval in onesposobil tudi komunikacijske zveze. Vojski in enote Save Bajica so v Tivoliju postavili premično radijsko postajo. Vzpostavili so zveze z vsemi vojašnicami v Sloveniji in civilnimi ustanovami, da je pomoč pritekla čim hitreje in čim bolj organizirano. Jugoslovanska ljudska armada je s svojimi helikopterji vzpostavila zračni most, po katerem so prevažali hujše poškodovance v bolnišnice, ki so jim lahko dale stro-

kovno pomoč in oskrbo. Seveda pa so pripadniki JLA postavili tudi bolnišnico.

Po vaji je njen vodja, predsednik mestnega izvršnega sveta Dore Dovečar, dejal da je po prvih ocenah uspela. »Z vajo smo želeli opozoriti prebivalce na to, da je takšna naravna nesreča v Ljubljani mogoča. Želeli pa smo jih tudi seznaniti z njenimi posledicami ter jih usposobiti za osebno in vzajemno zaščito. Ob pravem potresu bi marsikaj potekalo drugače, kot je v vaji, njen namen pa je bil dosežen. Delo, ki je bilo opravljeno med večmesečnimi pripravami, daje zagotovilo, da bi ob morebitnem

potresu že zdaj lahko izvajali naloge in ukrepe veliko uspešneje, kot če teh priprav ne bi bilo. Po temeljiti analizi pa bomo varnostne načrte še dopolnjevali.«

Vajo so si ogledali tudi najvišji voditelji naše republike. Republiški sekretar za ljudsko obrambo Martin Košir je po ogledu vaje dejal, da brez poprejšnjih priprav ni mogoče biti pripravljen in usposobljen za pomoč in ukrepe v nesreči. Ocena tistega, kar so videli, je po njegovem mnenju pozitivna, nadrobnejše analize pa bodo postregle s popolnimi ocenami.

Bojan Kuntarič

Šotori, ki so jih postavili člani odreda Rdečega križa iz Maribora, so lahko sprejeli do sto poškodovancev.

Premalo izkoriščena možnost

V Republiškem centru za obrambno usposabljanje v Poljčah je bil konec preteklega tedna pregled in posvet o filmih z obrambno in samozaščitno vsebino.

Predstavniki Zastave filma iz Beograda je zbrane seznanil z razvojem in sedanjo organiziranostjo tega zavoda. Razvijal se je kot sestavni del JLA in zanj tudi največ proizvajal. Manjši del svojih proizvodnih zmogljivosti je zavod dal tudi drugim obrambnim strukturam. V svoji petintridesetletni zgodovini je Zastava film posnel več kot tisoč petsto filmov. Od tega jih je 950 poučnih, drugi pa so dokumentarni. Sicer pa Zastava film izdeluje tudi diapozitive, snema prispevke in reportaže za televizijo in daje laboratorijske storitve drugim.

Udeleženci posveta, med katerimi so bili predstavniki šolstva, ZRVS, občinskih organov za ljudsko obrambo, organov za notranje zadeve in predavatelji obrambe in zaštite na naših višjih in visokih šolah, so se zanimali predvsem o možnostih nakupa filmov. Predvsem so poudarili, da bi moral Zastava film poslovati bolj hitro. Po njihovem mnenju je zbiranje naročil dvakrat na leto premalo. Predolgo je tudi ča-

kanje na dostavo filmov. Katalogi bi morali vsebovati kratek opis filma, ne pa samo njegovega naslova. Izpostavili so tudi problem sinhronizacije filmov. Pogosto je jezik narečen, bralec besedila pa slabo obvlada slovenščino. Predstavniki organov za ljudsko obrambo iz občin so opozorili, da je premalo filmov za usposabljanje civilne zaštite. Malo je tudi filmov za usposabljanje prebivalstva.

Nekateri udeleženci so predlagali, naj Republiški sekretariat za ljudsko obrambo, ki predpisuje teme za usposabljanje, priskrbi tudi didaktična sredstva. Center v Poljčah naj bi imel filmetoke, iz katere bi si lahko izposojali filme.

Vsekakor je posvetovanje odprlo bistvena vprašanja s tega področja in organizator je naredil prav, da ga je pripravil. Kritične pripombe uporabnikov kažejo, da je treba storiti nekaj tudi na ravni republike, da bi stvari bolj uredili. Republiški podsekretar za ljudsko obrambo Ivo Tominc pa je obljubil, da bodo o vseh kritičnih pripombah obvestili zvezni sekretariat za ljudsko obrambo.

B. K.

Tekmovanje v obrambnih spretnostih

V počastitev praznika novogoriške občine in 40. obletnice ustanovitve 9. korpusa NOVJ sta občinski konferenci ZRVS in ZSMS Nova Gorica v sodelovanju z rezervnimi starešinami iz Bukovice in člani osnovne organizacije ZSMS Bukovica pripravili tradicionalno občinsko tekmovanje v obrambnih pripravah. Udeležilo se ga je 12 ekip ZRVS in 11 ekip ZSMS. V skupnem seštevku je zmagala Rožna dolina, ki je prejela tudi prehodni pokal organizatorja.

V konkurenci ekip ZRVS je zmagala krajevna organizacija Rožna dolina pred Maksom Valentinčičem iz Solkana in Ivanom Turšičem-Iztokom iz Nove Gorice. Med posamezniki je bil najboljši Emil Krajnik (Ivan Turšič) pred Brankom Brankovičem (Sempeter) in Pavlom Komelom (Maks Valentinčič). Emil Krajnik je bil tudi najuspešnejši v streljanju z vojaško pištolo.

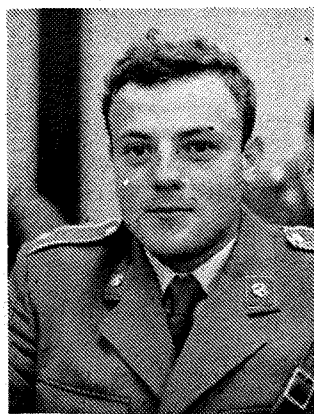
Med ekipami ZSMS je najboljšo pripravljenost pokazala ekipa osnovne organizacije ZSMS Kanal, na drugo mesto so se uvrstili mladi iz Osek-Vitovlja, na tretje pa iz Ajševice. Med posamezniki je tudi svoje moške kolega ugnala Dora Stravs iz Kanala.

J. Alič

V prvo službo v uniformi

V začetku tega meseca je novi rod na akademijah in srednjih vojaških šolah izšolanih oficirjev in podoficirjev končal šolanje in nastopil prvo službo v vojašnicah in vojaških ustanovah. Prvi dan jih je sprejel komandant Ljubljanskega armadnega območja generalpolkovnik Branko Jerkič, seveda tiste, ki so nastopili prvo službeno obveznost v tem območju. Med štirimi slovenskimi vojaškimi starešinami, ki so dobili službo v svoji republiki, je bil tudi Marjan Povšič iz Pavle vasi pri Sevnici. Končal je Vojaško akademijo kopenske vojske v Beogradu.

»Poklic v uniformi je v moji družini že kar nekako v tradiciji. Moja teta in stric sta bila oba v uniformi, meni je bila tako všeč, da sem se tudi odločil zanj. Moram reči, da sem se v

Marjan Povšič

začetku, ko sem se vpisal na srednjo vojaško šolo v Sarajevu počutil zelo dobro. Šele kasneje je prišlo tisto najtežje: teren, vaje in podobno. Toda, če si vzdržljiv in trdno odločen, povrh tega pa imaš še veselje, ni prav nič težko.

Vezisti so praznovali

Pred dvainštiridesetimi leti, natančneje 26. septembra 1941, je v Stolicah potekalo zgodovinsko zasedanje, na katerem so postavili temelje za vodenje in poveljevanje v partizanskih enotah. V spomin na ta dan praznujejo svoj praznik vezisti naših obojestranskih sil. Sicer pa to ni samo njihov praznik, ampak praznik vseh tistih, ki se kakorkoli ukvarjajo s sistemom zvez.

Ob tej obletnici je bila v vojašnici Ljube Šercerja v Ljubljani priložnostna slovesnost. Udeležili so se je vojakine in vojski ter starešine iz vojašnice, poveljnik Ljubljanskega armadnega območja generalpolkovnik Branko Jerkič s sodelavci, predstavniki partizanskih vezistov, šifrerjev in kurirjev, predstavniki PTT, repu-

bliškega sekretariata za ljudsko obrambo, organov za notranje zadeve, komiteja za promet in zveze in drugi.

Slavnostni govornik je bil pomočnik poveljnika Ljubljanskega armadnega območja Vinko Sunjara, sicer tudi sam partizanski vezist. Vezistom je ob njihovem prazniku čestitala tudi predsednica reubliškega komiteja za promet in zveze Julka Zibert, v imenu družbenopolitičnih organizacij mesta Ljubljane in občine Bežigrad pa Janko Velikonja. Vsi zbrani so toplo pozdravili Ivana Pivka, ki je spregovoril v imenu partizanskih vezistov.

V okviru te prireditve so predstavili tudi knjigo spominov partizanskih vezistov, ki jo je izdal vojaškozaložniški zavod.

Najboljšim vojakom in starešinam so za dosežene rezultate pri delu podelili na-

grade in priznanja. desetim vojakom pa so izročili značke vzornega vojaka.

B. K.

Usposabljanje preseglo pričakovanja

Medobčinsko društvo slušno prizadetih severnoprimske regije je skupaj s sekretariatom za ljudsko obrambo novogoriške občine pripravilo usposabljanje za svoje člane. V Centru za obrambno vzgojo v Kostanjevici se je zbralo 13 prostovoljcev - teritorialcev, med njimi štiri dekleta. To je bilo prvo tovrstno usposabljanje pri nas. Medobčinsko društvo slušno prizadetih s sedežem v Novi Gorici je lani kot prvo v Jugoslaviji ustanovilo enoto teritorialcev in tudi zaprisegli so v vojašnici v Vipavi skupaj z drugimi vojski. Med enotedenskim usposabljanjem so se člani voda slušno prizadetih seznanili z značilnostmi pehotnega orožja, njegovim delovanjem, osnovami civilne zaštite in prve medicinske pomoči.

A. J.

Poti in stranpoti v poglobljanju bratstva in enotnosti

Skupna programska jedra

Zgodi se včasih, da v veliki vnemi in naglici namesto dobrega skuje nekaj čisto zverženega. Vztrajnost pa je včasih močnejša od logike in celo cilja, ki ga imamo pred seboj. In očitno je, da so se pri načrtovanju skupnih programskih jeder v vzgoji in izobraževanju na ravni Jugoslavije v veliki vnemi zagnali predaleč, da kar ni bilo mogoče ustaviti voza na pravi postaji.

Tja od poletja, ko je bila večina Slovencev na počitnicah, smo zasledili po časopisju glasne proteste proti načrtovanju skupnih osnov vzgoje in izobraževanja na način, ki dreza in tudi naravnost ogroža nekatere osnovne zadeve, ki so neločljivo povezane z obstojem in razvojem naroda.

Stopili smo k slovenskemu pesniku Janezu Menartu, ki je te dni poleg številnih slovenskih literatov in drugih kulturnikov javno povedal svoje misli o »skupnih programskih jedrih«. Zaprošili smo ga za njegov pogled na stvar, potem pa smo po bolj uradni pojasnilo stopili še na RK SZDL, kjer nam je o tem povedal nekaj besed Marjan Jelen.

Janez Menart takole:

»Bistvo vprašanja, ki so ga sprožila tako imenovana skupna programska jedra, je v temle: Slovenska narodna zavest je skupek več različnih dejavnikov, kot so jezik, kultura, civilizacija, zgodovina, geografske značilnosti in še kaj. Te sestavine so medsebojno tako prepletene, da sestavljajo v sebi zaokrožen mehanizem, sicer majhen, vendar tak, da deluje, da služi svojemu namenu. V primerjavi bi lahko rekli, da je slovenski narod kot majhna ura; ta sicer res ni orjaških razsežnosti kot na primer svetovno znani Big Ben, vendar pa teče prav tako skladno in prav tako meri čas.

Uvedba skupnih programskih jeder v slovenske šolske

programe, zlasti še pri pouku književnosti, zgodovine, zemljepisa, raznih umetnostnih predmetov in še česa, bi zaradi svoje vsejugoslovanske naravnosti močno porušila to notranjo skladnost. Obnavljanje narodne zavesti, ki jo iz roda v rod pomljuje in gradi prav šola, bi začela iz roda v rod pešati v prid nekakega jugoslovanskega ljudskega konglomerata, kar bi vodilo v samoraznarodovanje, opuščanje slovenskega jezika in slednjic v izginotje narodne zavesti, s tem pa tudi naroda. In to je zame tisti bistveni vzrok, zaradi katerega sem z vsem svojim bistvom proti uvedbi skupnih jugoslovanskih jeder v slovenske šole.

Marjan Jelen:

»V naporih, da bi med so-

cialističnimi republikami in pokrajinama presegli precejšnje razlike na področju vzgoje in izobraževanja, smo od leta 1974 sprejeli že več medrepubliških dogovorov. Med njimi je najpomembnejši dogovor o skupnih osnovah vzgoje in izobraževanja. Ta določa okvirno in splošno posamezne sestavine vzgojno-izobraževalnih načrtov, hkrati pa pušča republikam in pokrajinama prostor za načrtovanje ožjih rešitev.

Na enajstem kongresu ZKJ in na kongresih sindikatov ter ZSMS so bile v ospredju kritike o pojavih zapiranja v ožje republiške meje na vseh področjih in beseda je bila tudi o razlikovanju ob vpisovanju v šole, o neenakih pogojih... Na tej osnovi so začela pravzaprav nastajati skupna programska jedra. Od vsega začetka smo se opredelili za takšna jedra, ki bi zagotavljala le temeljne skupne rešitve. Na podlagi takšnih širokih skupnih osnov pa naj bi republike in pokrajine urejale svoje rešitve, po svojih potrebah.

Nasprotno za zahtevami naše republike se je vse bolj uveljavljala zahteva po natančnejšem opredeljevanju metod dela, ur posameznih predmetov v urnikih, učbenikov... Pri tem so se spomladi začela prva nesoglasja, zlasti pri posameznih predmetih, kot so jezik, nekateri

drugi predmeti humanističnih ved in tja do glasbe. Tako je stvar dobivala vse večji odmev – predvsem politični. Zato RK SZDL predlaga, naj bi o tem vprašanju razpravljali na predsedstvu zvezne konference in tako ustvarili nove možnosti in nove pogoje, da bi na začetku dobro idejo zastavili za vse zadovoljivo in jo tako tudi uresničili.

V naši republiki so o teh programskih jedrih razpravljali mnogi, od družbenega sveta za vzgojo in izobraževanje, strokovnega sveta SRS za vzgojo in izobraževanje, republiškega sveta za vzgojo in izobraževanje in njegovega predsedstva (že spomladi) pa do Društva slovenskih pisateljev in še koga. Zdaj je torej jasno, da nismo za takšna programska jedra v vzgoji in izobraževanju, ki bi se jugoslovansko podružila do te mere, da bi celo predpisovala, koliko ur materinega jezika naj imajo novi rodovi Slovencev v šolah. Če bi bilo naše jugoslovansko bratstvo in enotnost tako preprosta stvar, bi že kdaj lahko imeli enotne izobraževalne programe. Najbrž pa je naša skupna naloga dosti težja, dosti bolj odgovorna in je ne bomo mogli prevladati le na šolstvu, niti ne ožje na kulturo. Za to stvar, za katero so milijoni umirali, moramo delovati vsak dan in povsod.

B. Ž. J.

Nove knjige Obzorja iz Maribora

V zbirki Znamenja

Na tiskovni konferenci 21. septembra v Društvu slovenskih pisateljev v Ljubljani so predstavili šest oziroma sedem novih samostojnih knjig, ki so izšle v zbirki Znamenja. »To je ena naših nosilnih zbirk,« je poudaril direktor založbe Obzorja iz Maribora tovariš Filipič. O načelni opredelitvi te zbirke, ki jo je ustanovil Dušan Pirjevec, je spregovoril glavni urednik Znamenj Dimitrij Rupel. Zbirka je namenjena novim eksperimentalnim besedilom, ki se težko prebijajo skozi založniške kanale. Med njimi je večina prvencev, ki pa so se pozneje uveljavili v slovenski literaturi in s tem dokazali, da se takšno »tveganje« splača. Tudi med današnjimi sedmimi nanizanimi deli sta dva prvenca, in sicer dramski prvenec **Spomenke Hribar Ubiti očeta** ter prozni prvenec Mlada proza. Tovarišica Hribarjeva pravi o svojem delu, da je to prvenec in obenem tudi edinec. Urednik antologije **Mlada proza Matjaž Potokar** je povedal: »O kakšnem skupnem imenovalcu knjige ne bi mogli govoriti. Gre za krajši poskus romana in črtice. Poskusilo se je pet avtorjev (Andrej Blatnik, Franjo Francič, Matjaž Potokar, Andrej Rozman in Vojko Stavber), relativno mladih avtorjev. Pojavila so se nova imena, ki se poskušajo v relativnih odmikih od dosedanjega načina pisanja. Knjiga je ena tistih, ki najbolj odlikavajo težnjo uredništva, da se tudi to, kar je kvalitetno, pa nima možnosti uveljavljanja, vendarle pojavi pri nas.

O pesniški zbirki **Jureta Detele Mah in srebro** smo slišali samo, da je očarala in navdušila.

Tu je še zbirka esejev **Nika Grafenauerja Izročnost pesmi**. Dimitrij Rupel je zbirko predstavil kot zbrane pesnikove študije poezije. »Gre za pesnika,« je dejal, »ki piše o poeziji, za avtorjevo refleksijo, ki na Slovenskem ni običajna.« Sam avtor pa je takole označil svoje delo: »Gre za izročnost bralca pesmi in nasprotno pesmi bralca. Zajete so študije o slovenskih pesniških fenomenih. Moj namen je bil priti z razgradnjo čutno nazornega gradiva do eksistencialij, ki poezijo po temeljih določujejo, do tja, kjer se modernistična poezija stika z manj moderno. Zbirka hoče prikazati odnos med ideološkim in eminentnim pesniškim, razliko med tradicionalnim in modernim in spregovoriti o pesnikovem izročanju poeziji, kar povezujem z eksistencialno temeljno resnico pesnika, ki jo imenujem nič ali smrt.«

Drago Bajt je v antologiji **Samizdat** predstavil leposlovna dela tridesetih avtorjev iz sovjetske literature. Osemjast je pesnikov, dva dramatika in deset prozaistov. Med njimi je največ novelistov. Gre za prevode iz ruščine, ki pa so nastali po zahodnem vzorcu, saj je »literarni samizdat« v Sovjetski zvezi zelo težko dostopen. »Prepričan sem,« pravi avtor, »da je samizdat v sovjetski literaturi tako pomemben, da ga ni več mogoče spregledati.« Predstavlja normalno nadaljevanje literature, ki je bila v tridesetih letih nasilno prekinjena s strani socializma. Samizdat je prerasel alternativno literaturo, ki je vzporedna uradni. Nekateri teh avtorjev še živijo v Sovjetski zvezi, večina pa se je preselila v Francijo, Nemčijo in Ameriko.

Znani pisec aforizmov **Žarko Petan** se je tokrat izkazal z romanom Dvojčka. In prav zato, ker je vaje aforizmov, pravi, da mu je bila knjiga velik napor. Sporoča v prvi osebi, vendar ne zato, ker ni bilo delo avtobiografsko, pač pa le zato, ker je ta način sporočanja najlažje izoblikoval avtorjev sporočevalni namen. Knjiga je nastala po Petanovi observaciji, da je slovenska literatura napačno poročala o prvih povojnih letih. Roman Dvojčka naj bi spregovoril o vrsti manjših doživetij, ki pa niso nič manj usodna od velikih prelomnih dogodkov. Prikazati hoče usodo razreda, ki je v revoluciji izgubil, ne da bi se proti revoluciji sploh bojeval, torej brez krivde. Tema knjige se torej vključuje v problematično poročanje o jugoslovanskih »tabu temah« o naši politični zgodovini.

Denis Ponž je predstavil svoje zanimivo delo z naslovom **Numerične estetike in slovenska literarna znanost**. To je del avtorjeve disertacije, ki jo je zagovarjal v Novem Sadu pri prof. Pogačniku. Ukvarja se z vprašanjem, kaj sploh so numerične estetike in kako so se na Slovenskem pojavile. Sicer pa je avtor poudaril, da bo delo šele skupaj z Znaki poetike, knjigo, ki sledi, ustvarilo komplementarno celoto.

Naklada predstavljanih knjig ni ravno visoka, tam okoli petsto izvodov, razen Petanovih Dvojčkov v tisoč izvodih in Samizdata v osemsto izvodih. Za ugodne cene knjig pa pripisujejo zaslugi Kulturni skupnosti Slovenije.

Živa Drole

naloge, tako so bile tudi pred osnovno šolo na vzgojno-izobraževalnem področju. Naloga učitelja je bila vzgojiti mladi rod, ki bo nadaljeval s pridobitvami v NOB. Te naloge so bile v glavnem tele: razvijati v učenca njegove produktivne sile ter njegovo samostojno in avtonomno

mišljenje, da bo telesno in duševno sposoben za samostojno ustvarjanje, da bo sposoben rešiti vprašanja o svojem mestu v družbenem napredku, v določenih življenjskih razmerah in boju in da bo prežet z narodnim ponosom ter domovinsko ljubeznijo.

Slavica Pavlič

Vzgojno-izobraževalno delo v partizanskih šolah na Slovenskem

Spremembe, ki jih je prinesel NOB, se morda v našem življenju niso nikjer kazale tako globoko kakor na področju vzgoje. In prav vzgoja je bila poudarjena v učnem načrtu. Usmerjenost šole je bilo tisto, po čemer se je partizanska šola razlikovala od nevturalne šole. Bila je postavljena v boj za osvoboditev ter je odkrito vzgajala znanje in za boj proti okupatorju. Zato je moral biti tudi učitelj trdno opredeljen, da je lahko učencem posredoval vzgojne smotre in biti je moral o tem, kar jih je učil, tudi sam prepričan.

Tako so med vzgojnimi smotri navedeni spoštovanje do tistih, ki so se žrtvovali za domovino, sočutje z onimi, ki so pretrpeli gorje in krivico. Učenec naj občuti in spozna pomen bojev za narodno osvoboditev, ker bo le na osvobodjeni slovenski zemlji srečen njegov rojstni kraj. Občutek skupnosti z drugimi jugoslovanskimi narodi, ljubezen do bratov po krvi in jeziku.

Poleg tega je učni načrt v posebnem odstavku še posebej poudarjal etično in moralno vzgojo. Tako je bila v prvem razredu poudarjena čustvena povezanost otrok, ljubezen do staršev in domovine, tovarištvo, otroško uživanje narave, usmiljenje do živali, čut za red in čistočo. Temeljne vrednote so se od razreda do razreda poglobljale, glede na otroško razvojno stopnjo in sposobnost dojemanja. To ni bil poseben predmet, z gradivom je bilo treba le pretkati redno šolsko delo. Postopoma sta se pouk in vzgoja združevala v enoto, naslonjena na posamezne primerne vzgojne zamisli. Učitelji in učenci so

bili izredno povezani, neprijetnih pripetljajev je bilo zelo malo. Čeprav so bili učitelji preprosti, premalo izobraženi, so razumeli otroka, z njim so ravnali bolj kot pionirski in mladinski aktivisti. Vsakodnevno delo je zahtevalo temeljito poznavanje šolskega okolja, kratko in naglo sporazumevanje z ljudmi, razumevanje njihovih življenj pa tudi globlje razumevanje učencev.

Tako se je s spremembo objektivnih pogojev narodnega življenja spremenil tudi smoter vzgojno-izobraževalnega dela v partizanskih šolah. Poglavitna predmeta sta bila slovenski jezik in računstvo, ker sta predstavljala temelj za prihodnje šolanje teh otrok. Močno so upoštevali domoznastvo, kar je zajemalo vso problematiko spoznavanja političnih, vojaških in družbenih razmer na osvobojenem ozemlju. Nekak okvir vsega dogajanja pa je bilo prirodoznanstvo, saj so bile partizanske šole na podeželju, in zato močno povezane z naravo in življenjem v njej. Otroci so veliko peli: v šoli, doma, na raznih prireditvah, poslušali so partizanske pesmi in tudi tekmovali, kdo se bo prej naučil nekaj novega, kot da je pesem središče vsega novega življenja.

Vzgojno-izobraževalno vlogo pa je prav gotovo imela tudi pionirska organizacija, katere temeljni nalogi pionirjev sta bili učenje in pomoč pri gradnji ljudske oblasti na osvobojenem ozemlju. Razne oblike tekmovalij so hitro navdušili učence posamezne naloge za šolsko delo, kakor na primer, na kateri šoli bodo učenci kljub oviram in teža-

vam najbolj obvladali elementarno znanje in podobno.

Za vse to ne lahko delo na partizanskih šolah in za vse vzgojno-izobraževalno delo so bile pred partizanskega učitelja, ki ni bil vedno dovolj usposobljen, postavljene težke naloge.

Da bi mladi in s srcem vda ni učitelji bolje učili, so začeli zbirati tečajnike in jih usposabljal na pedagoških tečajih. Pouk je potekal po okvirnem učnem programu, kjer so poučevali: slovenščino, psihologijo, pedagogiko, posebne metodike osnovnošolskih predmetov, splošno didaktiko, zgodovino, zemljepis, petje in praktične vaje s šolsko mladino. Za politično vzgojo pa so skrbeli s posebnimi političnimi urami in predavanji.

Tečajniki so poleg znanja, ki so si ga pridobili na tečajih, imeli velik smisel za tovarištvo, za medsebojno pomoč, nekaj kolektivni duh. To jim je tudi pomagalo, da so se v kritičnih situacijah hitreje znašli. Prav gotovo pa jim je bilo v veliko zadovoljstvo, da so otroci zelo radi hodili v šolo in da so starši imeli veliko zaupanje v partizansko šolo.

Za poglobljanje izobraževalnega in vzgojnega dela pa so imeli učitelji na voljo tudi svoj pedagoški tisk, iz katerega so črpali še dodatna navodila za svoje šolsko delo. (Učiteljski list, Prosveta)

Sestavljalci učnega načrta so morali upoštevati duševno razvojno stopnjo otrok, občutek časa je bil sicer pri vseh otrocih enak, toda popolnejše je pomen dogodkov razumel dvanašletni otrok kot sedemletni. Taka mera – glede na leta – bi pa veljala

samo za otroke, ki bi pravilno in postopoma prehajali iz razreda v razred. Zato je moral vsak učitelj v vsakem kraju še posebej razvrstiti učence po njihovih šolskih sposobnostih in se je moral omejiti na najpotrebnejše. Marsikod je bilo treba tudi pri odraslih otrocih porabiti veliko časa za branje, pisanje in osnovno računanje. Pokazalo se je, kako potrebna je učitelju sposobnost, da zna presoditi stopnjo znanja svojih učencev in da zna potem na tej osnovi graditi svoje poučevanje.

Po številu ur se učni načrt ni veliko razlikoval od predvojnih jugoslovanskih načrtov. Začel je z 20 urami in prišel v četrtem razredu do 27 ur, na višji stopnji pa do 30 ur. Prikazoval je torej obveznosti, ki pa se niso mogle vedno izpolniti, saj je bilo dovolj krajevnih razlogov, ki so zahtevali, da se razpored ur spremeni, dopolni in skreči.

Prav tako kakor so bile pred slovenski narod v času NOB postavljene konkretne

Stoletnica rojstva Ivana Preglja

Tolminkemu rojaku

Vrsti kulturnih dogodkov uokvirja stoletnico rojstva velikega slovenskega pisatelja Ivana Preglja. Osrednja prireditev v pisateljev spomin pa je bila minuli konec tedna v Tolminu. Tam je bil v soboto zvečer v knjižnici večer Društva slovenskih pisateljev dan za tem pa so na Mostu na Soči odkrili doprni kip pisatelja, ki ga je upodobil akademski kipar Negovan Nemec. Naj tokrat spet omenimo izredno aktivno in učinkovito delovanje Kluba starih goriških študentov, ki je prispevalo poleg Društva slovenskih pisateljev republiške in občinske SZDL ter tolminske kulturne skupnosti in ostalih svoj delež k svežitvi spomina na še enega primorskega rojaka prodorne umetniške besede in misli, za katerega je na primer Saša Vuga dejal, da je bil »velik pisatelj, večji, kot ga je mogel razumeti njegov čas.«

B. Ž. J.

KRIZE NAŠIH DNI

DUŠAN BERNE

35

Sedmi predsedniški mandat
paragvajskega diktatorja

Čeprav se je lani celo v predsedniški palači v Asuncionu šušljalo, da se 70-letni paragvajski generalissimo Don Alfredo Stroessner zaradi starosti in opešanege zdravja ne bo potegoval za še eno podaljšanje predsedniškega mandata, pa so bili februarja letos zidovi hiš v paragvajski prestolnici vendarle znovnič prekriti z lepaki, ki so približno milijon paragvajskih volilnih upravičencev pozivali, da naj volijo za Stroessnerja in za »varno prihodnost države pod njegovo taktirko«.

S tem so seveda potihnile tudi govorice, da naj bi v vlada- dajoči stranki Colorado – po »diskretnem namigu« paragvajskega samodržca – že intenzivno razmišljali o Stroessnerjevem nasledniku, pri čemer so kot možnega predsedniškega kandidata največkrat omenjali generala Andersa Rodrigueza, ki naj bi bil menda prav zato »mimo ustaljenega vznožja« pred kratkim povišan v poveljnika prve armade. Toda izkazalo se je, da je stari lisjak Stroessner uporabil sicer karizmatičnega Rodrigueza kot nekakšnega »poskusnega zajčka«, s katerim je testiral politično ozračje v državi, ki jo s svojo trdo roko vodi že več kot 30 let, že vnaprej pa je dobro vedel, da ga bodo člani njegove skrajno desničarske stranke Colorado in generali, ki jim poveljuje, spet prosili, da naj raje sam vnovič kandidira. Tako je bilo pravzaprav že pred volitvami znano, kdo bo na njih zmagal, vprašanje je bilo samo, kolikšen odstotek glasov bo Stroessner v tej volilni farski »dodelil« uradno dovoljeni opoziciji in koliko glasov si bo spet sam sebi dobesečno pripisal. Za letošnje volitve pravijo, da je bil pri »režiranju« volilnih izidov še kar radodaren, kar zadeva glasove opozicije, saj je dobila dva odstotka več kot leta 1978, vendar je to za Stroessnerjeve tekmece, ki jih režim potrebuje za ustvarjanje lažnega vtisa o »spoštovanju demokracije«, kaj slaba tolažba ob 87 odstotkih, ki si jih je »izračunal« diktator. Nek ugledni mehiški časnik je zato pikro zapisal, »da se je starosta latinskoameriških samodržcev očito odločil, da se bo skušal čim bolj približati rekordu brazilskega cesarja Pedra 2., ki je – sicer še v prejšnjem stoletju – vladal celih 44 let«, in da je samo »pesek, ki se izteka v njegovi uri življenja, tisti tekmeček, ki ga Stroessner zagotovo ne bo mogel premagati«.

Ce bi hoteli na kratko predstaviti deželo, ki že toli-

ko let ječi pod škornjem Stroessnerjeve diktature, bi kazalo morda najprej povedati, da je Paragvaj neodvisen od leta 1811 dalje, da meri približno 400 tisoč kvadratnih kilometrov in da je od te površine samo dobra polovica naseljena, saj le malo kdo prostovoljno pride na območja, kot je na primer Grand Chaco, ki se razteza zahodno od reke Paragvaj. Ocenjujejo, da je bilo leta 1980 v državi nekaj manj kot tri milijone prebivalcev, približno 600 do 900 tisoč Paragvajcev pa naj bi živelo še v nekaterih latinskoameriških državah v bližnji in daljni soseščini, kamor je romalo tudi na tisoče nasprotnikov diktatorskega režima, ki jih je Stroessner obsodil na izgnanstvo. Okoli pol milijona prebivalcev naj bi štela paragvajska prestolnica Asuncion, večina Paragvajcev pa ima svoj dom na podeželju, saj se dobra polovica za delo sposobnega prebivalstva ukvarja s kmetijstvom in poljedelstvom, čeprav je v deželi samo poldrugi odstotek obdelovalnih površin, ki jih že izkoriščajo za kmetijsko proizvodnjo. Tudi paragvajska industrija je še precej v povojih, razne tovarne za primarno predelavo surovin so večinoma zastarele, velikokrat na ravni manufakture, zato pa se toliko bolj bohoti tihotapstvo, kar lahko ilustriramo z nekaterimi zgodbami. Paragvaj na primer izvažajo več kave, kot jo pridelajo, pri čemer je doberšen del pretihotapljen iz Brazilije, kjer morajo sicer plantažniki odšteti veliko denarja za visoke davčine za kavo. Koristi imajo torej oboji – veleposestniki v Braziliji in tihotapci v Paragvaju.

Prav tako veliko pove po- datek, da je bil leta 1981 paragvajski izvoz v Brazilijo okoli 300 milijonov dolarjev, tihotapci pa so v enakem obdobju iztržili še za skoraj polovico več. Tako so strokovnjaki izračunali, da je samo zaradi neplačanih davkov in dajatev državna blagajna pri-

krajšana vsako leto za vsaj 70 milijonov dolarjev, toda Stroessnerjev režim si zaradi tega ne beli glave. Diktator si namreč pomaga s tem, da uvaja nove davke, zaradi katerih negodujejo predvsem srednji sloji paragvajske družbe, nenazadnje pa so v nečedne tihotapske posle vpleteni tudi ljudje z vrha oblastniške piramide, saj na primer za že omenjenega generala Rodrigueza pravijo, da zasluži veliko denarja z uvozom blaga, od katerega se doberšen del izogne carini in drugim dajatvam, da pa je general »brezobziren širokoustnež, ki vse preveč otre- sa jezik o takšnem načinu trgovanja.« Toda to – kar zadeva gospodarstvo – še ni vse. Paragvaj se namreč sooča z brzokone najtežjo gospodarsko krizo v svoji zgodovini. Na široko odprta vrata za uvoz najrazličnejših industrijskih izdelkov in drugega blaga iz industrijsko razvitega Zahoda ter poplava investicij, ki ji je botroval tuj kapital, sta bila za paragvajsko gospodarstvo dvorezen meč. »Stroessnerjev gospodarski čudež«, podobno kot Pincohetov v Čilu, se je po krajšem obdobju razmeroma ugodne gospodarske rasti v 70. letih razblinil kot prena- pihnen balon, ki je počil predvsem zato, ker domače gospodarstvo neoliberalistične tekme za paragvajsko tržišče ni zdržalo, saj je bilo že zaradi nerazvitosti vse čas v podrejenem položaju v primerjavi s tujim kapitalom, nadalje zato, ker so začeli na vrata prezadolženega gospodarstva trkati tuji upniki ter ne nazadnje tudi zato, ker se je, zaradi občutnega padca cen surovin in kmetijskih pridelkov na svetovnem tržišču močno zmanjšala devizna pogača od izvoza. No, in če k temu prištejemo še dejstvo, da ima približno 1500 paragvajskih veleposestnikov v rokah več kot 75 odstotkov vseh obdelovalnih površin, medtem ko okoli 150 tisoč kmečkih družin životari na majhnih zaplatah zemlje kot najemniki, potem

je podoba sedanjega paragvajskega gospodarskega trenutka že bolj ali manj zao- krožena in je približno 15-od- stotna brezposelnost samo še pika na »i«.

Toda kljub temu je vse to samo del resnice, ki ji pravi- jo »Stroessnerjev Paragvaj«, in s tem mislijo na globok pečat, ki so ga deželi in nje- nim prebivalcem vtisnili tri desetletja Stroessnerjeve diktature. Kajti še veliko bolj temačna je podoba, ki se kaže na paragvajskem notra- njepolitičnem prizorišču, kjer bi lahko morda vso pa- ragvajsko zgodovino strnili v en sam stavek: to je zgodovi- na političnega kaosa in nene- hnih zamenjav generalissi- mov v predsedniški palači, zgodovina, ki je zdaj klavirno »okronana« s Stroessnerjevo strahovladno in zaradi česar so morale široke množice de- lavcev in kmetov ves čas pla- čevati krvavi davek. Že v le- tih od 1864 do 1870, ko je divjala tako imenovana voj- na trojne aliance, potem pa še v vojni za Chaco v obdobju 1932 do 1935, je bil namreč osnovni cilj generalov, da bi armado ustoličili kot do- mnevno »edino zaščitnico blaginje ljudskih množic«. Po vojni za Chaco, v kateri se je Don Alfredo Stroessner kot mlad oficir že izkazal kot človek, ki je za osebo slavo pripravljen žrtvovati druge, se je začelo 12-letno obdobje, ko se je z državnimi udari in protitudari izmenjalo na obla- sti nič koliko vlad politikov v uniformah, dokler ni to za- netilo državljansko vojno, med katero je leta 1947 oble- žalo na ulicah Asunciona in drugih mest na tisoče žrtev bratomornega vojaškega spopada. In spet je bil tu Stroessner – tokrat kot po- veljnik topniškega polka, ki je imel pomembno vlogo pri zmagi pristašev stranke Colo- rado v tej vojni in kar mu je pomagalo, da so ga leta 1951 imenovali za vrhovnega poveljnika vojske – ki je po- tem 4. maja leta 1954 izvedla državni udar in se oklical za predsednika. Opozicija iz vrst liberalcev, krščanskih demokratov, komunistov in tako imenovanih febreristov se mu je sprva še nekako upirala, toda izkazalo se je, da je zaradi osebnih politič- nih ambicij strankarskih vo- diteljev in ozkih interesov političnih strank vse preveč razdrobljena, da bi lahko omajala Stroessnerjev pred- sedniški stolček. Seveda je bila to voda na diktatorjev politični mlin, ki je razmer- oma zlahka zmlel odpor opo- zicije, medtem ko so se mo- rala cela politična vodstva

nekaterih naprednejših strank zadovoljiti z delova- njem v tujini, kamor jih je režim izgnal. Podobna usoda je potem čakala tudi sindika- te, predvsem Paragvajsko konfederacijo dela, ki je združevala približno 90 od- stotkov delavcev – sindikali- stov, in ki je sprva upala, da bo imela pod okriljem skraj- no desničarske stranke Colo- rado več manevrskega pro- stora za delovanje. Vendar to upanje se je razblinilo leta 1958, ob poskusu organizira- nja splošne stavke, ko je Stroessner poslal nad delav- ce vojsko in policijo, vodstvo sindikata postavil na hladno, za novega voditelja pa ime- noval svojega človeka, ki je imel prej visok položaj v po- liciji. Tako ta sindikalna or- ganizacija sicer deluje še da- nes, toda njeno delovanje je neposredno pod nadzor- stvom režima. Kar zadeva katoliško cerkev v Paragva- ju pa bi lahko rekli, da je del- te cerkve doživel preobra- zbo, ki se razlikuje od poti, ki so jo prehodili sindikati. Od popolne lojalnosti in zmer- nosti v prvih 15. letih dikta- ture, so v 60-letih – ko je del cerkvenih dostojanstveni- kov na Zeleni celini okrepil vrste borcev za človekove pravice in socialne reforme – prav učilnice katoliške uni- verze v Asuncionu postale središče za razširjanje refor- matorskega duha. Na bruta- len »odgovor« režima ni bilo treba čakati dolgo, saj je po- licija leta 1968 dvakrat vdrla v katoliško univerzo, prete- pala študente, zapirala je- zuitske profesorje, med kate- rimi jih je bilo več tudi izgna- nih in deportiranih v delov- na taborišča, v zgradbi pa je za seboj pustila pravo razde- janje. Še eno režimsko čistko je potem napredni del para- gvajske duhovščine doživel leta 1974, ko naj bi menda zarojniki pripravljali državni udar in atentat na Stroes- snerja, toda vse kaže, da je bil to zgolj izgovor skrajnih desničarjev, da so lahko z re- presivnimi metodami obra- čunali tudi s samo »poten- cialnimi žarišči podtalne opozicije Stroessnerjevemu režimu« – kot so sami po- udarjali.

Paragvajski samodržec si je skratka v letih svoje vlada- vine zgradil svoj politični imperij predvsem na dveh stebrih moči: na strahovladi oboroženih sil in na fašistič- ni stranki Colorado, katere članstvo sestavljajo pre- stavniki industrijske, finanč- ne in veleposestniške oligar- hije. Tako na primer pravijo, da diktator menda sam pre-

gleduje vse predloge za na- predovanje bodisi v stranki- ni ali vojaški hierarhiji, da se morda v vrstah njegovih naj- ožjih sodelavcev ne bi znašli ljudje, ki bi mu lahko kakor koli škodovali ali omajali njegov položaj. Za to zvesto- bo svoje somišljenike tudi dobro plačuje, saj si dodatne dobičke kuje tudi s tako ime- novanim »pokrovi- teljstvom«, kar v marsičem spominja na delovanje mafi- je. Sicer pa je v paragvajskih oboroženih silah okoli 20 ti- soč do zob oboroženih mož, v polvojaških desničarskih odredih »ljudske milice« še približno 8 tisoč plačancev, diktator pa lahko računa tu- di na »usluge« fašističnih odredov smrti, ki jim pravijo domačini py nandi, oziroma »bosonogi«. Ocenjujejo, da naj bi bilo teh domobrncev iz bivših čet stranke Colora- do okoli 15 tisoč, s svojimi grozodejstvi in zločini pa se niso pokazali v pravi luči sa- mo med državljansko vojno, marveč tudi v 50. in 60. letih, ko je fašistični režim krvavo obračunal z gverilci. Toda kot kaže, se diktator vseeno boji za svoje življenje, zato skrbi za njegovo osebno var- nost še okoli 2 tisoč pripa- dnikov predsednikove oseb- ne garde, ki ga spremljajo na vsakem koraku.

Nekatera znamenja v zad- njem času sicer kažejo, da je začel uradno dovoljena opozicija dvigati glavo in da kljub uzakonjenemu na- silju režima tlita nezado- voljstvo in odpor tudi v ljudskih množicah. Vendar – vsaj za zdaj – je vse to delovanje še premalo orga- nizirano in nepovezano, da bi lahko resneje omajalo diktatorjevo moč in oblast. Tako je Stroessner vrhovni poveljnik oboroženih sil, vodja stranke Colorado, pokrovitelj cerkve in posre- dno sindikatov, glavni cen- zor tiska in seveda še pred- sednik. Njegovi vazali sicer pravijo, da skuša vse pro- bleme reševati z »mirnim prepričevanjem s svilenimi rokavicami na rokah«. To- da tisti – in teh je velika večina – ki morajo na svojih plečih že desetletja prena- šati pezo fašistične diktatu- re, se s takšno oceno zagoto- vo ne bi strinjali. Zanje se namreč za temi »svilenimi rokavicami« skrivajo roke krvnika, ki zapira, muči, pošilja ljudi v delovna ta- borišča in v izgnanstvo v tujino in ki je vselej pri- pravljen pritisniti na spro- žilec strojnice, če meni, da bi mu lahko kdo spodma- knil diktatorski tron.

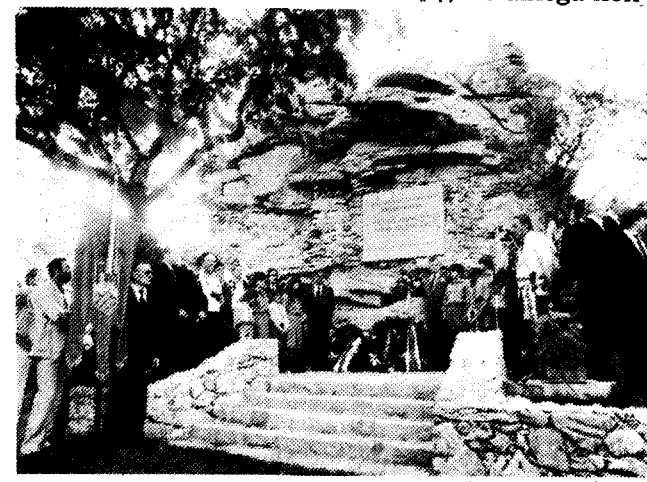
Še en spomenik žrtvam fašizma

Na Colu v repentaborski občini so odkrili spome- nik vsem žrtvam fašizma, in tako še enkrat jasno iz- pričali vdanost vredno- tam protifašizma in privr- ženost idealom NOB. V zamejstvu skoraj ni vasi in večjega kraja, kjer niso domačini postavili parti- zanskih pomnikov v spo- min na vaše borbe, ki so junaško padli v revolu- cionarnem boju.

Ta spomenik na Colu pa je nekaj posebnega ta- ko po svojem simbolič- nem pomenu kot po strukturi obeležja sami. Repentaborski protifašisti so se s tem spomenikom poklonili ne le spominu padlih iz slovenske re- pentabske občine, tem- več so ga postavili v spo- min vseh Slovencev, ki »so bili ob življenje zaradi fašizma, tu, na svojih tleh, v ječah, v izgnanstvu, v

internaciji in v oborože- nem boju, a jim ni bilo dovoljeno dočakati svobode«, kot je napisano v izčrpn- i brošuri, ki jo je ob tej priložnosti izdal pripravljal- ni odbor. Spomenik je tu- di strukturalno nekaj edinstvenega, saj gre za naravno kamnito tvorbo, pravi kraški kamniti mavzolej, ki simbolično ponazarja trdoživost in klenost slovenskega prebivalstva v teh krajih, ki se je junaško uprlo faši- stičnemu raznarodoval- cu, podobno kot kraški kamen že stoletja kljubu- je zobu časa. Idejni načrt za ureditev spominskega parka v značilnem kra- škem stilu (kamnito zi- dovje in stopnišče) je pri- pravil arh. Dario Jagodic, dela pa so s prostovolj- nim delom opravili do- mačini, ki so se udeležili številnih delovnih akcij

ter dali svoj delovni in de- narni prispevek za reali- zacijo te plemenite pobu- de. Celotno akcijo pa je vodil pripravljalni odbor, ki so ga poleg občinske uprave Repentabor se- stavljali predstavniki kra- jevne borčevske organi-

Odkritje spomenika na Colu

zacije VZPI, kulturnega društva Kraški dom in Društva slovenskih lov- cev Doberdob.

Na slovesnosti, na kate- ri se je zbralo res veliko število protifašistov, predstavnikov družbeno- političnih organizacij in borčevskih organizacij ta- ko iz zamejstva kot iz ma- tične domovine (omeni- mo naj generalnega kon-

zula SFRJ v Trstu Draga Mirošica, predsednika SKGZ Borisa Raceta, de- legacijo iz pobratene ob- čine Logatec z županom Rudijem Lipovcem na čelu in župana iz Tržiča na Gorenjskem Janeza Pi- škurja), je ob tej prilož- nosti pokazalo zavidljivo enotnost, podobno kot pred štirimi desetletji, prebivalstvo repentab- ske občine, ki se je udele- žilo te manifestacije ob 40-letnici padca fašizma, ne glede na svoje ideolo- ško-politično prepriča- nje. In to je pomembna vrednota, ki daje celotni pobudi še poseben pečat.

Na slovesnosti so sode- lovali godba na pihala iz Logatca, moški pevski zbor Vasilij Mirk s Prose- ka-Kontovela in pa recita- torji domačega kulturne- ga društva Kraški dom. K besedi se je najprej oga- sil repentaborski župan Pavel Colja, ki je orisal velik pomen tega spome- nika. Sledila sta pozdrav

predstavnika krajevne sekcije VZPI-ANPI Aloj- za Miliča in nagovor pred- sednika društva sloven- skih lovcev Jožeta Pa- horja.

V slavnostnem govoru je ravnatelj odseka za zgodovino pri Narodni in študijski knjižnici v Trstu Milan Pahor strnil dolgo uporniško pot primor- skih Slovencev, ki so na svoji koži tako kruto občutili udarce in ponižanja nacionalističnih in faši- stičnih vladnih krogov. Organizirani upor je vodil v vsesplošno protifaši- stično gibanje, ob sodelo- vanju Slovencev kot Itali- janov.

Domačini si želijo, da bi ta spomenik postal re- snično last celotne slo- venske narodnostne skupnosti in italijanske demokratične javnosti, da bi tako ohranili ideale svobode, demokracije in protifašizma.

Boris Simonet

Revolucionarka Olga Meglič

Prvo leto petega desetletja se izteka, odkar je okupator v mariborskih sodnih zaporih ubil Olgo Meglič, eno najbolj hrabrih in revolucionarnih žena s ptujskega območja. Pred vojno in v prvih letih je bila do svoje smrti zgled dosledne vdanosti domovini, po vojni pa je spomin na Olgin lik ponovno oživel. Najprej si je njeno ime nadelo proizvodno podjetje, potem še ena od ptujskih krajevnih skupnosti in na koncu še najmlajša med ptujskimi osnovnimi šolami. Olga Meglič je tako postala simbol kraja, v katerem je zastavila in končala svoje revolucionarno delo. A njeno delovanje je še premalom poznano, da bi ob njenem imenu prav vsak vedel, kakšna ženska je bila.

Pred dobrim letom so v domu krajanov na Vičavi pri Ptujju zgodovinarji pod vodstvom Ljubice Suligojeve organizirali okroglo mizo o Olgo Meglič. Večina še živečih Olginih sodelavcev izpred vojne in med njo je skušala obuditi kakšno nadrobno, pobrskati po svojih spominih, da bi o revolucionarki Olgi zvedeli kaj več, kot govorijo skopi ohranjeni podatki. Pokazalo se je, da so tako nekdanji tovariši kot tisti, ki so Olgo samo bežno poznali, bili enotnega mnenja, da gre za izjemno revolucionarno osebnost, ki je prehitro padla v okupatorjeve roke. Ta okrogla miza in spominška soba Olge Meglič v domu krajanov na Vičavi sta tako prvi poskus, da več zvedemo o Olginih prizadevanjih in da se sploh opoziri na neko revoluciji vdano življenje.

Olga Meglič, rojena Furlan, je bila Primorka. V Krminu se je rodila 25. marca 1910 v delavski družini. Prva svetovna vojna je z nasilno mejo po slovenskem ozemlju tudi v njenem življenju potegnila črto ločnico. Narodnozavedni starši so se umaknili italijanskim oblastem in oče se je zaposlil na Hajdini pri Ptujju. Olga je sedela v klopi osnovne šole na Bregu in ko jih je prerasla, je morala iskati kruh. Na Ptujju je takrat obratovala znana Pletarna in Olga se je naučila pletarstva. Pa kljub temu ni delala le na Ptujju, ampak je za kruhom hodila povsod tja do Srbije.

Beg pred italijanskim okupatorjem in trd boj za proletarski kruh sta gotovo najpomembnejša elementa, ki sta oblikovala njeno razredno zavest. V nemškutarskem Ptujju, kjer sta se nacionalno in razredno vprašanje še bolj pokrivala kot drugod. Ker je bila večina delodajalcev nemških, delali pa so jim le domačini, je to očitno na-

skarno je tesno povezano tudi delo Megličevih. V Macunovi hiši na Vičavi, kjer sta Olga in Albin stanovala z dvema otrokoma, so se pogosto sestajali somišljeniki in sodelavci. Nedaleč vstran so se kot kopalci srečevali na obrežju Drave in ta srečanja so bila za delo prav tako pomembna. Potem pa se leta 1937 in 38 pri Megličevih niso več sestajali, kot se danes spominjajo sodelavci. Večina med njimi ni vedela zakaj. S Krčevine je namreč bilo treba ciklostilno tehniko preseliti, da je ne bi odkrili, in za leto dni so jo prenesli k Megličevim domov. Tako postanejo razumljivejši tudi spomini, kako je Olga v trgovini Vuga-Bačnar v Ptujju dobivala papir, ki je bil ver-

jetno potreben za to tehniko. V tej trgovini je bila javka za takratne komuniste, ki pa niso vedeli, od kod prihajajo tiskani letaki. Sicer pa zaradi ilegale takrat o tem nihče ni niti spraševal, ker je bilo bolje ne vedeti. Po kakšnem letu dni so »tiskarno« preselili v nekdanji dominikanski samostan in pri Megličevih so se ponovno začeli sestajati najožji sodelavci.

Olga Meglič je leta 1939 postala članica okrožnega partijskega komiteja za Ptuj. Septembra je Tone Tomšič na Lackovi domačiji v Novi vasi vodil pokrajinsko partijsko konferenco, kjer so formalni partijska okrožja za Maribor, Mursko Soboto in Ptuj. Na tej konferenci je bila Olga zaradi dotakratnega dela in zaradi zanesljivosti izvoljena v ptujski komite-

Tudi ob razslu stare Jugoslavije se je še enkrat pokazala ta njena odlika: pomagala je zbirati orožje starojugoslovanske vojske.

Hiša, v kateri so stanovali Megličevi, je bila na odličnem kraju za prehod čez Dravo. S čolnom sta Olga in Albin vozila čez reko orožje, ki so ga zbrali na terenu, ilegalce in drugi potreben material. Olga je zbrala celo toliko poguma, da je kar v cekarju nesla v Maribor orožje in zaupni material, pa na domenijskem mestu ni našla nikogar, in se je tako »oborožena« vrnila v Ptuj. Slavko Šlander in Slava Klavara sta prav takrat padla v okupatorjeve roke.

Znano je, da so nemškutarski kulturbundovci že pred nemškim prihodom v Ptuj sestavili sezname sumljivih in nevarnih ljudi, ki naj bi jih okupator odstranil. Ko je avgusta 1942 padla v Mostju Slovenskogoriška Lackova četa, je za vsaj trohico zavedne domoljube nastopilo hudo in kruto obdobje. Nemci so iskali Lackove sodelavce v vsaki luknji. Olga pa je takrat na svojem domu še upala sprejeti ranjenega partizana Franca Osojnika. Aretacije, ki so si takrat sledile kot na tekočem traku, so prinesle s seboj tudi izdaje, ki jih ni bilo mogoče preprečiti. Megličevi so za nekaj časa odšli k sorodnikom na Korosko, da bi čas najhujšega divjanja Nemcev šel mimo. Toda septembra 1942, ko so se vrnili, se to še ni bilo zgodilo. Gestapo je iz Pletarne odpeljal Albina, z Vičave pa istega dne 5. oktobra Olgo Meglič, oba v ptujske zapore.

Olgo so 29. oktobra prepeleli v mariborske sodne zapore, 4. novembra istega leta pa je padla skupaj s 96 talci kot »komunistični nasilni zločinec«, kakor je okupator zapisal v razglas o ustrelitvi. Dva dni pred njeno smrtjo so odpeljali tudi Milico in Borisa Meglič, Olgina in Albina-va otroka, ki sta se bila ob aretaciji staršev zatekla k babici. Albin Meglič je baje umrl 6. julija 1943 v Auschwitzu.

Revolucionarnega dela Megličevih je bilo konec. Po Olgi je ostalo ime, ki ga danes nosijo delovne organizacije, šola in krajevna skupnost; ostala je pripoved o voljni in trdni ženski, ki se ni bojevala le zase.

Franc Milošič

Hedžetova domačija je dajala zavetje mnogim partizanom

Hedžetova družina v Razkriški grabi je bila pred vojno nacionalno zelo zavedna. Majhna kmetija ponavadi ni dajala dovolj kruha. Po očetovi smrti je mati Terezija ostala s sinom Jožetom in hčerko Angelo. Nardarjenega Jožeta je mati poslala v gimnazijo. Na ptujski gimnaziji je prišel v stik z naprednimi dijaki in se začel levo usmerjati. Hčerka Angela je ostala doma. Večkrat je morala hoditi na dnino, in že z 12 leti je kopala gorice, da si je zaslužila za čevlje, obleko in za šolo.

Na družino je politično vplival tudi prof. Jože Kerentič iz Jastrebcu pri Kogu. Večkrat se je oglašil pri Jožetu na domu. Ko so 1. 9. 1935 ptujski in prekmurjski komunisti organizirali znani ljudsko-frontni shod v Ljutomeru, sta se v akcijo vključila tudi Jože Hedžet in njegova mama. Po vaseh Medžimurja sta trosila letake, ki so ljudstvo pozivali na shod.

Po gimnaziji se je Jože vpisal na univerzo v Ljubljani - oddelek za montanistiko. Tudi v Ljubljani je prišel v stik z naprednimi študenti. Med počitnicami se je večkrat sestajal s Štefanom Kovačem, takratnim sekretarjem KPJ za Prekmurje. Med študijem na univerzi se je preživljal z instrukcijami in drugim priložnostnim delom. Delal je tudi v rudnikih. Po vsej verjetnosti je že 1940 leta postal član KPJ.

Ob vdoru okupatorja je bil v Ljubljani, toda že maja 1941 se je vrnil v domači kraj. Zaposlil se je na cestni upravi v Ljutomeru, kjer je bil zaposlen tudi Jakob Babič iz Cvena pri Ljutomeru. Kmalu sta se povezala in začela okrog sebe zbirati zanesljive ljudi. V Murski Soboti pa je Jože obiskal Štefana Kovača in Miška Kranjca, kjer so se pogovorili o nadaljnjem delu.

Hedžetova domačija v Razkriški grabi je tako postala že leta 1941 dobra postojanka OF. Na njej so se oglašali vidni organizatorji OF iz Slovenskih goric in Prekmurja, Štefan Kovač, Vinko Megla, Štefan Kuhar, Jakob Babič, Janez Varoga, Nada Rajh in drugi. Na postojanko sta prihajala tudi brata Dušan in Bogdan Spindler, ki sta se umaknila z Zelenze

gore na Štajersko, da bi se tam bojevala proti okupatorju. Na postojanki so zbirali material za partizane. Tako sta sanitetni material dajala lekarnarja iz Štrigove, Ivo Kovač in njegov oče Tomislav. Od Hedžetovih je šla zveza tudi k Metodu in Marti Senčar v Štrigovo ter preko njih k Nadi Rajh na Moto.

Že 22. maja 1941 je Štefan Kovač sklical sestanek na Hedžetovi domačiji. Na sestanku so bili Štefan Kovač, Vinko Megla, Jože Hedžet, sestra Angela in mati Terezija. Pogovorili so se o delu KPJ v Prekmurju. Hedžetov dom je postal prvo skrivališče za ilegalce. Jože Hedžet se je udeležil več sestankov pripadnikov OF v Ljutomeru in okolici. Bil je tudi na sestanku, ki ga je vodil Slavko Šlander v Moravcih pri Pepiki Spindler. Sestanek je pomenil pravo prelomnico v narodnoosvobodilnem gibanju v Slovenskih goricah in Prekmurju. Po njem se je Jože Hedžet z večjo vno lotil dela. Sestra Angela je opravljala kurirske posle. Večkrat je v cekarju in s kolesom prenašala propagandno gradivo, toda brat Jože jo je vedno opozarjal, da mora biti zelo previdna. Tako je hodila po kurirski poti v Mursko Sobotu, Malo Nedeljo (danes Bučkovec), Ljutomer, na Ptuj in celo v Maribor.

Oktober 1941 so Nemci zaradi izdaj na Ljutomerskem območju začeli z aretacijami. Dne 15. oktobra 1941 so aretirali sekretarja mestnega odbora OF za Ljutomer Jakoba Babiča, ki so ga ustrelili že naslednji dan v Ljutomeru. Vse je kazalo, da bodo odkrili tudi Josipa Hedžeta, zato se je umaknil in se zaposlil v rudniku v Murskem Središču. Le nekaj dni zatem, to je 22. 10. 1941, je okupator aretirali tudi Jožeta. Zaprli so tudi sestro Angelo, ki pa so jo Madžari začasno izpustili, a se je moralo stalno javljati žandarneriji. Jožeta so Madžari 5. decembra 1941 v Vacu obsodili na 6 let zapor. Iz zapore je pisal materi: »Mi bomo padli, na naših kosteh pa bo zrasla svoboda.« Novembra 1942 so ga Madžari skupaj z drugimi zaporniki poslali na vzhodno fronto, kjer naj bi pobirali mi-

40 let slovenske 13. brigade Mirka Bračiča

BOGO KRENČIČ

Izpolnili so svojo dolžnost

Ceprav so bili Nemci v krepki premoči in so na nas nepretrgoma jurišali, nam niso mogli do živga. Stanje borcev, ki so se od prehoda prek Sotle pa vse do Bohorja v višini 1.000 metrov težko prebijali skozi sovražne obrobe, ni bilo ravno najboljša. Fizična sposobnost ljudi in tudi živine se je začela manjšati. Poleg ogorčenih bojev in hude zime je borce obremenjevalo tudi prenašanje huje in laže ranjenih. Ljudje so bili potrební vsaj kratkega počitka. Prej noči se je sovražnik le malo umiril, tako da so borci, razen stražarjev, počivali v snegu pod drevmem in jih zima in sneg nista prav nič motila. Napori preteklih dni so pač zahtevali svoje.

Osmega februarja se je od Bračičeve brigade iz Podloga divizijski štab pomaknil na Federmans. Takoj po prihodu v vas Podlog je brigada zavzela položaj v zasedi nad cesto Planina-Pilštajn. Zaprla je cesto z debli, in tako je bilo vse pripravljeno za odločen spopad. Nanj ni bilo treba dolgo čakati. Nemci so na vsak način hoteli prodreti po cesti iz Planine v Zagorje in Pilštajn. Trinajsta brigada pa je nemške enote neusmiljeno napadla, tako da jim ni uspelo prebiti prehoda in odstraniti ovir na cestišču. Boji so trajali pozno v noč. Nemci so popustili in se vrnili v Planino. Osmega februarja je že močno snežilo, nastopila je zima, kakršne v letu 1943/44 do tega dne nismo poznali.

Poleg velikih koncentracij Nemcev in njihovih ofenziv pa še začetek zime - to ni bilo nič obetajočega. Začel je priti najprej droben

snežec z burjo, nato pa vse bolj gost sneg, kmalu je bila zemlja pokrita z belo odejo. Proti večeru ga je že kar dosti zapadlo...

Nemci doslej kljub neprestanim okrepitvam niso dosegli proti Štirinajsti nobenih bojnih uspehov, imeli pa so kar precej mrtvih in ranjenih. Slednjič so se spoznali, da nimajo opravka z nekakšno slabotno, neurejeno partizansko skupino, temveč z vojaško dobro organizirano in vodeno ter tudi dobro oboroženo in v partizanski taktiki zelo izurjeno enoto.

Boji na Bohorju

Medtem ko sta v noči med 9. in 10. februarjem Tomšičeva in Šerčerjeva brigada vdrla v dolino, napadli rudnik na Senovem, je Bračičeva brigada ostala na svojih starih obrambnih položajih, da varuje dostop na Bohor s severne strani. Brigada se je bila že zjutraj 9. februarja premaknila v smeri Federmans. Najhujši pritiski na vse tri brigadne bataljone so izvajali Nemci od Št. Vida proti vasi Podlog, saj je bil od tam najugodnejši teren za prodor na Federmans. Nemci so proti brigadi pripeljali po cesti tudi tanka. Prvega so brigadni borci s protitankovsko puško poškodvali južno od Podveča, nakar ga je drugi odvelkel po cesti nazaj. Odslej tankov na tem sektorju sovražnik ni več uporabil. Sovražnik ni uspel spraviti Bračičeve brigade z obrambnih položajev. Noč je brigada po večini prebila pri ognjih, kajti mraz je že močno pritiskal.

Nemci so z vseh strani in vedno hujše pritiskali na bračičevce, da bi zavzeli vrh Feder-

mansa. Tu je bilo brigadno zbirališče ranjenec, zbrana vsa komora 13. brigade in kuharji so pripravljali kosilo za lačne borce, ki so se junaško bojevali na bližnjih hribih. Ura je bila tri popoldan, ko je bilo kosilo kuhano in ko so se na istem mestu zbrali borci, da bi po dveh dneh zaužili nekaj toplega - kuhala se je goveja juha. Medtem se je neopazno priklatlila čez hribe skupina kakih dvesto SS »gebirgsjägrov« 18. lovskega odreda iz nemške bojne skupine Frühwirt, ki je bila 9. februarja poslana na Bohor. Odeti v bele halje so se tiho priplazili mimo naših zased in se s fanatičnim pogumom zakadili proti borcem.

Zaregljale so sovražnikove brzostrelke, mitraljezi in puške. Toča krogel se je usula na trenutno presenečene borce trinajste. Na srečo so Nemci uporabljal večino marmokrogel, ki so se razletele največkrat že ob vejah in deblih smrekove gošče. Bračičevci so se hitro znašli in udarili pod vodstvom komandanta brigade - Gedže, ki je ukazal takojšen juriš.

Kasneje so zarohneli naši mitraljezi, puške, brzostrelke, mali italijanski minometalci in nočne bombe. Gedžo in Tiger (komandant 3. bataljona) sta na čelu svojih borcev jurišala proti fanatičnim Nemcem. Esosovci so trmasto vztrajali na svojih mestih. Šele ko so uvideli, da se proti njim vali besna truma različno oblečenih, kosmatih, drznih borcev, ki jih ne zadržijo noben ogenj, so začeli panično bežati. Bračičevci s Tigrom na čelu so jurišali še daleč za njimi in jih podili po dolini. Pokanje je utihnilo, dim in smrad smodnika sta se razkaldila, zavladala je tišina. V gozdu je ležalo mnogo mrtvih Nemcev. Med njimi je bil ubit njihov poveljnik, poln Hitlerjevih odlikovanj. Blizu njega je ležal zadet v glavo Bogdan Marčenko-Tiger. Nemci so imeli v tem boju hude izgube, žal so bile izgube tudi na naši strani, in to so tudi bile prve izgube Bračičeve brigade na Štajerskem.

Še en bojni opravke je imela Bračičeva brigada tega dne. Zvečer se je njen 2. bataljon spustil v vas Zabukovje, da uniči tamkajšnjo orožniško postojanko. Našel jo je prazno. Borci so jo razdejali, prav tako občino ter zasegli nekaj blaga v vaški trgovini.

Dne 10. februarja je Bračičeva brigada pričakala na istem položaju novo nemško bojno skupino Kalmbach v številčno večjem sestavu kot prejšnjega dne (300 vojakov). Takrat se je bojna sreča nagnila na nemško stran, saj je bila sovražnikova premoč preočita, vendar tako zlahka stvari niso potekale. Šele po dvehurnem ostrem spopadu je Nemcem uspelo brigadne borce potisniti proti grebenu. Brigada se je umaknila proti Plesivcu. Sovražnik je začel dovajati sveže moči. Nemci so hoteli 11. februarja ob zori napraviti konec...

Do tega pa ni prišlo, kajti zvečer 10. februarja se je divizija z vsemi tremi brigadami nena doma spet uvrstila v pohodno kolono in storila tisto, kar so Nemci najmanj pričakovali: izginila je preprosto iz njihovega dosega.

V snežnem metežu iz nemškega obroča proti Savinji

Dne 10. februarja zvečer je Štirinajsta iz obkoljenega južnega bohorskega predela nena doma odšla, in to na zahodno stran, kjer je bil nemški obroč najbolj rahel. Brigade so se druga za drugo premikale že v preizkušnem redu prek Zabukovja, Podgorja in nato v Razbor ter dalje v hribovje vzhodno od Zidanega mosta. Do sedme ure zjutraj je trajal 20 kilometrov dolg nepopisno težak, naporen nočni pohod, po 60 centimetrom visokem snegu in po večini hribovitem terenu. Divizija se je prebijala skozi silovito snežno neurje, da je že zaradi neprestanih bojev utrujenim, neprespanim borcem jemalo v burji dihanje.

Takega snežnega viharja borci še niso doži-

ne. Ko je bil v zaporu, ga je obiskala sestra Angela. Dajal ji je načrt za izvedbo sabotaže v rudniku v Murskem Središču. Po njegovem načrtu je bila izvedena sabotaža, kar je okupatorja zelo vznemirilo.

Jožetovo delo pri pobiranju min na vzhodni fronti je bilo zelo nevarno. Ob neki uspešni akciji Rdeče armade mu je skupaj z nekaterimi drugimi tovariši uspelo pobegniti na rusko stran. Zaradi izčrpanosti in tifusa je Jože umrl v taborišču Hrenovoje oktobra 1943. V tem taborišču so umrli tudi mnogi drugi domačini iz Prekmurja in Medžimurja.

Mati Terezija in sestra Angela sta nadaljevali delo. Čeprav je bila hiša pod stalnim policijskim nadzorom, sta se oktobra 1943 povezali z Valentinom Strahom v Štrigovi, Vinkom Rajnarjem iz Razkrižja in drugimi. Hedžetova domačija je zopet postala zatočišče mnogim partizanom. Na njej so se oglašali kurirji, prinašali pošto, vodili novice v partizane. Seveda so morali biti izredno previdni. Okupator ni miroval. Oktobra 1943 so Terezijo zopet aretirali. Močno so jo pretepali, vendar na sodišču v Veliki Kanizi ni hotela ničesar priznati, in so jo zaradi pomanjkanja dokazov izpustili. Strog nadzor policije nad Hedžetovo domačijo je v letu 1944 nekoliko popustil, tako so se tukaj zopet laže oglašali partizani. Sem so prihajali Bojan Cervič, Stane Simonič, Ivanka Knežević, Rado Pušenjak in drugi. Začasno sta prihajali Bojan Cervič, Stane Simonič, Ivanka Knežević, Rade Pušenjak in drugi. Začasno sta na domačiji našla zatočišče tudi otroka Ignaca Lipovca iz Podgradja pri Ljutomeru, ko so vlasovci 9. decembra 1944 domačijo zažgali, nato pa so otroka odpeljali h Kelenčevim v Mursko Soboto.

Spomladi 1945 je okupator nasilje povečal tudi v Medžimurju. Dne 22. januarja 1945 so Madžari zopet aretirali Terezijo Hedžet in hčerko Angelo. Odpeljali so ju v čakovoške zapore, kjer so ju nečloveško mučili. Angelo so izpustili. Terezijo pa so obsodili na 4 leta ječe. Okrog 50 obsojencev so Madžari predali Nemcem, saj se je Rdeča armada že naglo približevala. Odpeljali so jih v Sopron, Nemci so jih poslali v Dachau, kjer so jih aprila 1945 osvobodili Američani. Po osvoboditvi se je Terezija vrnila domov, živa pa je ostala tudi hčerka Angela. Družina je prispevala velik delež ljudski revoluciji.

Drago Novak

Matko Kosi - pionir na kočevskem zboru leta 1943 Zgledi so krepili najmlajše

Obiskali smo ga v Celju, kjer sedaj živi s svojo družino, spraševali pa smo ga o kraju njegove mladosti, o Kočevju in o vsem tistem, kar je v letih okupacije prelevilo fantiča v mladega moža. Matko Kosi se je rodil v Kočevju 1929. leta. Mati je bila iz tamkašnje okolice, oče pa se je priselil s Štajerske. Uradnik je bil. V družini se je rodilo več otrok. Med vojno so se raztepli naokrog, po osvoboditvi pa se je večina naselila v očetovo okolje in si tam ustvarila svoje družine.

»Štirideset let je že teh spominov,« pravi Matko Kosi. Od časa do časa močnejše prodrejo na površje, kakor bi val pljusnil ob obalo. Tako je bilo tudi ob letošnjem spomladanskem zboru pionirjev Jugoslavije v Kočevju, ki se ga je Matko udeležil.

»Pravzaprav je bilo Kočevje že pred vojno in med njo kraj z veliko posebnostmi,« premišlja glasno, »karkršnih drugod ni bilo. V Kočevju so bili Slovenci v letih pred vojno izpostavljeni pritisku kočevskih Nemcev, ki so si na vse kriple prizadevali, da bi se nemški vpliv čim bolj utrdil. Zato so bile tudi možnosti razvoja in življenja v teh krajih takšne. Občutili smo jih vsi; od najmlajšega do najstarejšega in mladi na je pri tem odigrala svoje. Kar je bilo v Kočevju vsekozi slovenskega, domoljubno usmerjenega, je bilo občutljivo za vsak ukrep, ki je hotel omajati slovenstvo.«

Zavednega pa v Kočevju ni bilo malo. Tu je imelo že svoje globoke korenine, ki so poglajle iz rudnika in delavskega razreda. Med delavsko in dijaško mladino se je razpredlo veliko naprednih idej. Komunistična partija s Seškom je bila vseskozi navzoča. In že v prvem letu okupacije 1941/42 so bile razmere takšne, da se je gibanje lahko razmahnilo v smeri razvoja NOB. Belogardizmu so bile peruti postržene; nikoli ni preveč zakrožil med kočevsko prebivalstvo in izdajalcev v glavnem ni bilo.

Bistre otroške oči so vse opazile, ušesa so znala prisluhniti in potem so drob-

ne glavice tuhtale in tuhtale... Mladina v Kočevju je preživela italijansko okupacijo. Mesec in pol po osvoboditvi Kočevja se je v mestu formirala pionirska četa. Tudi Matko Kosi je bil eden od dvajsetih ali petindvajsetih fantičev v starosti od dvanajstih do štirinajstih let. »K formiranju naše čete nas je vzpodbudil tedanji komandant mesta Kočevje Ive Šubic,« pripoveduje, »mi pa smo bili seveda navdušeni. Čutili smo, da se dogaja nekaj pomembnega. Hitro smo dojemali in vsak si je prizadeval prispevati po svojih močeh in možnostih. Prav vsako delo je bilo zavestno opravljeno. Pred seboj smo nosili končni cilj: svobodno Slovenijo, svobodno Jugoslavijo, premagati sovražnika! Kot organizirana pionirska enota smo dobili nalogo. Že takoj v prvih dneh smo spravljali skupaj material: od orožja do municije in vsega ostalega uporabnega, kar je odmevala italijanska vojska, ki se je po kapitulaciji umikala proti Reki. In tega je bilo ogromno. Vse smo spravili v skladišča za redno oskrbo partizanskih enot.«

Bila pa je še druga skupina pionirjev, ki je pomagala pri delu v partizanski tiskarni v Kočevju, v bivši Pavličkovi tiskarni. Več pionirjev so določili za kurirje v raznih enotah - bodisi v mestu ali pa so vzdrževali zveze z okoljem.

»In kako smo bili ponosni, ko so nas oskrbeli s tiptovkami, praviimi tiptovkami,« pravi moj sogovornik. »Proti koncu septembra nas je obiskal Jelo Gasperšič iz CK SKOJ. Da bo treba počistiti, urediti in okrasiti dvorano Seškovega do-

ma, je dejal. Z vso vsmo smo se lotili dela, čeprav nismo vedeli, čemu kar naenkrat vse to. Bilo je strogo tajno! Bližal se je 1. oktober, priprave na zbor poslancev so vse bolj naraščale. Zdelo se je, kakor da nekaj visi v zraku. Sklenjeno je bilo, da bo četica dvanajstih pionirjev pozdravila zbor odposlancev v noči 1. oktobra. Kako mrzlično smo pričakovali! Določili so me, da bom prav jaz spregovoril tik pred začetkom zbora. Še danes se živo spominjam: v imenu slovenskih pionirjev sem zaželel odposlancem plodno delo. Bila je tako preprosto izražena misel, naj se partizani še bolj junaško spopadejo s fašisti in Nemci, da bomo prav gotovo zmagali, naj ne varčujejo z napori in boji, naj rušijo objekte, s katerimi se okupator okorišča. Ko pa bi prišla svoboda, bomo mi najmlajši poskrbeli, da bo vse to obnovljeno in še lepše zgrajeno. Odposlanci so toplo in z navdušenjem sprejeli naše želje in obljube. Na samem zasedanju, ki je bilo iz varnostnih razlogov v nočnih urah, pa pionirji nismo sodelovali. Podnevi so delegate razmestili po okoliških vaseh, da ne bi prevlekla koncentracija na enem kraju vzbudila pozornosti, kajti nemška letala so neprestano nadzorovala, kaj se dogaja v mestu.«

Neposredno z zborom slovenskih odposlancev v Kočevju je povezan še en dogodek, komaj mesec dni po tem, in sicer ustanovni kongres mladine Slovenije v Kočevski reki. Mladinska delegacija iz Kočevja je kot predstavnik pionirjev na tem kongresu vključila v delegacijo prav Matko Kosi. »Vse skupaj je bilo sredi bojev,« se spominja Matko. »S Kolpe so grozile nemške sile. Dva dneva smo sedeli v prostorih osnovne šole v Kočevski reki. Zbrana je bila mladina neposredno iz partizan-

skih enot; iz brigad, odredov. Bili so to pravi mladinci; komandirji, politkomisarji enot, že predvojni komunisti. Bilo je tudi veliko mladink-partizank in aktivistk s terena. Začetek in priprave je vodil slovenski CK SKOJ. Od kod ideja za ustanovni kongres? Ja, USAOJ je bil kot mladinska organizacija ustanovljen že leto dni prej v Bihaču. Eden od sklepov USAOJ pa je bil, da je treba po posameznih narodnostnih področjih ustanoviti mladinske organizacije. Iz teh osnovnih smernic smo torej izhajali. Kapitulacija Italije pa je bila za nas najbolj zrela priložnost za ustanovni kongres.«

Beseda na kongresu je tekla o dotedanjih vojnih uspehih in o tem, kako zapreti v gibanje še širši krog mladine. Posamezni govorniki so obujali spomine na padle, pripovedovali so o zgledih in herojskih naporih posameznikov ter partizanskih enot. Vsi so hvalili mladino slovenskega naroda. Med njimi je bil tudi zastopnik zavezniških misij John, ki je nase prevzel zahtevo, naj se čimprej odpre druga fronta in s tem pospeši hitrejši konec nacistične prevlade v Evropi.

»Vrnili smo se v Kočevje,« pripoveduje dalje tovariš Kosi. »Mesto je bilo izpostavljeno napadu nemških enot in smo pač tudi mi, takratni pionirji preživeli nemško okupacijo vse do maja 1945.«

Od kod toliko volje, ubranosti, neomahljivosti in prepričanosti v uspeh, ne samo med zreliimi ljudmi, ampak tudi med dozorevajočimi? »Kot otroci smo bili priča grozečemu; pobijanju, streljanju, požiganju, internaciji... Kaj mislite, da vse to ni vzbudilo odpora tudi med najmlajšimi,« je povzel Matko. Poleg tega smo bili že pred vojno v kakem manjšem spopadu z nemčurji, ki so nas zaničevali ter skušali onemogočiti bo-

disi kulturno bodisi športno življenje v Kočevju. In iz vsega smo se vedno izkopali kot zmagovalci. Vsaka zmaga je v nas krepila občutek pripadnosti naprednemu. Pa tudi izkušnje smo cenili, zelo smo jih spoštovali. Tudi ob koncu vojne, v času obnove, so nam prišle prav. Tri četrtine Kočevja je bilo porušena. Bili smo dve leti starejši, pa smo prav tako kot med vojno stopili skupaj isti pionirji in pljunili v roke. Prostovoljne akcije v poletnem času so se vrstile nedeljo za nedeljo. Pripravljali smo material za obnovo Seškovega doma.

Posebej smo poskrbeli, da se je ohranil zgodovinski napis nad odrom. Tam je odtlej imela mladina svoj dom, kraj, kjer smo se zbirali, organizirali mitinge, razne kulturne prireditve, o, pa tudi zaplesali smo.«

Po vojni je v Kočevju ostalo premalo otrok z pouk v takratnem sedmen razredu gimnazije. Tako je moral Matko Kosi v Maribor, kjer je dokončal gimnazijo. Aktivistično del pionirja med vojno pa se je obrestovalo tudi po nje. Tovariš Kosi je bil dolg funkcionar v mladinski organizaciji. Z leti so te funkcije preraščale v opravila nje nalog v zvezi komunistov. Tudi po šest ali sedem funkcij naenkrat se je nabralo. »Gradil sem na izkušnjah in vedno sem se zavedal, da vestno delo zahteva čelga človeka,« pravi.

Današnje mlado generacijo ima rad, posebno pionirje. »Kakšni so? Kakršni smo bili pač tudi mi - po svoje živi. Še vedno pa velja, da se med sabo zelo dobro in hitro ujamejo. Ko sem se spomladi peljal z njimi na zbor pionirjev v Kočevje, se mi je zdelo, kot bi bili vsi z ene šole, pa so prišli iz vseh slovenskih šol in še delegacije iz drugih jugoslovanskih republik. In ko se je iz njihovih ust oglasila v našem avtobusu pesem... le kdo bi si mislil, da so iz petnajstih šol? Zapeli so kot dobro voden uglašen zbor.«

Živa Drole

veli. Obledela na njih je bila vsa zledenela. Proti pričakanju pa je Štirinajsta noč in zahodni del nemškega obkoljevalnega obroča prešla brez strela. Drzni premik divizije je okupatorjem za poldrugi dan zmedel in preprečil ofenzivne namene. Saj je novi poveljnik nemških enot Treck zvedel, kam je divizija izginila, šele 11. februarja popoldne.

Skozi sovražnikove obroč na Pohorje

Namen divizije, da bi se ponoči iz 12. na 13. februar spustila k Savinji in jo v Smarjeti prek lesenega mostu prekorajčila in odšla v smer savskih revirjev, se ni uresničil. Sovražnik je dolino reke Savinje tako zasedel, da bi bil vsak tak korak nesmiseln. Zato se je divizija odločila za Konjiško goro in nato odrešilni preboj na Pohorje.

Dne 13. februarja je začelo ponovno snežiti. Tega dne se je divizija spopadla pri Sv. Petru z 800 pripadniki sovražne policije. Na tem pohodu proti Kanjucam, dalje mimo Celja čez južno železnico proti Konjiški gori ni bilo preveč razveseljivo. Pritiskala je izredno mrzla zima, slabi obroki hrane, obleke in obutev so zbijali moralo borcem.

Dne 14. februarja se je Štirinajsta prebila do Dramelj in nato pod obronke Konjiške gore. Tako je dosegla osrčje Štajerske in se znašla na križišču najvažnejših poti. Toda divizijo je zanimala ena sama stvar - kako se prek Konjiške gore prebiti na severno stran na Pohorje. Samo tja so bile uprte oči na smrt utrjenih borcev in voditeljev. Ali jim bo odrešili prodor uspel? To je bilo zdaj osnovno in edino vprašanje.

Trinajsta - Bračičeva brigada se je razvrstila v Zgornjih Slemenih. Borci so bili prav zares hudo utrjeni, ko so se prerinili do Slemen in komaj čakali, da se nekam položijo. Vseeno

kam, samo da bi jih pustili pri miru. Dve noči in še tretji dan brez počitka ni karsibodi, na mizo vse, kar so imeli. Z navdušenjem so pozdravljali borce za očitno iskreno naklonjenostjo. Vedeli so že za prejšnje boje Štirinajste.

Sovražnikova bojna skupina stotnika Mauza je imela nalogo divizijo zasledovati in napadati. Tako je imela Bračičeva brigada že pred poldnevom kar kmalu opraviti z njimi. S počitkom zopet ni bilo nič.

Pohod vseh treh brigad 15. in 16. februarja s Konjiške gore prek Lindeka na Kozjek je bil povezan z hudimi boji mož ob moža, toda bil je uspešen. Kajti prek Paškega Kozjaka, ki je bil že zaradi širšega prostora ugodnejši za obrambo in manevriranje, dostop do pohorskih obronkov pa na vsak način lažji in manj tvegan. Upravičeno se je zdelo upanje, da bo divizija dosegla Pohorje prej - preden bodo Nemci utegnili preurediti svoje sile.

Pri tem pohodu je bila Bračičeva brigada v predhodnici in v soteski pri gradu Socke je zopet slavila zmago pri preboju čez rečico Hudinjo. Že so mislili, da v soteski ni zasede. Nenadoma pa je mučno tišino pretrgal zloglasni »halt« in takoj za njim se je iz Senegaškega mlina in vzhodnih obronkov Paškega Kozjaka usula toča svinčenk. Borci Bračičeve brigade so takoj odgovorili z brzostrelkami in udarili proti mlinu, iz katerega je bruhal smrtonosni ogenj. Še malo in pot prek ozkega mostiča ob mlinu bo prosta - je mislil borec, ki je prijel za cev nemškega mitraljeza, ki je štrlela skozi okno. Sprožil je bombo in se pripravil, da jo skozi okno vrže v mlin. Presenečeni »fric« je hotel umakniti mitraljez, toda bil je prepočasen. Eksplozija bombe mu je to onemogočila. Prehod je bil prost. Bračičeva pa je imela en mitraljez več. Le-ta je že kosil po nemških položajih na Paškem Kozjaku, kamor je hitela brigada. Ta pohod je bil zelo naporen in zamuden, saj se je kolona prebijala skozi 70 centi-

merov visok sneg in še skozi zamete ter v hudem mrazu.

Sam nemški poveljnik Treck je v svojem poročilu zapisal in priznal, kako je »banditski diviziji« tega dne ob 2.30 kljub vsemu uspelo pri gradu Socka prebiti zaporo in »pobegniti« proti zahodu.

Samo del Štirinajste na Pohorje

Utrjeni, lačni, neprespani, slabo oblečeni, skoraj bosi in zato do skrajnosti prezeblji borci 14. divizije so se v veliki tišini 16. februarja dopoldne težko prerivali skozi debelo plast snega. Njihova sapa je sproti zmrzovala, tako da so ledeni kristali na debelo prekrivali njihove obraze. Končno so utrjene enote vseh treh brigad večinoma še v dopoldanskih urah prišle do določenih bivališč na Paškem Kozjaku.

Bračičeva brigada se je z divizijskim št. 1. bom ustavila pri Sv. Joštu, njen 3. bataljon pa pri kmetu, po domače Klincu. Borci so računali, da se bodo lahko malo dalj časa odpočili ter se okrepljeni ponoči odpravili na preboj proti Pohorju. Bili pa so to žal »računi brez krčmarja«. Nista minili dve uri, že je nastal alarm. Patrulja, ki je odšla v smeri, od koder je prišla divizija, na opazovanje, je bila napadena in boj se je spet začel. Tako pričakovanega popoldanskega počitka je bilo konec. Boji so trajali do večera. Še pred večernim mrakom je spet začelo močno snežiti in preboj na Pohorje je bil preložen na naslednjo noč 17. februarja. Očitno je bila preložitvena nuja, zaradi stanja borcev in silovitega snežnega viharja neuresničljiva. Sovražnikovemu poveljniku pa je bila s tem seveda dana priložnost, da čim bolj okrepi in utrdi severno stran zapore proti pohorskemu pogorju, odrine Štirinajsto od obroča nazaj v Kozjaške grape in jo na tesnem obkoljenem prostoru zemlje. Treck je imel 17. februarja pod svojim poveljstvom okoli 2.820

vojakov, še vedno trikratno premoč nad Štirinajsto.

Okoli pol ene zjutraj 18. februarja se je začel prodor Štirinajste po strminah Basališča v globoko dolino, v smeri proti Sv. Florjanu. Boji za preboj na Pohorju so trajali celo drugo polovico noči do jutra. Na Pohorje so se prebili štirje najmanj okrnjeni bataljoni (iz Bračičeve prvi bataljon). Na kozjaški strani pa je ostala okrnjena divizija s celotnim pratežem, vsi lažje in huje ranjeni in 6 oslabiljenih bataljonov. Prvi ukrep za ta del divizije je bil hitro na vrh Basališča, za kar se je vnel boj z nemško skupino kapetana Maurza, ki je samo hotel zasesti dominantne položaje na Basališču in Štirinajsto pritisniti k zaporni liniji, to je v dolino.

Na dan 19. februarja so se bili hudi boji na Paškem Kozjaku. Obveljal je načrt, da divizija še to noč prodre skozi oba sovražnikova obroča, se spusti v dolino Pake, prečka cesto Velenje-Dolič, železnico Velenje - Dravograd in se nato povzpne proti vasi Škalske Cirkovče, 620 metra visoko proti Graški gori.

Bračičeva brigada je bila ponovno dodeljena v predhodnico. Sovražnikove zasede so bile tako goste, da je prvi poizkus v noči na 20. februar propadel. Šele okoli treh zjutraj je uspelo 2. bataljonu, ki mu je poveljeval sam komandant Gedžo, v velikem naletu razbiti nemško zasedo in tako odpreti vrata za divizijo. Od tu naprej se je začel eden najbolj divjih premikov, kar smo jih imeli na pohodu divizije. Iz višine 1000 metrov se je bilo treba spustiti po izredno strmi drči, ki so jo kmetje uporabljali za spuščanje hlobovine s Kozjaka v dolino Pake. Borci in živina so drsli po zadnjicah, se prekopicovali čez glavo in se valili v dolino. Pohoda po zmagovitem preboju s Paškega Kozjaka in prehoda pred Pake sovražnik ni več motil, bil pa je najtežji med vsemi ki jih je napravila Štirinajsta.

(se bo nadaljevalo)

Fotografija s pojasnilom

Pri ogledu fotografij v četrti izdaji Petkovega albuma »S štirinajsto divizijo« me je na 119. strani pritegnila fotografija, ki bi bila primerna za objavo tudi v moji knjigi, ta pa naj bi izšla prihodnje leto. Pod sliko beremo napis, ki pojasnjuje izvor posnetka, in se glasi takole: »Namestnik divizijskega komandanta Tone Vidmar-Luka (v ospredju) je 27. februarja 1944 pod Smrekovcem zadovoljen navezal stik z dvema predstavnikoma Vzhodnokoro-

Kaže, da avtor napisa pod sliko ni preverjal zbranih podatkov, sicer bi moral ugotoviti vsaj to, da Luka ni bil 27. februarja pod Smrekovcem, temveč okoli 20 kilometrov zahodneje, v naselju Podolševa. Sicer pa je bil tudi avtor albuma ta dan že pri Havdeju nad Robanovim kotom.

Fotografija je bila objavljena tudi v knjigi »Pohod štirinajste« s pravilnim napisom: »Tone Vidmar-Luka s koroškima partizanoma« in v knjigi »Bračičeva

odred – Dragutin Babičič-Drago, doma iz Bosne, baje izpod Grmeča. Padel je novembra 1944 na Zgornjem Boču na Kozjaku kot komandant bataljona Lackovega odreda. V Gradišcu na osnovno šolo so mu vgradili spominsko ploščo in šolo imenovali po njem.

V sredini je komisar iste čete Rudolf Hohkraut-Dolfe, ki stanuje v Ljubljani, desno pa komandant 14. divizije major Tone Vidmar-Luka iz Verda, bivajoč v Rogški Slatini.

Tedaj, 5. in 6. aprila 1944, je komandant Luka s divizijskim štabom in Bračičevovo brigado taboril v naselju Urška gora pri domačiji Godec, Serčerjeva brigada pa v bližini, onstran hriba pri kmetiji Kos. Družino Godec so sestavljali Valentin Sovinc, njegova žena Lizika in tri hčerke. Bili so rojaki Razbora, a so se preselili na Urško goro. Žal so pozneje Nemci požgali obe domačiji. Takrat je Bračičeva patrulja poročala, da gredo v bližini nepoznani partizani. Luka je takoj odšel k njim in jih zaustavil in tako vzpostavil prvi stik med 14. divizijo in četo Koroškega bataljona. Na povabilo komandanta Luke sta komandir Dragutin in komisar Dolf odšla z njim v štab na pogovor, preostali borci čete pa so ju čakali ob cesti. Na poti v štab jih je opazil divizijski fotograf Jože Petek in jih slikal ter tako ohranil živ spomin na ta dogodek.

Posnetek je torej nastal 5. ali 6. aprila 1944 v naselju Urška gora na cesti za Kotlje, kakšnih 300 metrov stran od Godčeve domačije in več kot deset kilometrov severno od Smrekovca. O snegu pa ni bilo več sledu!

Podatke so prispevali: narodni heroj Tone Vidmar-Luka, nekdanji komandant Koroškega odreda Ivan Uranič-Drago, sekretarka Združenja borcev NOV Razbor Štefka Melanšek in podatke iz knjižice »Kozjak«, Ljubljana, junij 1979.

Stane Šušteršič-Boštjan

škega odreda, ki sta s svojo enoto poskrbela za prevoz večjega števila ranjenec v skrite partizanske bolnišnice. Poleg Luke je četni komandir Rudolf Hohkraut-Dolfe, prvi z leve pa njegov namestnik Ivan Uranič-Drago. Ker poznam Luko, Dragota in Dolf, sem v hipu spoznal, da Ivana Uraniča-Dragota ni na fotografiji, in vedel sem, da posnetek ni mogel nastati 27. februarja pod Smrekovcem (gora s 1569 metri nadmorske višine), ker Luke ni bilo tam. Tedaj je bil namreč meter visok sneg, medtem ko so tovariši fotografirani v letnih uniformah na zemljišču brez snega. Lahko bi mi kdo vrgel v brk, da v februarju 1944, ko je pritiskal tako oster mraz, da je kar drevje pokalo, Luka ni imel zimskega plašča. Toda raje naj si ogleda fotografijo na 89. strani v istem albumu, pa bo videl Luko v vojaškem plašču.

brigada« prvi del s kopiranim napisom: »Po končani februarjski nemški ofenzivi: srečanje namestnika komandanta štirinajste Toneta Vidmarja-Luke s koroškima partizanoma.«

V tem sestavku sta napaki! Kajti posnetek ni nastal neposredno po februarjski ofenzivi in Luka tedaj ni bil več namestnik komandanta, temveč komandant štirinajste. Sicer pa slika ne sodi v prvi del knjige »Bračičeva brigada«. Ta se namreč končuje s 3. marcem 1944, mesec dni pred nastankom posnetka.

Da ne bi še jaz širil neresnic in polresnic iz napisa pod sliko, sem sklenil najprej ugotoviti njen pravi izvor in jo šele nato objaviti z novim pravilnim napisom. Na fotografiji torej ni namestnik komandirja čete Ivan Uranič-Drago, temveč komandir 2. čete Koroškega bataljona – imenovana Vzhodnokoroški

Imeli smo jo radi

Dne 25. avgusta 1983 je na Vrhniki očeta Tivadarja in hčer Bojano doletelo najhuje. Po dolgi in hudi bolezni jima je umrla žena in mati Ivana. Prav herojsko se je s pogumom nekdanji skojevke bojevala z zahrbtno boleznijo, a je mnogo prezgodaj morala skleniti življenjsko pot. Žalost je prevzela tudi vse njene sodelavce v narodnoosvobodilnem boju v medvojnem rajonu Sv. Vid (sedaj Žilce) – Begunje kakor tudi krajanje Vrhnike, med katerimi je živela vrsto let po vojni ter se na Vrhniki tudi poročila.

Njena zadnja pot v soboto, 27. avgusta, ni bil običajen pogreb. Izjemno veliko spremstvo je razodevalo, da je sodila med tiste, ki so več kot priljubljeni.

Zrasla je v vasi Ponikve pri Cerknici, kjer se je rodila 2. marca 1926 Janezu in Mariji Kovačič.

Tudi za komaj petnajstletno Ivano je 1941. leto predvsem pa vojna leta, ki so ji sledila, pomenila prelomnico v življenju. Svobodoljubni in uporni duh jo je z vso družino pripeljal v narodnoosvobodilno gibanje. Oče Janez je bil že leta 1941. zaprt 2 meseca, brat Jože je marca 1943 odšel v Tomšičevo, mati je bila članica AFŽ, Ivana pa je postala zavedna mladinka. Dobila je ilegalno ime Duša.

Spomladi 1943 je bila sprejeta v Skoj, postala leta 1944 sekretarka aktiva Skoja in članica odbora ZSM. Aprila 1944 je bila izvoljena v narodnoosvobodilni boj za vasi Ponikve, Milava, Kremenca. Zato je bila poslana v tečaj za gradnjo ljudske oblasti.

Prvi izpit iz hrabrosti in vdanosti ideji osvobodilnega boja je opravila avgusta 1943. Tedaj so Italijani in bela garda iz Begunje že ponoči obkolili Ponikve. Pripeljala jih je znana izdajalka, ki je izkoristila neprevidno izgovorjeni podatek. V zasedah so čakali na rajonce, za katere so bili pripravljeni, da pridejo tisto noč v vas, saj so leti ničlikokrat jedli ovseni kruh s kislim mlekom pri Kovačičevih. Niso jih dobili, ker so odšli pred obkolitvijo. Zato so zgodaj jutraj segnili vse vaščane na Zalipe, Ivano pa ločili in jo odpeljali v bližnji gozd. Izvleči so hoteli iz nje, kar naj bi vedela o rejon-

cih, njene zveze z njimi, kam jim nosi hrano, kje so in podobno. Odgovarjala jim je samo, da o tem ničesar ne ve ter še »nedolžno« dodala, da bi jim povedala, če bi kaj vedela. Ponosno je stala zravnana pred bukvijo in Italijanom, ki jo je hotel prestrašiti s streljanjem tik mimo njenih ušes. Vaščani so ob teh streljih onemeli, misleč na najhuje.

Bolno in boso so jo skupaj z nekaj vaščani odpeljali v cerkniške zapore. Zlomili je niso.

Bližajoča se kapitulacija je vzela Italijanom voljo do naporov in so Ivano s še tremi spustili tik pred kapitulacijo italijanske vojske.

Z vso mero odgovornosti in največjo zavzetostjo je opravljala naložena ji dela. O mnogomčem je morala odločati samostojno, opravljala je obveščevalna dela za VOS in kasneje še za načelnika NZ. Javko je imela v Zalipah in pisana poročila je puščala v trhljem štoru. Ko so padla v roke domobranci pisana poročila naših obveščevalk, nje niso odkrili, čeprav je bilo tudi njeno med njimi.

Ze prav običajne stvari so bile skrivanje partizanov, zbiranje mnogo potrebnih stvari za partizanske bolniš-

nice in podobno. V času tekmovanja pod geslom »Vse za našo vojsko« – takrat je bil njen rajon med najboljšimi, je bila v dopisništvu med posebej zapaženimi. Pokojna Snelova mama iz Begunje se je do smrti s hvaležnostjo spominjala skojevke Ivane in Mime, ki sta ji prinesli hrano v gozdno skrivališče, iz katerega ni mogla zaradi bolnih nog. Le ona bi nam lahko povedala, kaj je vse opravila za narodnoosvobodilni boj. Da, spominjam se njene pripovedi, kako se je smejala, kako je bežala pred sklonjenimi postavami ob žitu za Klinom, misleč, da so domobranci, a so bili le partizani. Takrat je nosila v čevlju poročilo Centovi Ivani na Hribarjevem. Zgodilo se je, da ni mogla z okrožno mladinsko aktivistko na mladinsko konferenco – bila je menda v Črnomlju, ker preprosto ni imela čevljev. Bosa pa vendar ni mogla na tako dolgo pot.

Zaradi njenega dela je leta 1944 prejela znak Osvobodilne fronte, ki ga je v rajonu prejelo le okrog 20 ljudi.

Pa se je vihar poleg in izkazalo se je, da njen čas ni bil izgubljen. Za svoje prizadevanje med NOB je bila odlikovana z redom zaslug za narod.

V obdobju po vojni so zanjo veljala še vedno čista moralno-etična načela, ki jih je prinesel narodnoosvobodilni boj. Še vedno so ostala vodila zanjo. Skromnost je odločila, da ni šla po poti funkcionarjev, čeprav je bila po sovoboditvi na trimesečnem tečaju. Zanj je bilo dovolj, da je bila vesten delovni človek, ker je tudi čas zahteval take ljudi. Od tod veliko spoštovanje in ugled, ki ga je Ivana uživala med krajanje Vrhnike. Brez udarcev takrat v povojni ihti ni šlo in enega takega, zelo bolečega je doživela kmalu zatem, ko se je po vojni vrnila v Ponikve. Ostal ji je v spominu za vedno.

Na Vrhniki je bila največ časa zaposlena pri Drog. V prostem času, ki ga je bilo malo, je šla v planine ali morda v gozd, ki ga je ljubila kot svojo mladost.

Alfred Grobler-Mire

Vaščani so razdrli progo

Dobra dva kilometra od železniške postaje Rakek leži vas Ivanje selo. Šteje nekaj več kot 50 hiš, avtomobilska cesta Ljubljana-Razdrto pa jo razpolavlja na zgornji in spodnji del. Tik pred drugo svetovno vojno so v bližini vasi zgradili tako imenovano Rupnikovo linijo, kjer naj bi branila stara jugoslovanska armada naše ozemlje pred zemlje lačnimi tujci. Toda iz zgrajenih betonskih bunkerjev ni padel na italijanske napadalce niti en strel. Izdajstvo starih jugoslovanskih oblastnikov in generalov z Rupnikom na čelu je fašistični Italiji in nacistični Nemčiji pripomoglo v kratkem času skoraj brez boja osvojiti vso našo domovino.

Ivanjci so 11. aprila 1941 videli, kako so Italijani prek bližnjih meja pri Planini in na Uncu vdrli v Jugoslavijo, ne da bi jih kdo ustavljal, in so začutili v sebi veliko jezo. Že tedaj so sklenili, da se čimprej upro sovražni vojski. To njihovo željo so še podvojili zavedni domačini-železničarji, dalje Janez in Franjo Kranjc, Slabetova Ivan in Franc, Košev, Malnarjev, učitelj Stanko Štefancič, sosedni Lažani s prvoborcem Jožetom Simšičem-Jelenom na čelu, pa zavedni Rakovčani in Uncani.

Že jeseni 1941 so v tem kraju začeli organizirati odpor. V tem so bili zelo enotni, med njimi ni bilo izdajalcev. Nekaj Ivanjcev je šlo kmalu k partizanom, drugi so aktivno pomagali narodnoosvobodilnemu gibanju. Zbirali so orožje, odvrženo ob kapitulaciji stare Jugoslavije, obleke, obutev, hrano in sanitetni material ter vse to oddajali borcem v gozdove.

Tik nad Ivanjim selom je v lahnem loku speljana železniška poga Ljubljana-Trst, žila dovodnica naj-

prej za Italijane, nato za nemško vojaško silo. Po njej so okupatorji prevažali svoje vojaštvo, tanke, orožje, nafto in podobno za svo-

Anton Urbas

je potrebe. Zato so Ivanjci večkrat pomagali mlademu, neustrašnemu minerju, prvoborcu Jelenu, ko je bilo treba »popraviti« progo.

Kmalu po italijanski ka-

Umno reševanje žgočih problemov naše stabilizacije!

Ni primernih izrazov za obsojanje krivcev iz Sarajeva v zvezi z zamrzovalno skrinjo. Kdo nam zagotavlja, da je to osamljen primer okoriščenja na račun družbe? Nerazumljiva je taka brezvestnost, ko si drznejo kljub takemu pomanjkanju denarja, deviz in krizi ob brezposelnosti ter podivjanju cen celo na račun družbe ustvariti še lepši življenjski standard.

Ali nismo predvsem prisegli tovarišu Titu in zdravim načelom OF ne zgolj za svobodo, pač pa za lepše življenje vseh poštvenih delovnih slojev naše skupnosti?

Jože Šček

pitulaciji sta se tej progi približali brigadi: 1. SNOUB »Toneta Tomšiča« pod Dakijevim vodstvom, ki je prevzela skrb za rušenje proge od Rakeka proti Postojni, in 13. SNOB »Loška«, poznejša »Bračičeva«, ki je konec septembra vdrila celo na Rakek v neposredno bližino železniške postaje. In tedaj, natanko pred 40 leti so Ivanjci opravili svojo največjo sabotažno akcijo – rušenje proge nad vasjo.

Dne 28. septembra 1943 sta prišla borca Loške brigade k vaščanu Antonu Urbasu (Malnarju). Povedala sta naročilo štaba brigade, naj mobilizirajo vse moške in naj nad vasjo razdrejo progo. Malnar je takoj vzel

pot pod noge, od hiše do hiše in sporočil ljudem zahtevo brigade. Prej kot v eni uri so se ti zbrali na določenem kraju brez godrnjanja. Vodstvo sta prevzela domačina – železničarja, Urbas (Budnov) in Franc Urbas (Lukcov), ki sta vedela, kje je na progi zabor za dela na progi. Odsli so tja, si razdelili delo in orodje. V dolžini okrog 200 metrov so odvili tirne vijake, tračnice pa odnesli proč in jih zmetali v grmovje. Omenjena partizana – obveščevalca sta šla minirati most v bližini Rakeka. Hkrati je bila na več krajih pretrgana proga proti Borovnici in proti Postojni.

Po akciji na progi so

Ivanjci pričakovali, da bodo pridri Nemci in se maščevali za sabotažo. Zato so šli štirje na cesto. Podrli so več dreves in jih vrgli čez cesto. Del vaščanov se je dve noči skrival v bližnjih gozdovih, vendar Nemci niso mogli kmalu blizu, saj so jih zadrževale brigade. Šele po sedmih dneh je Nemcem uspelo, da so popravili progo in jo močno zastražili. Tudi maščevanja ni bilo, saj niso mogli izvedeti, da so progo razdrli vaščani, ker med temi ni bilo nobenega izdajalca. Prijeli so le starejšega tesača, ki je delal v bližini proge, ga odvezli do Rakeka in ga tam izpustili.

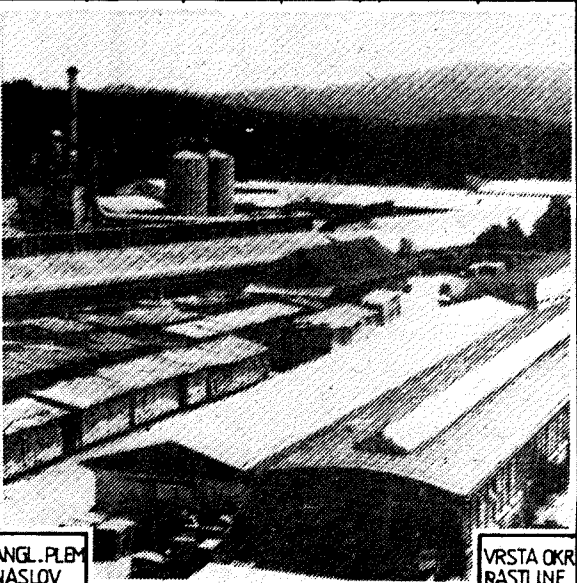
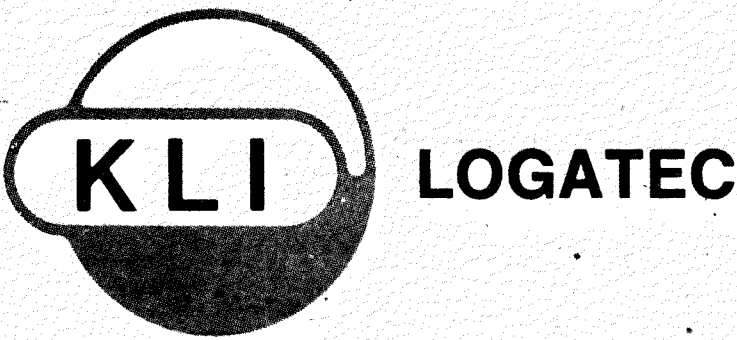
Roman Gorjan

NAGRADNA KRIŽANKA

KL
LOGATEC

Razpis nagradne križanke

Dragi reševalci! Tokrat vam je križanko pripravila delovna organizacija KLI Logatec. Želimo vam obilo uspeha pri reševanju. Pravilne rešitve pošljite do 13. oktobra 1983 na naslov: Uredništvo TV-15 Naš tovariš; Miklošičeva 28, 61000 Ljubljana. Na spodnji levi rob pripišite KLI Logatec. Tri reševalce čakajo nagrade iz knjižnega programa založbe Borec. Sedmi predsedniški mandat paragvajskega diktatorja Stroessnerja

SLOV. NAR. HEROJ	ZLATO	RADO BORDON	BRALKA	FRANC. DEPARTM.	MORSKA RASTLINA	VRSTA ZDRAVILA	ANGL. PLEM. NASLOV	VRSTA OKR. RASTLINE
						VRSTA IZUMRLE PTICE		POD
						VRSTA ZACIMBE		CIGAN
POGORJE V ŠPANJI								TONOVSKA LESTVICA
BABILON. MESTO		TRŽIŠČE				CERKVENI OBRED		
		ETIKA				NEKD. JUG. PLAVALK		
REDOVNICA				JUG. NOGO. NOGOMET.			PUČ	
VRSTA ŽUŽELKE				SLOVENSKI PESNIK			VEZNIK	
					ORANJE		GRŠKI OTOK	
	SKANDIN. M. IME				UTRIP ZILE		LASTNINA	SANJE
	DEL MESECA							NASELJE V TRN. GOZDU
TVARINA					KARIČ			POBARVA. PECIVO
					FRANCOSK. TERORIST. ORGANIZ.			LEVO. KRILLO BOLG. SOCIJA
STEVNIK			PREBIVAL. AONIJE			CENT		
DEL DNEVA			AMERIŠ. PEVKA			PRIPADNI. STOICIZMA		GR. BOGIN. NESRELE
						ZASTEK. LEV.		TERMIN
						VRSTA OBJEKTIVA		
OKRASNI NAŠTEK				ČEBELJA TVORBA			M. IME	
SIN GEE VELIKAN				JUG. LETAL. AGENCIJA			MINERALNA VODA	
					TONSKI ZAPIS			
TEHNIČNI POKLIC	OPORNIK	PREDLOG			NOVI			
		VRSTA PTICE			INDUSTR. RASTLINA			
PODZEMNI HODNIK			PRISILNO DELO					
POJEM PRI JUDU			SAHISTKA GAPIRINDASV					
				EKBERG				
				DEL MOTORJA				
						RIMSKA ŠTIRI		
PRIZORIŠČE						ZAČETEK TEKSTA		
					NJASA			
POPUST						NOČNI LOKAL		

NAGRADNI KUPON

IME: _____

PRIIMEK: _____

NASLOV: _____

IDRIJA

Proslave ob občinskem prazniku

Delovni ljudje in občani občine Idrija praznujejo občinski praznik 1. oktobra v spomin na 1. oktober 1943, ko je bila na dvorišču nekdanje vojašnice (sedaj tovarna ETA) v Cerknem ustanovljena partizanska brigada Janka Premrla-Vojka, ki so jo v veliki večini sestavljali borci, doma z Idrijskega in Cerkljanskega.

V petek, 30. septembra, ob 17. uri bodo slovesno odkrili doprski kip idrijskemu rojaku dr. Alešu Beblerju-Primožu, znanemu revolucionarju, španskemu borcu, narodnemu heroju, rezervnemu generalmajorju, družbenopolitičnemu delavcu, diplomatu, publicistu, ki je imel nadvse pomembno vlogo pri organiziranju NOB na Primorskem že od oktobra 1942 dalje. Ob odkritju spomenika, ki bo stal na Trgu maršala Tita, bo imel slavnostni govor Jože Smole, član centralnega komiteja ZK Jugoslavije. Sledil bo kulturni program, zatem pa koncert pihalnega orkestra idrijskih rudarjev. V soboto, 1. oktobra, bo ob 20. uri v dvorani ETA v Cerknem koncert ženskega in mešanega pevskega zbora »Oton Zupancič« iz Standreža pri Gorici in »Sovodnjanskega noneta«. V nedeljo, 2. oktobra, bo na dvorišču tovarne ETA v Cerknem, kjer so pred 40. leti ustanovili Vojkovo brigado, zbor preživelih bork in borcev brigade, zatem pa bo v dvorani tovarne ETA slavnostna seja občinske skupščine in izvršnih organov družbenopolitičnih organizacij občine Idrija. Na slavnostni seji bodo za častne občane idrijske občine razglasili poveljnika 9. korpusa NOV in POJ generalpolkovnika narodnega heroja Staneta Potočarja-Lazarja, upravnični znanih partizanskih bolnišnic »Franja« in »Pavla« dr. Franjo Bojc-Bidovec in dr. Pavlo Jerina-Lah.

Prireditve ob letošnjem idrijskem občinskem prazniku bodo od 23. septembra do 8. oktobra. JOŽE OBLAK

LJUBLJANA VIČ

Mogočno izročilo prihodnjim rodovom

Minila so štiri desetletja, prerasli so sledovi neštetihi poti naših borcev po slovenski zemlji, ostali pa so gozdovi, večni varuhi pomnikov velikih, nepozabnih dni našega naroda.

Prav v gozdove Notranjske smo člani organizacije ZB NOV krajevne skupnosti Stane Sever iz občine Ljubljane Viča usmerili cilj našega izleta prvo soboto v septembru. V avtobusu nas je med vožnjo Milena Avsec, tajnica naše krajeve organizacije ZB, s primerno razlago opozorila na značilnosti kraškega sveta, sproti navajala gospodarski razvoj po osvoboditvi v krajih ob stari cesti do Cerknice in odziv prebivalcev v prve partizanske enote med NOB.

Ob spomeniku štirim učiteljem, ustrelenim 30. 7. 1942 pri cesti proti Glažuti, nam je sekretarka občinskega odbora ZB NOV občine Cerknica Tončka Rus obnovila spomine na dogodek v dolini Loškega potoka med roško ofenzivo. Globoko v gozdovih Velike gore smo obstali ob vzpetini razvejanih skal z vklesanimi imeni žrtev izdaje ob bronastem reliefu partizanske bolnišnice Ogenjca. Po opisu tega junaštva, časti in ponosa ter po ogledu dokumentov NOB v bližnji brunarici nas je predsednik občinskega odbora ZB NOV občine Ribnica Vinko Kersnič, sam udeleženec boja pri Jelenovem žlebu kot borec 1. bataljona Cankarjeve brigade, pospremil do spomenika nad breznom in nam orisal njegov pomen.

Vračali smo se skozi Ribnico, enega najstarejših slovenskih krajev z obrtjo suhe robe in lončarstva. Čeprav se skriva pogledu s ceste za krošnjami visokih dreves, le nismo pozabili na Turjaški grad.

Ob vseh teh spomenikih smo s spoštovanjem ponosa in hvaležnostjo dojeli njihovo mogočno izročilo, svarilo in poziv prihodnjim rodovom: bratstvo, enakost, svoboda, pravičnost, solidarnost, mir.

S tako željo uresničenja tega poziva smo končali po idejni in zgodovinski vrednosti lep izlet, ko sta nam ga skrbno organizirala predsednik naše krajeve organizacije ZB NOV Franc Kovačič in tajnica Milena Avsec. M. R.

SLOVENJ GRADEC

Družabno srečanje invalidov

Izvršni in nadzorni odbor Društva invalidov občine Slovenj Gradec je organiziral 17. septembra družabno srečanje vseh invalidov društva na letališču v Tomaški vasi. Pozdravni govor je imel predsednik društva inž. Jurij Sumecnik, ki je med drugim dejal: »Namen tega srečanja je tudi v tem, da se med seboj bolje spoznamo, saj bi potem lažje reševali probleme. Naše društvo ima dvakrat na mesec po koroškem radiu Slovenj Gradec petminutne oddaje, s katerimi obveščamo o delu in tekočih zadevah našega društva. Prav tako smo uspešno rešili problem vozičkarjev-paraplegikov s Temeljno koroško banko Slovenj Gradec, ki je le-tom omogočila dostop z vozički v njihove poslovne prostore. Veliko dela je bilo opravljene, prizadevali pa si bomo še naprej, da bo tudi v prihodnje to delo izvršnega in nadzornega odbora vredno zaupanja vseh članov društva.«

Nato se je začel kulturni program, v katerem so nastopili naš ansambel Invalid, moški pevski zbor Franjo Bernekar iz Starega trga, na citre je zaigral tovariš Čuješ, program pa je povezovala tajnica društva.

ADOLF ANKON

ZATOLMIN

Spomenik padlim

Ob številni udeležbi ljudi od blizu in daleč so v Zatolminu v nedeljo, 25. septembra, odkrili spomenik padlim tega kraja. Domačini, ki so že pred NOB in med njim vzorno izkazali svojo enotno upornost zoper zavojevalce, so se želeli dostojno obdolžiti vsem tistim, ki so omahnili v smrt zato, da bi iz semena njihove žrtve vzkli najlepši cvet – svoboda.

To ponazarja tudi spomenik: na majhni zeleni jasi tik pred vasjo – simbol »domače zemlje« – je posejanih 19 zaobljenih kamnov, kakršne je umetniško izoblikovala narava sama – Soča. Ti kamni so kot seme posamezne žrtve, iz katerega se je razraslo drevo svobode.

Besede predsednika občinskega odbora ZZB Tolmin Andreja Rota so udeležence za hip popeljale nazaj v čas, ko ljudje te vasice niso poznali omahovanja, niso se prestrašili nobene žrtve. Kar 71 Zatolmincev je odšlo v partizane, ali vsak šesti vašan; iz marsikatero družino po dva in tudi trije. Devetnajst se jih ni vrnilo. Okupator je skušal zatreti upor z najhujšimi sredstvi: požigi, umori in aretacijami. Za krajši ali daljši čas je bilo zaprtih in interniranih 57 vašanov. A tudi to jih ni strlo; želja po svobodi je bila močnejša od tankov in bomb.

Ko danes obeležujemo te dogodke – je dejal govornik – ne delamo tega z namenom, da bi poveličevali posameznike, marveč zato, da bi današnji rodovi iz teh vrednot črpali moč pri premagovanju težav, da bi bili vselej pripravljeni braniti bratstvo, mir, človeško dostojanstvo.

Presunljivo so zvenele besede zaslužne aktivistke Marije Šavli-Tatjane, ko je kot izklesana risala imena padlih in njih poslednje junaško dejanje. Nešteto krat se je oglašala beseda: star 19 let! Star 20 let! Ali pa: oče treh, štirih otrok!

Spomenik je odkril starosta zatolminskih aktivistov Andrej Kovač, mladina pa je pod vodstvom prof. Helene Stresove izvedla program, ki ga je popestril oktet »Simon Gregorčič« iz Kobarida. Po položitvi venca in častnih salvah so teritorialci častno zaprilegli.

Za spomenik, ki je delo akademskega kiparja Marka Pogačnika, so vaščani sami prispevali sredstva, največ s prostovoljnim delom. Velika zasluga gre mladini, ki je izkupiček od delovne akcije pogozdovanja prispevala za ta namen. Sicer pa se zatolminska mladina vzorno vključuje v vse akcije na vasi in tako z dejanji izpričuje svojo privrženost idealom, za katere so omahnili v smrt njihovi očetje in dedje. M. P.

LJUBLJANA

Še enkrat s srečanja invalidov

Lep jesenski dan je 4. septembra privabil v Mostec več tisoč invalidov in drugih udeležencev v ta lep sončni gaj, ki je znan kot rekreacijski center občanov našega mesta Ljubljane.

Po nagovoru predsednika Zveze društev invalidov Vinka Rakovca je zbranim spregovorila predsednica SO Ljubljana Siška Anka Tominšek. V imenu Zveze invalidov Trsta pe je navzoče pozdravil Anton Erjavec. Tovarišica Tominškova je poudarjala, da je tokratno srečanje invalidov v letu pomembnih jubilejev. Ne smemo prezreti prispevka, ki so ga zlasti vojni invalidi dali pred nastankom invalidnosti in številni še danes aktivno sodelujejo v našem družbenoekonomskem življenju, medtem ko za nekatere zdrave ljudi tega ni mogoče trditi. Svoj govor je končala med drugim takole:

»Leto 1981. je bilo ob mednarodnem letu invalidov prav tako srečanje v Mostecu, kjer je takrat govoril Marjan Rožič. Tega zbora sem se udeležila, pa se spominjam, da je med govorom povedal tudi takole: Naša družba je zagotovila visok nivo varnosti invalidov in sprejela izredno humano tudi v svetu cenjeno zakonodajo, ta načela pa se ne uresničujejo sama po sebi, za njihovo uresničevanje se moramo bojevati v vsakem tozdu.

Tudi mi, ki smo postali invalidi, se moramo bojevati, in to z zdravniškimi komisijami. Obstaja Zakon o invalidskem zavarovanju, toda na žalost se ta po predpisih in členih v njem ne upošteva tako. Ko postane človek invalid s telesno okvaro, prizadeto ob delu, zunaj dela, s poškodbo ob nesreči ali bolezni, išče svoje pravice, pa naleti na velike težave pri zdravniških komisijah. Te se ne pogladijo dosti v težave invalida, pa čeprav je predložena cela zdravniška dokumentacija specialistov zavarovanca.«

Lepo je preživeti v naravi vesel in prijeten dan, srečaš in spoznaš nove znance in prijatelje, še z večjim elanom pa začneš svoj nov delovni dan. Tega srečanja smo se v večjem številu udeležili tudi invalidi, včlanjeni v občini Vič-Rudnik. FANI PAPLER

IDRIJA

Planinski pohodni maraton je uspel

Planinsko društvo Idrija je v nedeljo, 18. septembra, organiziralo prvi planinski maraton v počastitev 90-letnice slovenske planinske organizacije, 40-letnice planinskega društva Idrija in 40-letnice ustanovitve partizanske bolnišnice Pavle. Maratona se je udeležilo 75 planincev iz Idrije in tudi iz nekaterih drugih krajev Slovenije. Proga je bila zahtevna s precejšnjimi vzponi – iz Idrije čez Hleviške planine, skozi Čekovnik, mimo znamenitih Klavž, Krekovš do spomenika pri bolnišnici Pavla; od tu nazaj v dolino Bele in na Hleviške, kjer je bil cilj. Tam je dr. Pavla Jerina-Lah izročila zlate značke bolnišnice Pavle in priznanje planinskega društva Idrija trem moškim in prvim trem ženskam, ki so prvi prispeli na cilj, vsi drugi pa so prejeli značke bolnišnice Pavle.

JANEZ JERAM

Vabila

Odbor skupnosti borcev 31. divizije vabi vse borce in borce enot v sestavi 31. divizije (brigade, bataljoni, enote ter službe štaba divizije) na proslavo, ki jo v počastitev 40. obletnice ustanovitve divizije organizira enota JLA, ki nadaljuje tradicije divizije. Proslava bo 8. oktobra ob 11. uri v vojašnici V. Mišiča v Mariboru s tem programom: ob 11. uri sprejem stroja, slavnostni govor in nastop Gledališča ljudske vstaje; ob 12. uri: odprtje spominske sobe 31. divizije in klubskih prostorov; ob 13. uri bo v Domu JLA v Mariboru skupščina borcev 31. divizije in tovarš. Priporočamo, da uporabite redna prevozna sredstva. Vlak iz Ljubljane odpelje ob 6.30. Iz Maribora pa odpelje vlak ob 16.40 s prihodom v Ljubljano ob 19.30. Od železniške in avtobusne postaje v Mariboru do vojašnice bo zagotovljen prevoz.

Posebnih vabil ne bo.

Odbor skupnosti borcev 31. divizije

★

Združenje borcev NOV Šoštanj vabi svojce padlih talcev, ki so bili ustreleni 10. oktobra 1941 leta v Šoštanju po uspelem prvem napadu 1. štajerskega bataljona na mesto Šoštanj, ko so ga za nekaj ur osvobodili, opravili sedem rekvizicij in zažgali žago z lesnim skladiščem okupatorjevega župana.

Spominska slovesnost bo v soboto, 8. oktobra 1983, ob 11. uri pri spomeniku 10 talcem na Cesti talcev v Šoštanju s kulturnim programom v počastitev občinskega in krajevnega praznika in na prvi uspešen partizanski napad na mesto Šoštanj. Na spominsko slovesnost vabimo vse borce prvega napada na mesto Šoštanj in vse svojce padlih talcev, da počastimo spomin na padle žrtve za našo svobodo in na zmago za svobodo.

★

Vabimo vse tovariše in tovariše, ki so bili v sestavi zaščitne čete Pokrajinskega komiteja KPS za Slovensko primorje, tehnični in vodstveni kader tega organa, skratka vse, ki so

MARIBOR

Dvakratna zmaga

V štajerski metropoli v Mariboru je te dni potekalo osmo republiško tekmovanje v šahu in streljanju. Sodelovalo je 16 ekip. Pokrovitelj tega prvenstva pa je bil Občinski sindikalni svet iz Maribora. Pred tekmovanjem je predsednik mestne zveze upokojencev Franc Rogelj pozdravil športnike in jim zaželel veliko uspeha. Dobrodošlico je izrekel tudi tajnik ZDU Slovenije Jože Jurač.

Devet ekip šahistov je tekmovalo v Klubu upokojencev na Taboru. Ekipa šahistov iz Maribora (Miloš Pajič, Rihard Ruper in Ivan Kupovec), vsi stari nad 70 let, ter Matko Egard (nekoliko mlajši) je zaslužno zmagala in zaslužila 23 točk. Sledita Ljubljana 21,5 in Nova Gorica 20,5 točk. Po rezultatih sodeč so bile pri tem uvrščene ekipe skorajda izenačene. Najboljši tekmovalci dneva je bil Ivan Jovanovič iz Nove Gorice, saj ja dosegel od 8 možnih 7,5 točk.

Strelci pa so se pomerili v strelski dvorani Pobrežje. Nastopilo je sedem ekip. Tudi v tej športni panogi si je strelska ekipa iz Maribora pridobila prvo mesto. Vsi štirje tekmovalci so se prav dobro izkazali. Najpovemo še njihova imena: Stane Kosi, Alojz Drobne, Ivan Tončič in Franc Maček. Drugo mesto je dosegla ekipa iz Ljubljane 640, tretje pa ekipa iz Murske Sobote 639 točk. Ta dan je bil strelski dneva mariborski kapetan Stane Kosi. Od 200 možnih je dosegel 180 krogov. Najstarejši strelec Kristijan Gerdnik iz Raven na Koroškem pa je vzbudil največ pozornosti, saj je pred nedavnim dopolnil 76 let.

Ob koncu tekmovanja so prejeli šahisti in strelci pokale, ki so jim jih izročili pokrovitelji – OSS iz Maribora Tone Piletič, predsednik Franc Rogelj in Jože Jurač.

Organizacija tekmovanja je bila vseskozi dobra. Tudi sodnika (Maks Jamšek in Franc Kranjc) ter referent za športno dejavnost (Stane Poglajen) so tekmovanje uspešno izpeljali. VINKO BOVCON

ŽALEC

Planinci po poteh NOB

Na zadnji seji medrušvenega odbora Savinjske, ki združuje planince celjske regije, je bila med osrednjimi točkami ureditev poti 14. divizije. Žal na seji ni bilo predstavnikov PD Celje, da bi poročali o tem, kdaj bo pot dokončno urejena. Zelja planincev je bila, da bi bila ob letošnjih jubilejih – 90-letnici organiziranega planinstva.

Vseeno so ugotovili, da je pot v glavnem marširana. Tako je bilo med drugim ugotovljeno, da je pot lepo označena od Paškega Kozjaka do Graške gore, proti Ljubnemu ob Savinji, na začetku od Sedlarjevega do Bohorja itd. Ureditve poti je potrebno čimprej končati. Zanimanje je veliko. Da planinci radi hodijo po poteh, ki spominjajo na NOB, nam potrjujejo podatka o obisku Šaleške (vodi čez Graško goro) in Savinjske (vodi čez Dobrovlje) poti. Šaleško pot je dosedaj prehodilo 917 planincev. Med 68 planinci, ki so letos prehodili pot, so bili tudi pionirji in mladinci, ki so po poti ponesli lokalno Titovo staro. Savinjsko pot, ki je leto starejša, je dosedaj prehodilo 962 planincev, letos 70.

FRANC JEŽOVNIK

sodelovali pri Pokrajinskem komiteju KPS za Slovensko primorje, pa se niso udeležili skupne proslave 9. korpusa 11. 9. 1983 v Novi Gorici in niso dvignili brošure »Zaščitna četa Točke 360« naj sporočijo svoj naslov tovarišu Antonu Ferjancu, Letoviška 26, 66320 Portorož ali Janezu Močniku, Istrskega odreda 33, 66320 Portorož, da jim bomo poslali brošuro.

★

Vabimo vse borke in borce 9. SNOUB Kočevske na proslavo 40. obletnice ustanovitve brigade, ki bo v Kočevju 1. oktobra ob 9. uri v Centru za usmerjeno izobraževanje (za hotelom Pugled). Proslava bo združena s proslavo 40. obletnice kočevskega zbora in proslavo občinskega praznika občine Kočevje. Borkam in borkem, zaslužnim organizacijam in posameznikom bodo podeljene spominske značke, brošura o 9. SNOUB, priznanja in plakete. Po slovesnosti bo tovariško srečanje s kulturnim programom.

S svojo udeležbo boste prispevali k večji in lepši slovesnosti. Prometne zveze s Kočevjem so ugodne.

Odbor skupnosti borcev ZDO in 9. SNOUB

Naročnikom TV-15 Naš tovariš

»Stari naročnik – novega«

Naša akcija pridobivanja novih naročnikov je ob vaši pomoči v največjem teku. Vsak dan dobimo vsaj eno dopisnico ali pismo z naslovom novega naročnika. Dva naša najboljša zbiralca Janko Pristovec iz Polja v Bohinju in Fani Smrekar iz Ljubljane sta bila delovna minuli teden. Janko Pristovec je tako zbral že 48 novih naročnikov, Fani Smrekar pa 44. Na tretjem mestu je Franci Butelj s 34 novimi naročniki. Četrto mesto pa si delita Janko Repovž iz Tržiča in Dušan Rustja iz Novega mesta s po 29 novimi naročniki.

Pri pregledu kartotek smo ugotovili, da se je v našo akcijo vključilo 61 posameznikov in 44 krajevnih organizacij in občinskih odborov ZB NOV. Na žalost pa imamo vpisanih tudi dvanajst občinskih odborov, ki so se pisno obvezali, da bodo pridobili nove naročnike, pa v vseh teh mesecih niso poslali niti enega

novega naslova. Vsekakor bi se lahko bolj dejavno vključili v našo akcijo in prispevali k povečanju naklade in s tem tudi k pocenitvi tiska našega časopisa.

Veseli pa smo tudi akcije, ki jo je sprožila občinska konferenca ZRVS v Novem mestu. Ta teden so pridobili dva nova naročnika. Tako bodo zdaj brali naš časopis tudi na občinskem komiteju ZK in na srednji šoli za gostinstvo in turizem v Novem mestu. Primer iz Novega mesta bi lahko posnemale tudi druge organizacije ZRVS, saj je TV-15 Naš tovariš tudi njihov časopis.

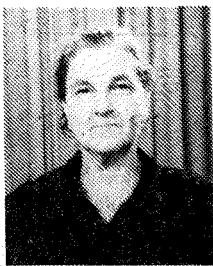
Na našem naročniškem oddelku pa se v velikem številu oglašajo naši bralci, da bi poravnali svoje zaostale obveznosti. Tega smo zelo veseli, saj do konca avgusta ni poravnala naročnine dobra desetina naročnikov, kar nam je tudi povzročalo težave. B. K.

Rešitvi nagradnih križank

Na razpis nagradnih križank »IMV Novo mesto«, ki je bila objavljena v 21. številki, in »IMV – Renault«, ki je bila objavljena v 24. številki TV-15 Naš tovariš, je prišla kopica rešitev. Za pravilne rešitve križanke IMV Novo mesto bodo knjižne nagrade dobili: Špela Soklič, M. Pišade 15, 64000 Kranj, Zoran Zevnik, Ljubljanska 27 A, 62000 Maribor in Marica Japelj, Dol. Košana, 66256 Košana.

Med tistimi, ki so pravilno rešili križanko IMV-Renault, dobijo knjižne nagrade: Jože Vaši, Knezova 35, 61000 Ljubljana, Tomčka Klinar, Metliška 25, 68340 Črnomelj in Miroslav Klopčič, Partizanska cesta 22 a, Trbovlje. Izžrebancem čestitamo, nagrade pa bodo dobili po pošti.

Hkrati se opravičujemo dosedanjim izžrebancem, ki nagrad še niso prejeli. Dobili jih bodo te dni.

Marija Kuralt

Junija smo se v Lipici pri Škofji Loki poslovili od 87-letne Marije Kofol. Med okupacijo je bila v Godovčicu aktivistka. Po osvoboditvi je bila članica RK in AFŽ.

Milan Srebotnjak

Aprila smo se v Orehku pri Postojni poslovili od Milana Srebotnjaka, rojenega 1918. leta. Leta 1939. je bil vpoklican v italijansko vojsko. Julija 1943. leta so ga zavezniki kot vojnega ujetnika odpeljali v Alžirijo. Skupaj z drugimi Primorci se je opredelil za NOB in odpotoval v Gravino. Razporejen je bil v artilerijsko brigado in z njo je odpotoval v domovino. Bil je dvakrat odlikovan.

Franc Škrabar

Julija je umrl Franc Škrabar, rojen 1910. leta v Zagorju. Med NOB je denarno podpiral OF in bil obveščevalec. Leta 1944 je bil zaprt v Trbovljah, Mariboru, na Dunaju, od koder je bil poslan v Dachau.

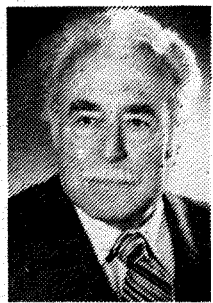
Franc Lukančič

V Lipici pri Škofji Loki smo se aprila poslovili od Franca Lukančiča iz Godešiča. Rodil se je 1902. leta. V začetku 1942. leta je postal član vaškega odbora OF na Godešiču in predsednik gospodarske komisije. Leta 1944 je bil aretiran in zaprt v Begunjah. Za svoje delo je prejel državna priznanja.

Anton Debeljak

V Hrovači pri Ribnici smo se poslovili od Antona Debeljaka, rojenega 1896. leta v Suhi krajini. Kmalu po kapitulaciji stare Jugoslavije se je povezal z naprednim gibanjem OF. Bil je aktivist in 1942. leta aretiran. Zaprt je bil v Kočevju. Deloval je v trojki, kasneje pa se je povezal tudi z drugimi. Zbiral je orožje in drugi material za NOB.

Dušan Pipenbaher

Na pobreskem pokopališču v Mariboru smo se maja poslovili od Dušana Pipenbaherja, rojenega pred 79 leti v Ljubljani. Že pred vojno je bil napredno usmerjen. Junija 1941. leta je bil izgnan v Srbijo, kjer je delal za NOG. Po vojni je bil sodnik mariborskega sodišča. Za delo na strokovnem in družbenopolitičnem področju je prejel več odlikovanj.

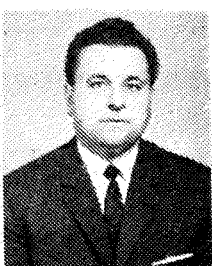
Jože Justin

Januarja je v 92. letu umrl Jože Justin iz vasi Hudo pri Trzinu. Bil je med prvimi borci za napredne ideje. Njegovi sinovi so bili borci NOV. Bil je večkrat odlikovan. Od njega smo se poslovili na domačem pokopališču v Kovorju.

Franc Štarkelj

Od Franca Štarkelja smo se poslovili marca v Zagorju. Rodil se je na Orleku pri Zagorju 1920. leta. V partizane je odšel 1944. leta, zaradi zdravja pa je ostal na terenu in bil kurir.

Stanko Valenčič

V Kopru smo se junija poslovili od Stanka Valenčiča, rojenega 1924. leta v Javorju v Brkinih. Leta 1942 je bil aretiran in zaprt v tržaškem loroneu in od tam premeščen v kazenski bataljon v južno Italijo. Po kapitulaciji Italije so ga Nemci odpeljali v taborišče Dancing na Poljsko.

Mara Rebula

Rodila se je pred 79 leti v Trstu. Od novembra 1941. do 1945. je aktivno in organizirano delala za NOG. Bila je terenka, kurirka, obveščevalka in članica raznih odborov. Bila je dvakrat odlikovana. Od nje smo se poslovili junija v Mariboru.

Francka Mali

Junija smo se poslovili od Francke Mali iz Jevnice. Rodila se je pred 80 leti v Semiču, kjer se je tudi vključila v NOG. Marca 1943. leta je postala članica prvega odbora AFŽ. Bila je odlikovana z medaljo zaslug za narod.

Jožefa Brank

Rodila se je 1925. leta v vasi Topol na Blokah. Od 1942. leta je pomagala na terenu v okolici Gabra, organizirano je sodelovala pri zbiranju raznega materiala in raznašala propagandni material. Od nje smo se poslovili maja v Kamniku.

Neža Tanko

Neža Tanko se je rodila 1903. leta v Jurjevi. Od spomladi 1942. leta je aktivno in organizirano delala za NOV. Moža so ubili na Urhu. Od nje smo se poslovili julija pri Sv. Marku.

Valentin Erjavec

Marca smo se na piranskem pokopališču poslovili od borca Valentina Erjavca, rojenega 1923. leta v Kamoljah. V NOV je vstopil 1942. leta. Spomladi 1943. leta je bil s skupino borcev Vojkove čete premeščen na Dolenjsko v Cankarjevo brigado. Bil je odlikovan z redom za hrabrost. Po vrnitvi iz JLA je služboval v organih za notranje zadeve do upokojitve. Ves čas je vestno in zavzeto negoval izročila NOB, za kar je prejel številna priznanja.

Albert Sorli

V Podmencu na Tolminskem smo se maja poslovili od Alberta Sorlija, rojenega pred 63. leti. Kot mnogo primorskih fantov je bil tudi on vpoklican v italijansko vojsko in poslan v Afriko. V jugoslavijo se je vrnil kot borec 1. tankovske brigade v 4. prekomorski brigadi. Bil je trikrat odlikovan.

Franc Pangerc

Na postojnskem pokopališču smo se junija poslovili od Franca Pangerca. Rodil se je v Senožcah 1915. leta. Mobiliziran je bil v italijansko vojsko v poseben bataljon na Sardinijo. Po prihodu zaveznikov se jim je pridružil in pobegnil v Bari. V Dalmacijo je prišel s prekomorskimi brigadami. Bil je dvakrat odlikovan.

Antonija Mohar

Julija smo se v Loškem potoku poslovili od Antonije Mohar, rojene 1892. leta v Malem logu. Od decembra 1941. leta je aktivno in organizirano delala za OF. Borce je oskrbovala s hrano in obleko.

Anton Drnovšek

Junija smo se v Zagorju poslovili od Antona Drnovškega iz Kotreže. V partizane je odšel 1944. leta v Dolenjski odred.

Valter Ručman

Pred kratkim smo se v Radečah poslovili od borca, aktivista, družbenopolitičnega delavca Valterja Ručmana. Rodil se je v proletarski družini in je komaj odrasel otroškim letom že moral prijeti za kramp, da je z njim v kamnolomu cementarne prislužil kruh za mater, sestro in zase.

Zavest, da je boj za osvoboditev domovine izpod okupatorja tudi boj za lepšo prihodnost, ga je že 1943. leta napotila med borce Kamniško-zasavskega odreda. Takoj so mu zaupali mitraljez. Pogumno in pol optimizma ga je nosil s položaja na položaj. Zaupali so mu četo, nato še bataljon in tako je dočkal svobodo. V nekem boju so ga ranili drobci bombe.

Invalidnost ga ni zadrževala, da se ne bi takoj po vojni z vso prizadevnostjo vključil v naloge pri obnovi domovine. Poleg napore službe pri železnici se je aktivno udeleževal v borčevski organizaciji v Radečah. V prostem času se je udeleževal pri železničarski godbi v Zidanem mostu, kjer je s svojimi basom 38 let igral na nešteti prireditvah v domačem kraju, drugod in na raznih tekmovanjih pihalnih orkestrrov. Bil je tudi član pevskega društva. Kako priljubljen in cenjen je bil med tovariši v železničarskem kolektivu in med domačimi v Radečah, je pokazalo zadnje slovo.

Rado Zakonjšek

PRAVNI SVETOVALEC

A.L.V. Pokojni mož je bil solastnik počitniške hišice in vrta do polovice. Solastnica druge polovice ste vi. Umrl je, ne da bi napravil oporoko. Za njim so poleg vas ostali hčerka in dva vnuka - otroka pokojnega sina. Kako boste dedovali njegovo zapuščino?

Odgovor: Ker je mož umrl, ne da bi napravil oporoko, je za njim nastopilo zakonito dedovanje. Njegovo zapuščino (idealno polovico počitniške hišice in vrta) boste dedovali kot zakoniti dediči: 1/3 vi kot njegova vdova, 1/3 njegova hčerka in 1/3 po enakih delih njegova vnuka.

P.R.Z. Zaposleni in zavarovani ste v NR Hrvatski. Pretežni del pokojninske dobe pa ste dopolnili v SR Sloveniji. Nameravate se starostno upokojiti. Pri kateri skupnosti lahko uveljavite pokojnino?

Odgovor: Pravice iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja se uveljavljajo praviloma v skupnosti, v kateri je bil zavarovanec nazadnje zavarovan. Vendar pa lahko zavarovanec uveljavlja na svojo zahtevo te pravice v skupnosti, v kateri je dopolnil pretežni del zavarovalne dobe. Lahko torej uveljavite pravico do starostne pokojnine tudi v Skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja v SR Sloveniji.

E.B.C. Kateri uporabniki zdravstvenega varstva so upravičeni do slušnega aparata?

Odgovor: Po prilogi k samoupravnem sporazumu o uresničevanju zdravstvenega varstva je upravičenost do slušnega aparata pogojena s tem, da gre za obojestransko izgubo sluha, ki se z zdravljenjem ne da izboljšati in da je mogoče s slušnim aparatom doseči zadovoljiv rehabilitacijski učinek.

T.K.B. Ali so zavarovanci-vojaški invalidi res upravičeni do invalidske pokojnine, čeprav niso popolnoma nezmožni za delo?

Odgovor: Zavarovanci-vojaški invalidi od 1. do 16. skupine, ki niso zmožni opravljati del oziroma delovnih nalog več kot polovico polnega delovnega časa, pridobijo pravico do invalidske pokojnine - kolikor izpolnjujejo siceršnje pogoje za pridobitev te pravice - ne glede na to, ali se lahko s prekvalifikacijo ali dokvalifikacijo usposobijo za drugo ustrezno delo ali se lahko brez prekvalifikacije ali dokvalifikacije razvrstijo na druga ustrezna dela oziroma delovne naloge.

M. K.T.V. Nameravate prodati večjo hišo, v kateri stanujete že več kot 5 let, in za kupnino kupiti dvoje stanovanj. Ali boste pri prodaji hiše oproščeni plačila prometnega davka?

Odgovor: Po spremenjeni oziroma dopolnjeni 14. točki 4. člena zakona o davku na promet nepremičnin se ta prometni davek ne plača od kupnine za prodajo stanovanjske hiše ali stanovanja, v katerem je prodajalec prebival v času prodaje, in sicer najmanj 5 let neprekinjeno, ki jo uporabi za nakup ali gradnjo stanovanjske hiše ali stanovanja, v katero se bo prešell. Menim, da bi bila ta določba uporabljiva tudi v vašem primeru. Nadrobnejše informacije boste dobili pri davčnem organu vaše občine.

JOŽE HREN-AKI

Napad na postojanko v Rečici ob Savinji

Mirko Jerman

Naslednje jutro je dež nekoliko ponehal. Poveljstvo bataljona se je odločilo, da se prebijemo na Luče. Šli smo na Ostri vrh mimo Atelška, pod kočo na Smrekovcu in obšli z zgornje strani Mačkov kot. Nadaljevali smo pot pod Komnom na Raztoke in se spustili na pobočju Kozjanskega vrha. Vse dni sem bil vodnik, čeprav poti nisem najbolj poznal. Poleg tega je bila še megla tolikšna, da si nisem in nisem mogel ustvariti prave orientacije. Imeli smo velike težave. Zopet je začelo deževati, gosta megla, nepoznana pot, in vendar smo se počasi prebijali dalje. Iz oblakov je neprestano pršilo. Mokrota je pronicala do kože. Drselo je. Kolona se je počasi pretakala zdaj skozi goste grmovje, zdaj čez golo skalovje. Večkrat smo se ustavili in posvetovali. Ves dan smo bili na pohodu. Ko smo prišli do razpotja, je strma pot držala v globočo, na drugi strani pa se je druga spuščala po useku. Krenili smo po tej poti.

Počasi se je začelo mračiti. Nismo smeli kaditi, ker bi nas lahko tudi najmanjše svetlikanje izdalo sovražniku. Pozno ponoči smo prispeli do prve kmetije. Bili smo hudo lačni. Previdno smo si ogledali in pretaknili okolico. H kmetu smo poslali patroljo, da se prepričamo, če je varno. Poveljstvo bataljona je poskrbelo za močno zavarovanje. Tudi intendant in kuhar sta poskrbela, da smo se po nekaj dneh spet najedli tople hrane.

Po jedi smo se na seniku zlekli na suho seno, iz katerega je vel prijeten svež vonj. V objemih smo držali orožje in sladko zaspali.

Naslednji dan je zopet deževalo. Proti večeru smo se spustili niže proti Lučam. Ob prvem mraku smo se hoteli prebiti čez cesto in Savinjo. Za izvidnico sta pohitela še dve skupini, vsaka s svojim mitraljezom v zasedo na cesti Ljubno-Luča. Ko je čez čas izvidnica sporočila, da sta zasedi na svojih mestih in da je prehod zavarovan, je kolona krenila dalje, malo živahneje in hitreje. Kmalu smo stekli čez cesto po mostičku čez deročo in bobnečo Savinjo.

Dolga kolona bataljona je hitro nadaljevala pot. Bistra Savinja je bila za nami, pa tudi velik del skrbi, ker smo se brez boja prebili čez dolino. Vzpenjali smo se proti Mlaškemu vrhu. Po nekaj urah hoje smo bili kljub temu, da je bila noč hladna, že dobro oznojeni. Pri Spodnjem Špehu smo se ustavili. Dne 11. oktobra zvečer pa smo že nadaljevali pot proti Menini planini.

Konec

Tako sta bataljona pozno popoldan krenila na pot. Zvečer naj bi se prebila pri Okonini čez glavno cesto Mozirje-Ljubno, ki je bila močno zastražena. Še preden so prišli iz gozda, so padli v močno zasedo. Po srditem jurišu so se le prebili in nadaljevali pot čez Zadrecko dolino na Kranjsko.

Slišali smo to strahovito streljanje in si tudi predstavljali, da sta se bataljona spopadla z Nemci. Eksplozije so se zlivale v eno samo pošastno bobnenje, ki je valovilo po pobočjih Mozirskih planin, kot bi jih hotelo omajati in presteti v temeljih. Naslednji dan so naša sklepanja potrdili borci, ki so se vrnili k našemu bataljonu. Povedali so nam, da se jim ni uspelo z drugimi prebiti čez dolino.

Dne 8. oktobra smo se premaknili na severozahodno stran Medvednjaka. Močno je deževalo. Pastirska koča je bila premajhna, da bi lahko vsi vedrili v njej. Gnetli smo se okrog stare planinske staje. Tako je nekaj lepih sončnih dni zamrlo v drobnem neprijetnem dežju. Z mokrimi rokami smo si zavijali cigarete iz bolj vlažnega tobaka. Vsi smo bili mokri od dežja, ki je kar naprej padal. Zveze z dolino so bile skoraj povsem pretrgane. Vedeli smo le, da so Nemci dobili močne okrepitve in da imajo močno zasedene prehode čez ceste, reke in vsa pomembnejša križpotja.

VILI PŠENIČNY

Ob obletnici prvega mladinskega kongresa Od Kočevske Reke do Novega mesta

Navadno, kadar govorimo o nastanku in razvoju mladinskega gibanja na naših tleh, začnemo z obdobjem ustanovitve in ustanovnega kongresa Zveze komunistične mladine Jugoslavije (1919). Vendar le pa ne moremo mimo dejstva, da ima mladinsko gibanje kot sestavni del naprednega delavskega gibanja svoje začetke in korenine že prej, in da so prva dogajanja pred prvo vojno pripeljala do takega in drugačnega organiziranja mladine (še posebej študentske) po vojni in oktobrski revoluciji v Rusiji.

Rojevanje revolucionarnega mladinskega gibanja

Vzporedno z nastajanjem in krepitvijo delavskega razreda, z nastajanjem in razvojem organizacij delavskega gibanja, so nastajala in se razvijala tudi revolucionarna mladinska gibanja. Konec 19. in v začetku 20. stoletja so začele delovati mnoge mladinske revolucionarne organizacije v zahodni Evropi, med njimi Mlada garda v Belgiji in Holandiji, Federacija mladih delavcev v Avstriji, Socialistična mladina v Švici, Zveza mladih socialistov v Italiji, Federacija socialdemokratske mladine v Nemčiji itd.

Z mazo oktobrske revolucije v Rusiji in nastajanjem revolucionarne plime v mednarodnem delavskem gibanju so se začeli tudi organizacijski, politični in ideološki razkoli med organizacijami delavskega razreda. To je pomembno vplivalo tudi na vlogo mladine v delavskem gibanju. V času ustanovitve Tretje internacionale je bila novembra 1919. leta ustanovljena tudi Komunistična mladinska internacionala kot osrednja organizacija, ki je že dve leti pozneje združevala 36 nacionalnih zvez in več kot 600 tisoč njihovih članov.

Ustanovna konferenca Zveze komunistične mladine Jugoslavije, ki je bila 10. oktobra 1919. leta v Zagrebu, je revolucionarnemu mladinskemu gibanju začrtala smer, ki jo je pozneje, v dneh narodnoosvobodilnega boja ob tej avantgardni mladinski organizaciji prevzela tudi množična mladinska organizacija. Sklep ustanovne konference v Zagrebu je bil, da je Zveza komunistične mladine Jugoslavije popolnoma samostojna in neodvisna organizacija in da se prek delegatov tesno povezuje s Socialistično delavsko partijo Jugoslavije.

Krepitev skojevskih vrst

Ceprav je članstvo v Zvezi komunistične mladine (SKOJ) iz leta v leto naraščalo, pa je SKOJ vendarle ostal relativno maloštevilčna organizacija. To seveda ne pomeni, da njenega delovanja tako kot delovanja komunistične partije ne bi bilo čutiti. Nasprotno. Vsi člani SKOJ so bili polno angžirani v najrazličnejših okoljih, zaradi ilegalnosti svoje organizacije so delovali in organizirali legalna društva, izdajali glasila in tako v zelo hudih razmerah širili svoje ideje. Z vdorom okupatorja se je v bistvu začela ob organiziranju odpora vse bolj izražati potreba po okrepitvi skojevskih vrst. Mnoge skojevce, ki so že prve dni vstaje dali življenja v sabotažnih in drugih akcijah, so v vrstah SKOJ sicer zamenjali novi, mladi kadri, vendar skojevska organizacija tako kot komunistična partija po svojem značaju ni mogla zbrati v svojih vrstah vseh, ki so se želeli upreti okupatorju za narodovo neodvisnost. Tako je v začetku oktobra 1941. leta zaživela Mladinska osvobodilna fronta s svojim glasilom Mlada Slovenija kot množična mladinska organizacija. Mladi so se množično organizirali po vaseh, mestih, tovarnah, ulicah, leta 1942 so ustanavljali rajonske in okrožne odbore. Januarja 1943. leta pa so sklenili Mladinsko OF dokončno preoblikovati in razširiti v Zvezo slovenske mladine. Osrednja dejavnost organizirane mladine pred prvim kongresom s bila poleg množičnega vključevanja v boj proti okupatorju tudi tekmovanja v zbiranju najrazličnejšega materiala za partizane. Poleti 1943 so se takšna tekmovanja razširila še na nova področja in tako se je v organizirano delo ZSM – jedro so sestavljali skojevci – na terenu vključevalo vse več mladih. S tem so bile ustvarjene tudi možnosti za sklic prvega kongresa.

Prvi mladinski kongres

V Kočevski Reki se je komaj teden dni po kočevskem zboru odposlancev slovenskega naroda, torej 10. oktobra 1943. leta, zbralo 190 mladih delegatov. V resoluciji so med drugim zapisali: »Na svobodnem slovenskem ozemlju smo prvič manifestirali enotnost, ki jo je slovenski narod skoval v

hudem boju. V imenu vse slovenske mladine, ki nas je izbrala na demokratičen način, smo poudarili našo brezmejno ljubezen do domovine in do naroda, naše vsestransko zaupanje v Osvobodilno fronto, v narodnoosvobodilno vojsko in v njen glavni štab.« Mladi so na svojem prvem slovenskem mladinskem kongresu (kaže se sicer spomniti, da je bila vrsta kongresov in konferenc SKOJ med obema vojnama tudi v Sloveniji) zastavili načrt, kako uresničiti nekatere sklepe Zbora odposlancev slovenskega naroda. Zapisali so: »V zaledju bomo mobilizirali vse mlade tovariše, naši vojski bomo poslali tisoče in tisoče novih borcev. Pomagali bomo naši narodni oblasti. Tisti, ki ne bomo mogli zgrabiti za orožje, pa bomo poskrbeli, da bo naše zaledje res pravo zaledje za našo vojsko.«

Drugi kongres v Ljubljani

Za drugi mladinski kongres so bile priprave še bolj poglobljene. Kljub hudemu sovražnikovemu pritisku pred koncem vojne so mladi sklicali predkongresne pokrajinske konference. Na kongresu pa so se zbrali 24. junija 1945 v Ljubljani. Drugi kongres je pomeni obračun štiriletnega dela in razvoja mladinske organizacije v narodnoosvobodilnem boju, hkrati pa je nakazal novo pot, ki jo je od slovenske mladine zahtevala osvobodjena domovina. Boris Kidrič je tedaj v govoru dejal: »Mi vsi se moramo neverjetno mnogo učiti, učiti in zopet učiti. Sebe in druge. Sleherni dan v vsem svojem delu. Gre za to, da se učimo, kako naj upravljamo sami sebe in ljudske množice, kako naj živimo po novem, da se učimo na svojih izkušnjah in da hkrati svoje izkušnje uravnavamo po naprednem nauku. Pridobiti si moramo storkovno znanje. Brez želje naše mladine, da postane mojster svoje stroke, prihodnosti ne bo mogoče graditi.« Zvezo slovenske mladine so na drugem kongresu preimenovali v Zvezo mladine Slovenije, saj je bilo dotedanje ime preozko, ker ni veljalo za mladino drugih narodnosti na slovenskem ozemlju.

Preimenovanje v Ljudsko mladino Slovenije

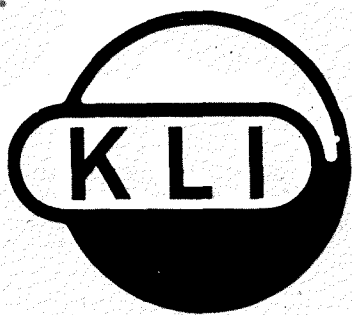
V gradnji in obnovi domovine je mladina do tretjega kongresa, ki je bil ponovno v Ljubljani (od 12. do 15. maja 1947), prispevala kar 2,6 milijona udarniških delovnih dni. Njena pripravljenost je gotovo izvirala iz globokega prepričanja, da so bremena vseh tudi njihova. Mladi so čutili, da je čas velikih stvaritev – njihov čas. Takratni predsednik vlade Miha Marinko je v svojem govoru na tretjem kongresu med drugim dejal, da so si mladi med obema kongresoma pridobili obilne izkušnje in da bodo doseženi uspehi zgled njim in prihodnjim generacijam. Mlade je pozval, da se čim bolj strokovno usposobijo, saj družba potrebuje vse več in več visoko kvalificiranih strokovnjakov. V skladu s takratnim petletnim načrtom so si tudi mladi na tem kongresu zastavili vrsto nalog, predvsem glede pomoči pri gradnji industrije in v gradbeništvu. Zastavili so si tudi obsežen program udarniških akcij. Svojo organizacijo so preimenovali v Ljudsko mladino Slovenije.

Organizacijska in politična trdnost, ki so jo mladi dosegli že pred tretjim kongresom, je omogočila, da so do četrtega kongresa svoje delo podredili zahtevam petletnega plana in vanj vključili široke množice mladih. Organizacija se je vse bolj širila, predvsem zunaj glavnih središč. Od 115 tisoč članov v času 3. kongresa (75 odstotkov vseh mladih) so imeli ob četrtem kongresu že okoli 150 tisoč članov oziroma 87 odstotkov vseh mladih v republiki. Na svojem 4. kongresu, ki je bil od 5. do 8. aprila 1949 v Ljubljani, so največ pozornosti namenili vprašanju mladega delavca. V resoluciji so tudi zapisali, kako naj bo organizirana delavska mladina. Še posebej so opredelili vlogo tistih delavcev, ki so vključeni v idejnopolično izobraževanje.

Dolžnost vzgajati mladega človeka

V Mariboru, industrijskem središču, so se od 10. do 12. oktobra 1953, deset let po ustanovnem kongresu, zbrali delegati petega kongresa Ljudske mladine Slovenije.

Nadaljevanje in konec v prihodnji številki

61370 LOGATEC,

TELEFON: (061) 741-333,
TELEX: 31656

KOMBINAT LESNE INDUSTRIJE LOGATEC

1953-1983

30 let

tozd terme čatež

Pravočasno poskrbite za svoje zdravje
Združite prijetno s koristnim
Povežite sistematične pregiede z oddihom

KUPON

PROSIM, POŠLJITE MI INFORMATIVNO GRADIVO IN CENIK STORITEV
NA NASLOV:

TEL: (061) 61-911
TELEX: 36796

Člani novinarskega krožka na razstavi »Partizanski tisk«

Začelo se je novo šolsko leto in zopet je začel delati naš novinarski krožek. Letos smo »odprli« novinarski krožek tudi na razredni stopnji. Zato smo na našo prvo ekskurzijo povabili tudi najmlajše člane.

Novo mesto je praznovalo 40-letnico prve osvoboditve. V ta namen so tudi v študijski knjižnici pripravili zelo zanimivo razstavo pod naslovom Partizanski tisk. Razstava je v Domu kulture, ki so ga letos zelo lepo prenovili in uredili, tako da imamo tudi Dolenjci zares lepo kulturno stavbo. Upajmo le, da se bo v njej čimvečkrat kaj dogajalo in da se bodo ljudje odzivali v čim večjem številu.

Člani novinarskega krožka smo se dogovorili s tovarišico Petrov, in že v sredo smo se z rednim avtobusom odpeljali v mesto v času našega krožka, svoje vtise pa smo takole zabeležili:

★ ★ ★

Tovarišica Petrov je zelo lepo prikazala namen in nastanek te razstave. Tiskarna Podmornica je bila zelo znamenita tiskarna za tisti čas. Ljudje, ki so delali v tiskarnah (skriti), so bili zares pogumni. Prav tako tisti, ki so to gradivo potem raznašali po vaseh in mestih. Videla sem tudi zbirko Mateja Bora, ki letos praznuje 70-letnico rojstva.

ANITA 5. a

★

V sredo smo šli prvi na kosilo in potem takoj na avtobus pa v mesto. Na avtobusu sem veselo klepetala z Anito. In že smo prispeli. Zvedeli smo, da naše tiskarne med vojno niso pozabile na svoje pionirje. Videla sem prvo čitanko, računico, pesmarico. Tudi precej notnega gradiva je bilo v izložbah, saj so si partizani svoj prosti čas znali prijetno urediti, pa so zapeli partizansko pesem. Najbolj všeč mi je bila izdaja Prešernove Zdravljice, ki je baje ena najlepših izdaj v tistem hudem času v Evropi. Vsa je okrašena z vinjetami in ilustracijami.

MOJCA 6. b

Z veseljem smo prislunili

V okviru praznovanja 40. obletnice 9. korpusa nas je na šoli obiskal tovariš Adolf Dovžak, borec 4. prekomorske brigade. Takole je pripovedoval: »Četrta prekomorska brigada je imela bazo v južni Italiji in je štela 130 mož. To so bili večinoma primorski fantje, stari okrog osemnajst let. Njihova naloga je bila zbirati hrano, zdravila, orožje, vkrcavati ranjenke ipd. Brigada je bila dobro oborožena. Imeli so tudi več transportnih letal, s katerimi so prevažali hrano v Jugoslavijo, Madžarsko pa tudi v Romunijo in Albanijo.

Dogodek, o katerem vam bom pripovedoval, se je zgodil 12. novembra 1944. Štirin transportnim letalom je bilo ukazano pripeljati pošiljko hrane v Jugoslavijo. S partizani, ki bi pošiljko morali prevzeti, smo bili domeni za znamenje v obliki goreče črke. Tudi tistega usodnega večera je gorela črka, vendar je grmado podtaknila sovražnikova roka. Ko smo se že spuščali, smo ugotovili, da smo prevarani. Sovražnik nas je »pozdravil« s protiletalskim ognjem. Prva tri letala so bila v trenutku sestreljena, naše, četrto letalo, pa je bilo le zadeto. Takoj smo se usmerili proti Velebitu, a med Jablanico in Rabom je letalo eksplodiralo. Rešil sem se le jaz, ker sem imel ves čas pripeto pa-

dalo. Padel sem v morje in po treh urah napornega boja z valovi priplaval do obrežja. Nisem se niti do dobra oddahnil, ko sem v gozdu za sabo zaslišal pokanje dračja in šelestenje listja. Skočil sem kvišku in pripravil pištolo za strel. Veje so se razmaknile in zagledal sem drobnega fanta. Z nezaupanjem sva zrla drug v drugega. Zahteval je, da mu izročim naboj. Ko sem to storil, sva se zapletla v pogovor. Fant mi je povedal, da se piše Josip Simčič in da so njegovi starši v internaciji. Nato je odhitel v vas in se kmalu zatem spet vrnil. Spremljalo ga je dekle, ki mi je prineslo civilno obleko. Hitro sem se preoblekel, padalo in mokra oblčila pa skrtil pod skalo in že smo se odhitopili v vas. Tudi tokrat sem imel srečo. Nemci so namreč že ob zori pretaknili vso vas; izdalo me je padlo, ki je ob plimi priplaval na površje. Toda jaz sem bil na varnem v bunkerju! Čez nekaj dni so me tovariši prepeljali na Pag, od tam pa na Vis. S člani vojne mornarice sem se kmalu zatem vrnil v Italijo. Prišel sem v trenutku, ko so imeli v bataljonu komemoracijo za mrtvoj in tako sem lahko še slišal del nagrobnega govora.

TANJA MIVSEK, 6. a
OŠ 9. korpus NOVJ
Nova Gorica

Med NOB so delovale v Sloveniji in tako tudi na Dolenjskem skrite – ilegalne tiskarne, ki so tiskale marsikaj. V začetku so tiskali in razmnoževali letake, lepake in manjše stvari. Saj ni bilo ne strojev ne papirja in čestokrat so morali stroje zapleniti sovražniku.

Naša vojska je morala opozarjati vse, kako deluje sovražnik in tako so izdali brošure o črni roki, beli gardi, plavi gardi in izdajalcih.

Naši tiskarji so bili zares pogumni, saj so delali v hudih razmerah in čisto so nad njimi hodili sovražniki, oni pa so čakali s puškami v rokah, kaj bo.

INGRID 7. b

★

V sredo smo se odpravili v Novo mesto na razstavo. Zvedeli smo marsikaj o razvoju tiskarstva med NOB, kako so sredi vojne vihre prenašali stroje, da jih ne bi uničil sovražnik. Kajti tudi pisana beseda je bila v tistem času zelo močno orožje. Naše ljudi, pa tudi vse druge, je bilo treba seznanjati z vsem, kar se je dogajalo – o zločinah sovražnika do uspehov naše vojske, o razvoju pravištva-sodstva v NOB in šolstva. Tu so tudi knjige, priročniki o vojskovanju, o straži... Nekateri so napisali naši največji možje: Tito, Kardelj, Kidrič. Razstava je bila zanimiva.

JANJA 7. a

★

V Domu kulture smo si ogledali zanimive partizanske tiske, ki predstavljajo posebno zbirko v študijski knjižnici in ne more vsak do njih. So zelo skrbno spravljene in predstavljajo del naše slavne zgodovine, torej dokazujejo tudi naš obstoj. Take razstave so vedno zanimive.

HELENA 5. b

★

Stroji v partizanskih tiskarnah so se pokvarili, zato jih je bilo treba popravljati. Tudi to nalogo so naši partizani opravljali vestno. Često so morali stroje prenašati iz kraja v kraj. V našem Kočevskem Rogu je bila tiskarna Urška.

BRANKA 5. a

★

Dom kulture v Novem mestu nas je pričakal v novi obleki. Ves prenovljen in svetel vabi v svojo notranjost.

Ogledali smo si partizanski tisk. Človek kar ne more verjeti, da so lahko partizani v tistih časih sploh utegnili toliko natisniti, saj niso imeli skoraj ničesar. Pa na kaj vse so mislili! Tudi na nas najmlajše. Tiskali so učbenike.

URŠKA 5. a

★

Dolga so bila leta, ko je okupator tlačil našo zemljo. A pod zemljo in v srca naših ljudi ni mogel.

Štirideset let prve osvoboditve naše dolenjske prestolnice smo proslavili tudi z razstavo Partizanski tisk, ki je v Domu kulture v Novem mestu. Tudi člani novinarskega krožka šole smo si jo ogledali. Kaj vse so tiskali! Letake, lepake, brošure, pesmi Bora, Kajuha, Županciča, Prešerna, note za petje, vojaški strokovni tisk...

JANJA 7. b

★

Prostor, v katerem je urejena zbirka, je zares prijeten. Majhen, a v njem je tolikšno bogastvo naše preteklosti. S tako veliko tiska v NOB se lahko pohvali le malokateri narod.

Zvedela sem veliko novega. Zato so mi take ure pouka bolj prijetne.

JANJA 7. b

★

Všeč mi je bila razstava. Jaz bi rada polistala po brošurah. Žal pa to ni mogoče. Veliko tega tiska so dobili v dar.

NATAŠA 3. a

★

Vsi smo bili zadovoljni z obiskom razstave. Tu se marsikaj naučiš. Upam, da bomo šli na razstavo v muzej, kot nam je svetovala tov. Petrov.

VESNA 5. b

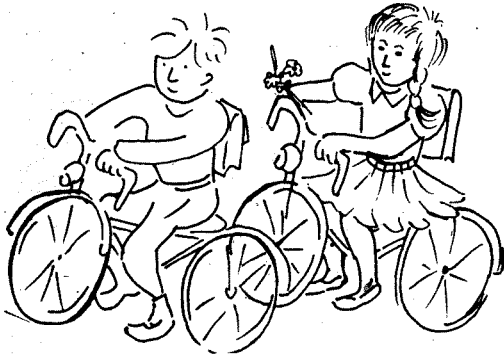
Gradivo sošolcev – članov novinarskega krožka je zbrala in uredila Ingrid Možina OŠ Baza 20 Dol. Toplice

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Pionirske problemske konference

Problemske konference niso več samo stvar odraslih ljudi. Po dosedanjih izkušnjah se je izkazalo, da znajo tudi naši pionirji izluščiti prav tehtne pripombe, o katerih velja razmisliti in potem tudi ukrepati, saj navsezadnje tudi pionirji ne sedijo na svojih problemskih konferencah le zato, da sedijo in ker bi bilo morda to v modi. Lani je med pionirji tekla beseda o varčevanju, prejšnje leto o delu pionirjev v krajevni skupnosti, še prej so se pogovarjali o načinih razvijanja in ohranjanja revolucionarnih izročil. Letos je na vrsti prometna varnost. »Pionir v prometu« je naslov problemske konference. Pobudo zanjo je dala Zveza pionirjev Slovenije, da bi pionirji začeli bolj premišljati o svojem obnašanju v prometu in da bi posredovali tudi svoje pobude, kako ravnati. Podatki o žrtvah v prometu, med katerimi je na leto kar za dva šolska razreda otrok, pretresejo vsakega posameznika. Zakaj je tako, se sprašujemo. Toda, po toči je prepozno zvoniti, zato so pionirji letos sklenili, da bodo povedali, kaj mislijo, da bi bilo treba storiti za kar največjo varnost.

V septembru so potekale aktivnosti in pogovori v pionirskih aktivih, klubih in pionirskih odredih in prav tako so za september načrtovane občinske problemske konference. Predstavniki iz posameznih občin pa se bodo 7. in 8. oktobra zbrali v Celju na republiški problemski konferenci, kjer bodo v okviru tamkajšnjega sejma »Vse za otroka« strnili razmišljanja, dogovore ter ocenili svojo vlogo v prometu.

»Vsak dan se s kolesom peljem tri kilometre daleč v šolo,« nam piše Janko Letan, »in to že štiri leta. Peljem se ob glavni cesti. Včasih grem sam, včasih pa se z menoj pelje še sosedova Marjetka. Mimo naju drvi avtomobil, toda sedaj, ko je kriza z bencinom, jih je nekoliko manj. S kolesom se vozim zelo rad. Huje bo pozimi, ko bova morala z Marjetko hoditi peš. V naši šoli imamo prometni krožek. Tudi jaz sodelujem v njem. Rišemo prometna sredstva, učimo se o prometnih predpisih in to, da cesta ni cirkus, kjer bi lahko izkazovali akrobacije na kolesu. Imeli smo tudi že tekmovanje »Kaj veš o prometu?« Tu je bilo treba vedeti več kot le o kolesu. Najprej, največ in povsod pa moramo vedeti o pešcih.«

Kaj vse ste že in kaj še boste rekli o prometu in svojem mestu v njem, dragi naši pionirji, nam sporočite. Za vaše konference vam želimo čimveč ustvarjalnih idej, vsem skupaj z Jankom in Marjetko pa varno pot v šolo, domov in še kam.

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Pripovedovali so mi...

Ta dogodek mi je povedal oče. Čeprav je bil še otrok, se spominja veliko dogodkov iz NOB. Veliko sta mu jih povedala tudi oče in mati, ki sta veliko prestala v tej vojni.

Nekega dne sta stari oče in mama delala na polju. Nena doma sta zagledala, da iz grmovja prihaja vojska, ki je bila maskirana z zelenimi vejami. Bilo jih je kot listja in trave. Oficir je izstopil iz čete in prišel k njima. Vprašal je: »Jeli, vi nas poznate?« Stari oče je odgovoril, da ne. Častnik je nadaljeval: »Mi smo vojska kralja Petra.« Bili so četniki. Bilo jih je veliko. Spraševali so po partizanih, toda ljudje niso nič izdali. Na hribočku nad vasjo so postavili mitraljez. Od tam so opazovali okolico.

Stari oče je vedel, da pride pred nočjo v vas partizanska patrulja, zato je poslal svojega mladoletnega sina Jožeta nasproti partizanom. Moral je odnesti očetovo sporočilo. Blizu vasi je Jože že srečal naše borce. Tedaj so jih s hriba opazili tudi Nemci. Začeli so streljati nanje. Patrulja je z Jožetom pobegnila v gozd. Jožetu so prestrelili hlače. Domov pa se je vrnil šele drugi dan zvečer, ko so četniki odšli.

Oče je tisto noč prestal veliko strahu zaradi Jožeta, ker ga ni bilo toliko časa domov.

JASMINKA LETIG, 5. razred
OŠ Vas-Fara

Pogovor s tovarišem Štibernikom

Letos praznujemo 40-letnico kočevskega zbora. Obiskal sem tovariša Štibernika iz Pec, ki je bil delegat na tem zboru. Takole mi je pripovedoval:

»Izvoljen sem bil kot delegat krajevnega odbora OF za zbor odposlancev v Kočevju. Prvega oktobra 1943 smo se zbrali pri Dremlju v Mali vasi. Anton Petrič nas je s konji odpeljal v Trebnje. Tam nas je že čakal tovornjak, ki nas je skozi Suho krajino prepeljal v Kočevje. Še istega dne se je začelo v Kočevju zasedanje, ki je trajalo do 3. oktobra. Sedeli smo zvečer in ponoči; podnevi pa smo zaradi varnosti stanovali v okoliških vaseh.

Sprejeli smo tele sklepe:

»Primorje je treba priključiti k Jugoslaviji, prejšnja jugoslovanska vlada nima priznane nobene pravice, kralj Peter se ne sme vrniti!«

Na zboru je bila izvoljena tudi 42-članska delegacija, ki je potem potovala na drugo zasedanje AVNOJ. Na zboru so me izvolili v izvršni osvobodilni odbor slovenskega naroda, katerega predsednik je bil tovariš Boris Kidrič.

Tovarišu Štiberniku sem se najlepše zahvalil za prijeten pogovor.

DAMJAN VIRŠEK,
OŠ Louis Adamič
Grosuplje

Ob štirideseti obletnici ustanovitve Bračičeve brigade in Notranjskega odreda Samo obljubo izpolnjujejo

Na jasi sredi snežniških gozdov, nedaleč od gradu Snežnik so se minulo soboto srečali borci Bračičeve brigade in Notranjskega odreda. Na to srečanje so prišli iz vseh krajev naše ožje domovine, pa tudi iz drugih krajev. Nekateri borci se niso videli že vrsto let.

Med borci Bračičeve brigade smo srečali tudi Jožeta Janeša iz bližnjega Pudoba. »Po dveh letih ujetništva v Kalabriji sem se vrnil domov in se zdravil za posledicami malarije, nato pa sem odšel v partizane. Vstopil sem v Loško brigado, ki se je kasneje preimenovala v Bračičevo. Vesel sem vsakega takšnega srečanja s soborci. Tako iz-

je hodila naša brigada, ali pa so umrli v svobodi.«

Iz Ljubna ob Savinji je prišel na srečanje Franc Orešnik. Do oktobra 1944 se je bojeval na Koroškem in od tam odšel v Bračičevo brigado. Postal je namestnik komandirja in komandir čete. Kmalu so ga imenovali za komandanta 4. jurišnega bataljona. Na tem položaju ni

dno dopisujem. Čeprav sem že upokojen, še vedno aktivno delam v zvezi borcev in krajevni skupnosti. Ker sem bil štiriindvajset let tajnik na občini, me še vedno uporabljajo za delo. Sicer pa ne vem, kako bi brez dela. Če si vrsto let navajen na nek red, se potem težko navadiš na drugo.

V postroju Notranjskega odreda je ponosno stal tudi Jože Avsec iz Starega trga pri Ložu. »Jeseni 1943 sem se vrnil iz italijanskih zaporov. Takoj sem odšel v partizane, v Notranjski odred. V štabu sem bil propagandist. Vloga našega odreda je bila velika, saj je branil ozemlje sedanje cerkniške občine pred domobranci. Ti so sicer vdiral na to ozemlje, vendar so se hitro tudi umaknili. Sicer pa je odred pogosto dajal borce in orožje za popolnitev drugih partizanskih enot. Veliko pa smo napadali železniško progo Ljubljana-Trst. Mislim, da smo borci Notranjskega odreda tudi med prvimi začeli pripravljati srečanja. Če se prav spominjam, smo se prvič sestali že leta 1953 ali 1954. Sam nisem bil pri vseh srečanjih, udeležujem se le tistih, ki so bolj v bližini mojega doma.«

V prijetni senci stoletnih dreves pa je bila okoli narodnega heroja Staneta Semi-

ča-Dakija zbrana skupina borcev Notranjskega odreda. Med njimi je bil tudi Boro Ivanović-Borko, ki je prišel na zbor svoje enote z otoka Krka. »Podobnih razmer, kot so bile na Notranjskem, med vojno ni imela nobena

moči pa so še posebej izstopale mladinske organizacije v Loški in cerkniški dolini ter delu Bloške planote.« Miroljubi pa je dodal, da so Notranjski odred tretjič ustanovili decembra 1943, takoj po veliki nemški ofen-

Narodni heroj Stane Semič-Daki v družbi borcev Notranjskega odreda Janeza Haceta, Filipa Takavca-Gasperja, Mira Šušteršiča, Mira Mlakarja, Iva Kuloviča in Bora Ivanovića-Borka.

druga jugoslovanska pokrajina. Notranjska je z vseh strani obkrožena s prometnimi potmi in sovražnik je lahko prišel na jurišne položaje spočit. Naš odred je branil to območje in hkrati vsak dan napadal in rušil železniško progo Ljubljana-Trst. Brez poštvalne pomoči prebivalstva ne bi mogli zdržati na tem območju. Pri svoji po-

zivi v Starem trgu pri Ložu. Odred je obstajal do konca vojne, maja 1945 pa je prešel v sestavo druge divizije Knoj.

Borci Bračičeve brigade in Notranjskega odreda so še dolgo obujali spomine na vojno. Nekoliko so pogrešali mladino, da bi ji povedali o tistih časih.

Bojan Kuntarič

Ali še potrebujemo glave?

Človeška glava ima nekaj odprt in votlin. Doslej je bila potrebna vsaj zato, ker mislimo, da moramo odpirati usta in neutrudno požirati med kratkimi presledki, ko (tudi) moramo govoriti in prepevati slavo sami sebi. Tako je treba ob vsaki priložnosti povedati, da je človek višek, najpopolnejše, edino razumno in ustvarjalno bitje v naravi. To pa je treba pripisovati njegovi glavi, češ da ima največje in najbolj razvite možgane (če zatajimo nekatere ribe ali, recimo, delfine). Sicer pa ni mogoče povedati, kaj vse se v človeški glavi kuha (kaj se je že prismodilo), kaj vse si človek domišlja, saj ima prav ta človeška glava pomanjkljivost, da ne more izmeriti svoje neskončne nespameti in domišljavosti. Tako si seveda domišljamo tudi, da bomo postali gospodarji vesolja, kar pomeni, da bomo najprej razširili svoje božanske (!) navade »vsaj« na Rimsko cesto, oborožili vsa ozvezdja po vrsti najmanj z nevtronskimi bombami (to še ni zadnja novost!), seveda, če ne bomo rajši napravili zadnje neumnosti kar tu, na tej premičnici, ki je namenjena za preskušanje raznih atomskih bomb. Sicer pa nekaj je vendar treba početi s to nesrečno glavo, če ne drugje, vsaj venomer poskušati, zakaj bi ne šlo skozi zid (z glavo, kajpak).

Tako nespodobno seveda ne smemo govoriti o vrhuncu popolnosti vsega živega stvarstva, o človeški glavi. Morali bi pomisliti že to, da je ta glava res vsemogočna (pri tem pustimo ob strani vse mogoče neumnosti, ki jih je ta glava sposobna izumiti), saj je v tem doslej res ni še nihče prekosil: izmislila si je namreč tako imenovane umetne možgane ali nekatere robote, elektroniko, elektronske računalnike, ki so najmanj milijonkrat hitrejši računarji kakor pa ona, naravna glava sama. Človeška glava je torej (vendar!) postala tako pametna, da je spoznala svojo nemogočnost pred elektronskimi stroji in se je domislila, da bi sama sebe upokojila ali vsaj »rotirala«. Morda se še spominjate, da je lani znanstveni del človeštva razglasil elektronski računalnik (»computer«) za junaka ali prvaka leta; nobenega tekmeča ni imel med vsemi znamenitimi glavami (človeškimi) na vsem svetu. Tako je človeška glava postala res vsemogočna: sposobna je ustvariti nekaj boljšega od same sebe, sposobnejšega od lastnih možgan.

Tej sicer neprekosljivi človeški glavici je zdaj ostalo vendar vsaj to, da se je začela bati – ne sama sebe, kar bi bilo prav – da bo elektronski računalnik ali »umetni možgani« postal(i) samostojen (samostojni), neodvisen od človeka od njegovih programov; začel se bo sam razmnoževati in nadalje izpopolnjevati ter bo morda celo tako razumen, da ne bo imel niti vojaškega proračuna in ne bo potreboval atomskih bomb, kar navsezadnje pomeni, da mu bo samo človeštvo postalo cokla, nepotrebno. Vsekakor človeštvo s takšno svojo glavo res ni kaj prida. No, računalniki, ki usmerjajo uničevalne rakete in drugo orožje, pa seveda niso nič manj hujši izrodki kot človeška glava... *efes*

Jože Janeč

Franc Orešnik

Jože Avsec

polnjujemo obljubo, ki smo si jo zadali med veliko nemško ofenzivo na Stajerskem, da se bomo srečavali, če bomo preživeli in dočakali svobodo. Tako se tudi spominimo vseh naših tovarišev, ki so ostali ob poteh, po katerih

biil dolgo, saj je bil 19. marca 1945 ranjen. Zdravil se je v bolnišnici na Konjiški gori. »Rad se udeležujem takšnih srečanj. Spoznal sem veliko ljudi, ki sem jih v partizanih samo bežno poznal ali srečal. Z mnogimi od njih si še ve-

Priprave na obletnico kočevskega zbora Vrsta prireditvev

Prve dni septembra se je sestel odbor za obeležitev štiridesete obletnice kočevskega zbora in ocenil potek priprav. Osrednji dogodki v spomin na Kočevje v septembru 1943 bodo 1. oktobra v Kočevju in 3. oktobra v Ljubljani. Tako se bodo prvega oktobra ob 9. uri prešeli na zboru v dvorani srednje tehnične šole v Kočevju borci Devete slovenske narodnoosvobodilne udarne brigade imenovane Kočevske, ki je bila ustanovljena trinajstiridesetega, nekaj dni pred kočevskim zborom. Ob deseti uri bo v avli OŠ »Kočevskega zbora« slavnostna seja predsedstva RK ZSM Slovenije, ki se je bodo udeležili tudi nekdanji delegati ustanovnega kongresa slovenske mladine (ki je bil 10. do 12. oktobra 1943 v Kočevski Reki). Ob enajsti uri bo v Šeško-vem domu slavnostna seja vseh občinskih zborov skupščine, izvršnih organov, DPO in borcev Kočevske brigade. Takrat bodo podelili tudi državna odlikovanja nekaterim zaslužnim tovarišem, razglasili nove častne občane Kočevja ter podelili občinska priznanja in plakete Devete brigade. Ob 12.30 bo na prostoru pri Domu kulture zborovanje mladine in občanov ter tovariško srečanje, kamor bodo povabljeni tudi nekdanji odposlanci Kočevskega zbora.

Ljubljanski del slovesnosti bo 3. oktobra ob 17. uri v veliki dvorani Cankarjevega doma, kjer bo slavnostno skupno zasedanje zborov skupščine SR Slovenije, predsedstva SR Slovenije ter delegacij DPO in organov v republiki. Vabljeni so tudi odposlanci slovenskega naroda v Kočevju, člani slovenske delegacije Avnoj, člani Snosa, delegacija Kočevske brigade, narodni heroji, delegacija skupščine SFRJ ter skupščin republik in pokrajin, predstavniki slovenskih narodnostnih manjšin in drugi gostje.

Zasedanju bo sledil kulturnoumetniški program, še pred zasedanjem pa bo v restavraciji CD tovariško srečanje nekdanjih odposlancev kočevskega zbora.

Vsemu, kar se bo v dneh slovesnosti dogajalo, je treba dodati še polaganje vencev k spomenikom padlim, omeniti dve razstavi (o katerih bomo še natančneje poročali), kulturne in športne prireditve (v okviru kočevskega občinskega praznika) in posebne programe, ki jih pripravlja RK ZSMS (med drugimi tudi pohod in zborovanje mladinskih brigad, obisk Baze 20...

B. Ž. J.

Seji predsedstva zveznega odbora ZZB NOV

Teme trinajste in štirinajste seje predsedstva zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije so: ZZB NOV in družbena samozashita, o vprašanjih borčevskega financiranja in o zdraviliškem zdravljenju. Ena samo točko dnevnega reda so obravnavali večeraj: o prispevku Zveze socialistične mladine Jugoslavije in ZZB NOV Jugoslavije pri negovanju in razvijanju revolucionarnih izročil. Več o tem bomo zapisali v prihodnji številki TV 15.

B. Ž. J.

Nova pridobitev balinarjev

V počastitev praznika krajevnih skupnosti Vižmarje-Brod so v Maksovem gaju, v bližini osnovne šole Ivana Novaka-Očka odprli dvostezno balinišče. Ta športni objekt so marljivi domačini zgradili v rekordnem času predvsem s prostovoljnimi delom. Predračunska vrednost objekta je znašala nad milijon dinarjev, dejansko pa so porabili približno tristo tisoč dinarjev.

Po slovenskem odprtju, ki so se ga udeležili tudi predstavniki skupščine občine Ljubljana Šiška, so se na novem balinišču pomerile ekipe Zarje, društev upokojencev Sen-tvid, Sinkov turn, Vižmarje-Brod in ekipi domačinov.

V. Bavcon

Udeležence je najprej pozdravil Adolf Dimnik, ki je tudi vodil gradnjo objekta. (Foto: Sandi Jesenovec)

Prireditve ob krajevnih praznikih

Ob 36-letnici delovanja Litostroj so krajevne skupnosti Litostroj proslavili svoj krajevni praznik. Zbranim je spregovoril predsednik skupščine krajevnih skupno-

sti Litostroj inž. Jože Kušar, podeljena pa so bila tudi priznanja OF. V kulturnem programu so sodelovali, cici-bani VVO Litostroj, mešani pevski zbor in godba na pi-hala Litostroj, moški pevski

zbor Integral ter učenci osnovne šole Hinka Smrekarja,

Prav tako slovesno je bilo tudi v krajevni skupnosti Vižmarje-Brod. Krajevni mladina in nekdanji borci NOV so obudili spomine na leto 1936, ko so delavci sedanje Bombažne tkalnice Vižmarje pod vodstvom KP zasedli tovarno in začeli splošno stavko ter se tako vključili v val stavk tekstilcev, ki je zajel skoraj celotno Slovenijo. V Osnovni šoli Ivan Novak - Očka, kjer je bila slovesnost ob krajevnem prazniku, so praznovanje sklenili s polaganjem vencev k spomenikom padlim, tovariškim srečanjem, in podelitvijo krajevnih priznanj.

Jože Čurin

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 - Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK; Odgovorni urednik: TONE URBAS; Novinarji - uredniki: ŽIVA DROLE - TV-15 za mladino: BOJAN KUNTARIČ - notranja politika; MILENKO STRAŠEK - reportaže; BOJANA ŽOKALJ-JESIŠ - naša organizacija; Lektor-redaktor: KATJA HVALA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARJA OKORN; Vodja uprave: MILAN SENČAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 - Uprava in naročniški oddelki: Miklošičeva 28/1 p. p. 598, 81001 Ljubljana - Letna naročnina 400 din, posamezna številka v prosti prodaji 10 din - Telefoni računi: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 - TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 - Rokopisov in fotografij ne vračamo - Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije šteje 42/1-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov - Korektore in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35